NEAR EAST UNIVERSITY
LIBRARY
1988 - LEFKOŞA

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ
KÜTÜPHANECİLİK BÖLÜMÜ

ÇA~DAŞ KÜTÜPHANE ANLAYIŞI VE İSTANBUL'DAKİ HALK KÜTÜPHANELERİ

(Yüksek Lisans. Tezi)

Hazırlayan: Melahat Pınar YENER

Tez Danışmanı:Prof.Dr.Meral ALPAY

[iıifted By
Mesut Yalvaç

İSTANBUL - 1991

Ö N S ö Z

Kütüphaneler,bulundukları çevreyle en fazla iletişim içinde olan ve toplumsal her hareketten etkilenen kurumlardır. Bu açıdan,gerek ülkenin gerekse hizmet verdikleri çevrenin demokratikleşme ve sanayileşme seviyeleri bu kurumları etkileyecektir.Çünkü çağdaş kütüphaneler ancak çağdaş toplumlarda kurulabilir.Son yüzyılın oluşturduğu "Çağdaş Kütüphane'' kavramının ve anlayışının kütüphanelerde yarattığı evrimi belirleyebilmek ait oldukları toplumun gelişmişlik düzeyini de göstereceğinden önemlidir.

Bu anlayışın özellikle kamu kurumu olarak çalışan halk kütüphaneleri üzerine ne şekilde yansıdığını ve hangi faaliyetleri üzerinde etkili olduğunı.ı:,görebilmek için İstanbul 'da merkez konumunda olan üç kütüphaneyi hem kendi kendileriyle,hemde birbirleriyle karşılaştırmak istedim.

Konumun seçilmesinde,araştırılıp incelenmesinde gösterdiği anlayış için Prof.Dr.Meral Alpay'a teşekkür ederim.

Zaman zaman İstanbul İl Halk kütüphanesindeki resmi görevimi aksatmak pahasına da master derslerine devam edebilmern,tezimi kolaylıkla yürütebilmemı.için gösterdiği anlayış için de müdürüa-Erdel Hamami'ye de teşekkür borçluyum.

Gözlem ve incelemelerimi yaparken bana izin verdikleri ve zaman ayırdıkları için tüm meslekdaşlarıma da burada teşekkür etmek isterim.

Pınar Yener

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ

GİRİŞ ..... I -III

I. BÖLÜM

ÇAGDAŞ KÜTÜPHANE

1. Çağdaşlaşma ..... 1 - 5

1.1.Ça~daş Kütüphane ..... 5 -10

1.2.Çağdaş Kütüphane Anlayışı ve Halk Kütüphaneleri ..... 11 -17

2. Çağdaşlaşan Kütüphane ögeleri 17

2~1.Değişen Kütüphaneci ..... 17 -20

2.2.Değişen Derme ..... 20 -26

2.3.Değişen Bina ..... 26 -29

2.4.Değişen Kullanıcı ..... 29 -30

2.5.Değişen Bütçe ..... 30 -32

3. Çağdaş Halk Kütüphanesinin özellikleni ..... 32 -33

3.1.Politika ve Planlama ..... 33 -34

3.2.Sosyal Faaliyetler ..... 34 -36

3.3.Yeni Hizmet Biçimleri ..... 36 -39

3.4.Teknik Hizmetler ..... 39 -42

Sayfa No.

II. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE HALK KÜTÜPHANESİ

1. Türkiye'de Çağdaş Kütüphane Anlayışı ..... 43 - 60

2. Halk Kütüphanesi Tanımı ..... 60 -61

2.1.Yurtdışında Halk Kütüphanesi Tanımı ..... 61 -62

2.2.Türkiye'de Halk Kütüphanesi Tanımı ..... 62 -65

3. Halk Kütüphanesinin Amaçları ..... 65 - 72

4. istanbul'da Bir Gözlem 72

4.1. Genel Bilgi ..... 72 - 73

4.2. Beyazıt Devlet Kütüphanesi ..... 74 - 76

4.3. İstanbul İl Halk Kütüphanesi ..... 76 - 78

4.4. Atatürk Kitaplığı ..... 78 - 80

4.5. Genel Değerlendirme ..... 80 - 82

5. Çalışanlarla Yapılan Anket ..... 82 - 86

SONUÇ ..... 87 - 90

KAYNAKÇA ..... 91 - 95

G İ R İ Ş

Adı ''Çağdaş Kütüphane Anlayışı ve İstanbuldaki Halk Kütüphaneleri olan bu çalışmanın amacı;çağdaş kütüphanenin portresini çizerek,çağdaşlık anlayışının halk kütüphanesi türüne getirdiği gelişme ve değişiklikleri belirleyebilmektir. Ayrıca Batıda görülen bu değişmenin Türk halk kütüphanelerine yansıyıp yansımadığını inceleyerek,bunu da küçük bir kesit olarak ele aldığım İstanbuldaki halk kütüphanelerinin üstünde somutlaştırmaktır.

Konu seçerken dikkat ettiğim nokta,halk kütüphaneleriyle ilgili geriye dönük yapılanların araştırılmasına değil, ileriye yönelik nelerin yapılabileceğine ağırlık veren bir çalışmayla özellikle bu kütüphane türünü her yönüyle bu doğrultuda inceleyebilecek nitelikte bir metin ortaya çıkarmaktı.

Yayın taramasına öncelikle Library Literature(1980-1990) ve Library and Information Science Abstracts(1980-1990) ile başladım. Bunları taradığımda, konumla direkt olarak ilgili yayınla karşılaşmadım. Fakat yararlanabileceğimi umduğum birkaç tane yayın saptayabildim. Ayrıca Yükseköğretim Kurumu Yayın Tarama Merkezine başvurdum. Gelen qibliyografik künyelerin hiçbiri konumla ilgisi olmadığından yararlanamadım.

Bu arada Türkiye Bibliyografyası,Türkiye Makaleler Bibliyografyası ve Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni(1960-1990) yılları arasını taradım. Bunlardan da direkt ilgili bir yayın bulamadım. Fakat konumla dolaylı olarak ilgili makale ve yayınları tesbit ettim.

Okumayı yaparken en genel olandan özele doğru giden bir metod izledim.önce kütüphane ve çağdaş kütüphane kavramlarını inceleyen yayınları okudum.Daha sonra halk kütüphaneleriyle ilgili tüm yayınları okumaya gayret ettim. Son olarak ta halk kütüphanelerinin daha alt konularına yönelik okuma yaptım.

Bu ~alışmanln sonucunda elimde biriken tüm alıntı ve aktarma fişlerini taslak planım doğrultusunda grupladım~Bu arada planım da olmayan fakat incelemeye değer yeni bir takım konu başlıkları da kendiğinden belirdi.

Daha sonra yazmaya başladım ki,en zor aşamalardan biri de buydu. Zaman zaman tekrar okuma ihtiyacı hissettim.Tezin teorik olan kısmı bittikten sonra,sıra gözlem bölümüne geldi.öncelikle anket yapılacak gurup belir-Iendi.oüahe sonra da gözlem soruları tesbit edildi.Bunun için tek tek tüf)'l halk kütüphanelerinin müdür,müdür yardımcısı ve kütüphanecileriyle görüşme yaptım.

Bu çalışmada karşılaştığım birinci sorun konuyu sınırlamakla ilgiliydi.Daha sonra ki zorluk ise konuyu dolaylı yollardan ele alan yayınlara bağlı kalma zorunluluğu ve örnek alınabilecek daha önce yapılmış bir çalışmanın olmamasıydı.

Tez iki bölümden oluşmuştur.Birinci bölüm kuramsaldır.Kaynaklara dayalı olarak hazırlanmıştır.ikinci bölüm ise anket ve gözleme dayalıdır ve mukayese metodu kullanılmıştır.

Birinci bölümde tezin de adı olan çağdaş kütüphane kavramı üzerinde durulmuştur.önce çağdaşlaşmanın tanımı yapılmış,daha sonra çağdaş kütüphane anlayışı incelenmiştir.Bu anlayışın halk kütüphanelerine ne şekilde yansıdığı, kütüphaneyi oluşturan beş ögeyle birlikte mümkün oldu-

ğunca detaylı biçimde anlatılmaya çalışılmıştır. Yine bu bölümde çağdaş halk kütüphanesinin özelliklerinden de bahsedilmiştir.

ikinci bölümde ise Türkiyedeki halk kütüphanesi anlayışı incelenmiştir. çagdaş halk Kütüphanesi anlayışıyla İstanbuldaki halk kütüphanelerinin durumu karşılaştırılmaya çalışılmış, bu anlayışın yurdumuzda ne zaman ve ne şekilde ortaya çıktığı belirlenmeye gayret edilmiştir. Bu amaca yardımcı olabileceği düşüncesiyle halk. kütüphanelerine ait yurt dışında ve ülkemizde yapılan tanımları ve amaçları incelenmiştir. Yine bu bölümde ülkemizde ki halk kütüphaneciliğinin durumunu gözleyebilmek için ist~nbuldaki halk kütüphaneleri üzerine bir gözlem yapılmıştır. Bu ara~tırmada üç büyük kütüphanenin (Beyazıt Devlet Kütüphanesi,İstanbul İl Halk Kütüphanesi ve Atatürk Kitaplığı) geçmiş on yıl önceki durumlarıyla bugünü arasında bir tür karşılaştırma yapılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada en çok H.C.Campbellın Halk Kütüphanesi Sistem ve Hizmetlerinin Geliştirilmesi ve Hasan Keseroğlunun Halk Kütüphanesi Politikası ve T.C.de Durum adlı kitaplarında Tülin Sağlamtunçun ise Halk Kütüphaneciliğinde Gelişmeler ve Türkiye adlı makalesinden fazlaca yararlanılmıştır.

Bu tez, halk kütüphaneciliğinde son yıllarda görülen yenilik hareketlerini ve çalışmalarını izlemek isteyen,halk kütüphaneleriyle ilgili doküman arayan araştırmacılara yararlı olabileceği kanısındayım.

I. BÖLÜM

ÇAGOAŞ KÜTÜPHANE

1. Çağdaşlaşma

Çağdaşlaşma kelimesi köken olarak yakın tarihimizin bir ürünüdür. Fakat aynı çağın bir döneminin niteliğini göstermesi bakımından "çağdaş" sözcüğünün ilk Kullanılış tarihi,6.yy.Ortaçağ Latincesine kadar götürülebilir[1].

Katolik Hıristiyanlığın dışındaki Hıristiyanlığın yayıldığı yerlerde özellikle protestanlığın etkisi altında olan İngilizce ve Almancada kullanılan bu terimin kökeni,Latiriceden gelen 'seaculum' sözcüğüdür ve 'çağ' anlamına gelir. Secularismde çağdaşlaşma kelimesine anlam ve köken açısından daha yakın,hatta onun tam karşılığıdır.Saeculum sözcüğünün Arapçadaki irades i 'asrdır. Türkçede bu kelime son zamanlere kadar "asır" olarak kullanılmıştır[2]. Asrileşmede çağdaşlaşmanın Osmanlıca karşılığıdır.

7.yy.da modernity(çağdaşlık),modernizers(çağdaşlaştırıcılar) ve modernization(çağdaşlaşma)sözcüklerinin sınırlı ve teknik bağlamlarda kullanıldığı görülür[3].

---

1. C.E.Black.Çagdaşlaşmanın itici güçleri.-Ankara:V Yayınları,1989.-s .16
2. Niyati Herkes. Türkiyede çağdaşlaşma.İstanbul:istanbul Matbaası ,1978. s.16
3. C.E.Black. A.g.y. s.16

İngilizce'de ve öbür dillerde bu kelime yaşanılan çağın ve lgeçmiş'in yazar ve yazılarını birbirinden ayırt etmek için kullanılırdı. Önceleri çağdaş sözcüğü bayağı ve basmakalıp gibi aşşağılayıcı bir anlam taşırdı. İngiliz yazarlar da,Fransız devriminin önderlerine çağdaşlaştırıcılar dediler ve kötüleyici bir anlamda kullandılar. Bununla birlikte 17. ve tB~YY~ Hıristiyan tarihçileri, sözcüğe nesnel bir anlam yükleyerek, Hıristiyan kronoloji sistemine göre benimsenmiş dönemselleştirmeyi bir yana bırakmış,tarihi eskiçağ,ortaçağ-ve çağdaş olarak dönemlere ayırmışlardır[4].

Türkçe'de bu kelimenin karşılığı olarak türeyen yeni sözcükler de tıpkı yabancı dillerde olduğu gibi zaman içinde anlam değişikliği geçirdi.

Dilimizde asrllik biçiminde kullanılan sözcük önceleri "secularism"in anlamını kapsasa da, Cumhuriyet döneminden bir önceki dönemde 'çağa uymak' ya da onun gereklerine uyacak biçimde değişmek anlamını zamanla yitirdi. Asrilik;züppelik,köksüzlük,sathilik,dinsizlik anlamına geldi. Ziya Gökalp bu nedenle çağdaşlaşma kelimesinin karşılığını tutabilecek bir kelime bulmaya çalıştı. Arapça sözlüklerden çıkardığı, kimsenin bilmediği 'zenim' biçimindeki bu sözcük kendi yazılarında dahi tutmadı[5]. Bu defa muasırlaşmak kelimesini kullanmaya başladı. Nitekim genel kültür ansiklopedileri,çağdaşlaşmanın eski dildeki karşılığı olarak 'muasırlaşmak' sözcüğünü vermektedir[6].

Kelimenin günümüzde yaşadığı anlam çelişkisini vurgulamak açısından tarihçilerin yaptıkları tanımlar önemlidir:

Prof.Dr.İsmet GİRİTLİ batılılaşma ile çağdaşlaşmayı eş anlamda kul-

---

4. C.E.Black. A.g.y~ s.16-17
5. Niyazi Berkes. A.g.y. s.16
6. Meydan Larousse 3.c.-İstanbul:Meydan Yayınevi, 1987. s.119

lanarak "kısaca batılılaşma;Türk ulusunu maddesel ve anlamsal çağdaş koşullara uygun biçimde;insanca yaşatma eğilimini ifade eder.Gerçekte Atatürk'ün batılılaşmadan anladığı şey uygarlaşmadan ibarettir" derken, Prof.Dr.Suna KİLİ çaQdaşlaşma kelimesini tercih eder ve daha geniş bir kapsamla değerlendirir. Türk siyasi hayatında, Tanzimat döneminde bu kelimenin karşılığı olarak kullanılan terim garpçılık ve garplılaşmadır. Daha sonra batılılaşma sözcüğü yaygınlaşmıştır7. Hamza EROGLU'na göre batılılaşma, batı medeniyetine müşterek ve üstün medeniyete yönelmek, asrileşmek, çağdaşlaşmak ve modernleşmektir. Toplum hayatında, devlet yapısında,düşüncede modern ve ileri fikirleri benimsemektir. Çağdaşlaşmayı ise "çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma, bilim ve teknikte ileri amaçlara yönelme" biçiminde tanımlarken,batılılaşmaya göre daha kapsamlı olarak nitelendiriyor8.

Tanımlara bakıldığında batılılaşma ve avrupalılaşma kelimelerinin çağdaşlaşmayla aynı anlamda kullanıldığı görülür. Bunlar geçmiş kuşağın çağdaşlık anlayışının yansımasıdır. Günümüzde bu iki kelime, gelişmiş ülkelerinaz gelişmiş ülkeler üzerindeki konumunu belirtmek yönünde anlam değiştirmi~tir. Son .zamanlarda kullanılmaya başlanılan diğer bir sözcük 'yenileştirme'dir ki, yazılı tarihin başlangı~ından bu güne değin olagelmiş bütün değişiklikleri gösterme anlamı taşır. Çağdaşlaşmanın yerini tutabilecek diğer bir kelime olan 'ilerleme' deJtam karşılığı sayılmaz. Bu kavram değişmeyi yalın bir kökensel nedenle ya da harekete geçirici bir etmenle açıklamaya çalışır9.

Görülüyor ki çağdaşlaşma; avrupalılaşma;,batılılaşma,yenileştirme,

---

7. Hamza Eroğlu. Türk İnkılap Tarihi.-İstanbul:Milli Eğitim Basımevi, 1962. s. 464
8. Hamza Eroğlu. A.g.y. s.467
9. C.E.Black. A.g.y. s.17-19

ilerleme değildir. O halde nedir?

Toplumbilimcilere göre "geri kalmış toplumların ekonomi, bilim, kültür alanlarında günümüz bilim ve uygarlığının olanak verdiği en gelişkin aşamaya gelme çaba ve özlemidir. Çağdaşlaşmanın somut koşullarıyla ögeleri: Tüketim için üretim yapan küçük ölçekli basit tarımsal üretimin yerini makinalı tarrmın alm~sı, küçük çapta üretim yapan atölye ve işletmelerin gelişkin sanayiye dönüşmesi, ulaşım ve iletişimin gelişerek merkezsel yönetimli ulusal toplumu ve geniş iç pazarı oluşturması, diktacı ve baskıcı siyasal rejimlerin demokratikleşmesi; dinsel dünya görüşünün yerini laikliğin alması; toplumdaki nüfus yapısının dengeye ulaşması ve kentsel nüfusun artması; geniş ataerkil aile yapısının yerini çekirdek aileye bırakması; uluslararası kültür alışverişinin ve iletişimin hızlanarak büyümesidir[10].

Siyasal bilimciler için çoğu kez sanayileşmeye eşlik eden siyasal ve toplumsal değişikliklerdir[11].

Başka bir tanıma göre çağdaşlaşma "tarih boyunca gelişmiş kurumların~ insanın bilgisindeki görülmemiş artışı yansıtan ve hızla değişen işlevlere uyarlanması sürecidir. Bu süreç bilimsel devrime eşlik eder ve insanın çevresini denetlenmesine imkan sağlar... Diğer bir tanıma göre dell'son yüzyılın bilgi patlamasının sonucunda çağlık bir yenileşme sürecinin aldığı dinamik biçimi dile getirir[12].

Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi II. İlmi Kongresi'nde yapılan tanım bu çalışmada sözedilen çağdaşmanın Türkiye'deki karşılığı olabilir. Bu tanıma göre çağdaşlaşma'' günümüzde geçerli olan değerlerin benimsenmesi

---

10. Görsel Genel Kültür Ansiklopedisi. 4.c.-(y.y.):Görsel Yayınları:(t.y) s.2244
11. C.E.Black. A.g.y. s. 18
12. C.E.Black . A.g.y. s.18

yaşayış tarzına uyum, ilim ve teknolojiye yaratıcı katkıda bulunmaktır[13].

Türkçe'de çağdaş kelimesine anlamca ya-kın. görünen pekçok sözcük olsa da, bu kelimenin diğerlerine göre daha kapsamlı olması dolayısıyla; hiçbiri gerçek manada karşılığı olarak kabul edilemez. Çağdaşlaşma ileriye dönüktür ve bugünün gereklerini yerine getirebilmektir. Şayet günümüzde geçerli olan değerler benimsenemez, ilim ve teknolojide geri kalınırsa topluluklar zamanla geriler, hür yaşama ve refaha ulaşma imkanı da ortadan kalkar. Öyleyse sürekli gelişen, bağımsız birey ve bağımsız devlet anlayışı çağdaşlaşmayla iç içedir.Bağımsız bireyin yetiştirilmesi kütüphanelerin.çağdaş kütüphanelerin varlığını öngörür.

1.1. Çağdaş Kütüphane

Kütüphaneler gen~l olarak ''kitap ve benzeri malzemenin toplandığı, korunduğu ve özellikle yararlanmaya sunulduğu ~urumlardır[14] diye tanımlanmaktadır. Toplama,saklama ve yararlandırma işlevleri yüzyıllardan bu yana sür~gelmiştir. Fakat bugün bir değişim geçiriyorlar. Nitekim çağdaş kütüphane ve modern kütüphane terimlerinin yaygınlanmış olması da bu yüzdendir.

Modern kütüphane "herşeyden önce günlük her çeşit mesleki ve toplumsal uygulamalar için kullanılan kütüphanedir". Bu tanımdan anlaşılan şudur ki, kütüphaneler geleneksel görünümlerinin dışına çıkmaya çalışmaktadır. Okuyucuların amaçlarında,kullanılan materyalde.teknikte ve techizatta değişiklikler olmuştur. Kütüphaneciler sadece katalog dolaplarını ve fişlerini kullanmıyorlar artık. Görülüyor ki "modern kütüphane fikri,mahalli kütüphane

---

13. Milliyetçilik ve milliyetçilik tarihi II.İlmi kongresi:tebliğler. Ankara: Türk Ocağı, 1989. s.29
14. Osman Ersoy. 'Halk Kütüphaneleri' T.K.D.B. 32,2(1983),s.1
15. Jale Baysal. 'Cumhuriyet Döneminde Türk Kütüphaneciliğini Gelişmesi' Cumhuriyetin 50.Yılına Armağan.İstanbul:Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1973. s.102

metodolojisinden çok daha kompleks bir mesele[16] olmuştur.

Yüzyıllar içinde kitap, kütüphane ve bunlardan okuyucunun ya.rarlanması konusunda önemlf gelişmeler görülmüştür. Kil tabletten papirüs tomarları,parşömen kodekslerini içine alan Eskiçağ kütüphanelerlndeki hizmet an}ayışı, yerini elektronik beyinlerle okuyucuya hizmet sunan kütüphanelere bırakmıştır. Yüzyılımızın ilk yarısındaki kütüphanecilikle, bugün arasında bile büyük farklar vardır[17].

Tarih boyunca süregelen çalışmalar geleneksel kütüphaneciliği yaşatmıştır. Bu geleneksellik kalıplarının dışına çıkılabilmesi için uygun ortam sağlanmalıydı. Bu ortamın yaratılması,daha doğnısu bir kütüphane hareketinin başlatılması ancak personelle olabilirdi. XIX.yy. ortalarına kadar kütüphanelerin daha çok k~tiplerin elinde -Olduğu düşünüldüğünde, bunun gerçekleştirilmesinin ne denli güç olduğu anlaşılır. Nitekim 1880 yılında Amerika ve Almanya 'da yüksek tahs.illi kütüphaneciler yetişmiş ve bu hareket onlarla başlamıştır. 1876 yılında Amerikan Kütüphaneci le.Ç Derneği (Amerikan Library Association) ve bir yılsonra da İngilizlerin Kütüpganeciler Derneği (Library Association} faaliyete geçmiştir. Fakat bu ça.lışmalar modern kütüphane hareketi olarak kabul edilmezken, bunların ürünlerinin görüldüğü 19.yy.'ın son çeyreği başlangıç dönemi olmuştur[18].

Bu hareketin öncüleri daha çok sayıda okuyucuyuıdaha çok sayıda kitapla karşı karşıya getirmek amacında birleşmişlerdir. Bu çaba kütüphanecilerin yetiştirilmeleri, kütüphanelerin daha çekici hale getirilmeleri ve

---

16. Carl M.White. Modern Kütüphaneciliğin Esasları.Ankara:A.ü.Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, 1961. s.1
17. Osman Ş~soy .. Kütüphaneciliğimizin Sorunları. Ankara:Anadolu Matbaası, 1960. s. II I
18. Carl M.White. A.g.y. s.10

okuyucuları kütüphaneye çekme metotlarının geliştirilmesi sorunların ı da içine alıyordu[19]. Bu faaliyet ortak kataloglama kurallarına yönelmekteri başlamış, kütüphanelerarası ilişkilerin büyük ölçüde artmasına sebeb olmuştur[20].

19.yy.da klasik kütüphane materyali olan kitapların yanında 'kitap dışı materyaller' (non book materials)diye adlandırılan film,slayt,plak,mikrofilm vb. materyaller görülmeye başlanır. Bu materyaller sayesinde özürlü kişilere de hizmet verilir.

20.yy.da kütüphane hizmetleri artan yayın sayısı karşısında literatüre hızla ve kolayca erişme sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu soruna çözüm olarak da referans ve bibliyografya hazırlanmaya ve danışma(information) hizmeti verilmeye başlanmıştır[21].

Görülüyor ki, 19.yy. modern kütüphanecilik hareketinin hazırlık safhası olmuş, 20.yy.da da ürünler alınmaya başlanmıştır. Kütüphaneler ilerleyen bilim ve teknolojiden yararlanarak sürekli gelişmek ve bu gelişmeyi yaparken de hem geleneksel çalışmalarını sürdürmek, hem de bu çalışmalarına yenilerini katabilmek amacıyla çeşitli yol ve yöntemler aramıştır.

Carl M.WHİTE Modern Kütüphaneciliğin Esasları adlı kitapta yayınlanan Amerikan,Alman ve İngiliz kütüphane yetkilileriyle yaptığı çalışma da modern kütüphaneciliğin amaçları olarak kabul edilebilecek şu maddeleri belerlemiştir:

1. Nerede ve ne şekilde olursa olsun en iyi fikir ürünlerini toplayarak gelecek nesillere aktarmak.

---

19. Carı M.White. A.g.y. s.8
20. Jale Baysal.A.g.y. s.103
21. Yaşar Tonta, 'Kütüphanecilikte Son Gelişmeler' Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 31,3(1982),s.122.

2. Sansürsüz bir şekilde tüm eserlere ulaşılabilirliği sağlamak.
3. Araştırmayı ilerletmek. Hızla gelişen bilim dünyasını takip edebilmek ve bilinenin bir daha keşfedilmesini engellemek. Bu oldukça pahalı ve zor bir görevdir. Fakat bilineni bir daha bulan araştırmacının harcayacağı para ve emekten daha masraflı olamaz. Bilginin ve ilmin eriştiği son noktayı yakalayabilmek.
4. Resmi öğrenimi desteklemek.XX.yy.da öğrenimin bir parçası olarak kütüphaneler görülmeye başlanmıştır. Ders kitapları, hocanın notlarının yanısıra öğrencilerin konuyla ilgili olarak kütüphanelerden serbestçe yararlanarak araştırma yapmaları öğrenimin önemli bir parçası olarak görüldüğünden resmi öğrenimi desteklemek kütüphanelerin amaçlarından biri olmuştur.
5. İş hayatında gerekli bilgiyi temin etmek: Mesleki bilginin hergün değişiyor ve yenileniyor olması)bu konuda sağlam verilere olan ihtiyacı arttırmıştır. özel kütüphane türünün çıkışına sebeb olan bu amaç doğrultusunda iş,idare ve endüstri alanlarında sürekli gözlenen yenilik ve günceli yakalamak isteyen çalışanlara en güvenli bilgileri verebilmek.
6. Kişisel gelişme ve eğlenme vasıtası olarak hizmet vermek: Okul çağını geçmiş olan insanların bundan sonraki hayatlarında kendi-Jerini yükseltebilmeleri,doğru ve iyjjİbulmalarına yardımcı olmak[22].

Kütüphaneler bu amaçlara ulaşmak yolunda çaba göstermeli ve yeni bilimsel ilkeleri kabul etmelidir. Bu zihniyet yerleşmediği sürece durağan birer belge deposu durumunda olacaklarında~ülkenin ekonomik,sosyal ,kültürel kalkınmasına katkıda bulunamayacak ve yarattıkları gereksiz harcamadan dolayı

---

22. Carl M.White~ A.g.y. s.4-6

da ülke ekonomisine zarar vereceklerdir[23]. üstelik kütüphanel~rin gelişebilmesi için bulundukları bölge ya da ülkenin sosyal,ekonomik ve politik[24] hayatının düzenli olması gereği gözönüne alındığında,toplum düzeninde meydana gelen her tür sarsıntıdan doğrudan etkilenmesi beklenir. Toplumsal değişikliklere uyum sağladıkları ölçüde başarılı olabileceklerinin bilincinde olan kütüphanele~e bunun sağlanması amacıyla çeşitli alanlarda gelişmeler görülmüştür. Bunlar on ana nokta etrafında şöyle toplanabilir;

1. Eğitim kalitesi ile kütüphane hizmetlerinin ilişkisi ilerlemiştir. Kütüphanesiz bir okul düşünülmediği gibiJöğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak istemeyen kütüphane de düşünülemez.
2. Bu nedenle kütüphanelerde okullar gibi bulundukları çevrenin birer eğitim kültür ve araştırma merkezi haline gelmektedir.
3. Kütüphane bina mimarisi ve donanım teknolojisinde yeni gelişmeler olmuştur.
4. Bütün bu gelişmelerJokuyucu ve araştırmacıların rahatlıkla kütüphanelerin verdikleri hizmetlerden en iyi şekilde yararlanması içindir ve 'müşteri velinimetimizdir' ilkesi kütüphanelerimize uygulanmaya başlanmıştır.
5. Kütüphanelerin sosyal,ekonomik ve kültürel kalkınma,özellikle demokrasinin gelişmesinde bilgi ve enformasyona duyulan ihtiyacın anlaşılması, kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesini hızlandırmıştır.
6. Kütüphanelere duyulan gereksinmenin artması sonuc~kütüphanelerin sayı,tür ve kaliteleri de gün geçtikçe gelişmektedir.

---

23. Aynur Ertunç. 'Ktltüphanecilğimizin Güncel Sorunları' Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 33,1(1984), s.13.
24. Osman Ersoy, A.g.y. s.60

7. Kütüphanelerin sayı ve türlerinin artışı ile verilen görevleri doğru olarak yapabilmeleri içinJkütüphanelerin türlü .hizmet!e-rinde milli ve milletlerarası standardizasyona gidilmesinde ö-nemli değişiklikler olmuştur.
8. Kütüphaneler verilen ağır görevleri yapabilmek için,bilinen araç ve gereçlerin yanı sıra modern bilgisayar teknolojisinden azami şekilde faydalanmak istemektedir.
9. Kütüphanelerarası bilgiağları kurulması son yılların kütüphaneci-liğindeki gelişmelerdendir. ödünç alıp verme,değiştirme,mevcut kaynakların paylaşımı gibi konularda bilgiağına ihtiyaç vardır.
10. Kütüphanecilik ve enformasyon alanının bir bilim dalı.araştırma isteyen önemli bir konu olduğu,açılan boşluk ve ihtiyaçların an-cak yetişmiş insan ve yeterli ödenekle ortadan kalkacağı bilinci-nin oluşması>da kütüphanecilikte{ki son gelişmelerdendir25.

Görülüyor ki kütüphaneler,kendileriyle ilg.iJi her alanda büyük geliş-meler göstermiştir. 19.yy.'ın son çeyreğinden bugüne kadar gelişmiş ülkeler çağdaş kütüphanecilik adına çalışmalar yapmış, az gelişmiş ülkeler de bu çizgiyi yakalama çabası içine girmiştir. MateryaldeJkullanıcı da, bina da, personel de, techizat da .çağdaşlaşılmalıdır. Fakat asıl bu kavramın arka-sında yatan nokt~anlayışta çağdaşlaşabilmektir~ Daha özgür, daha yaratıcı, daha üretken düşünüldüğü ölçüde kütüphaneler gelişebilecek ve belirlenen amaçlara ulaşmak için bilinçli olarak çalışacaklardır.

---

25 HU/Abdullah Demirtaş. "Günümüz Kütüphaneciliğinde yeni gelişmeler" Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 35,. 2(1986). s.28-31

1.2. Çağdaş Kütüphane Anlayışı ve Halk Kütüphaneleri

Kütüphane; biri Arap dilinde kitaplar anlamına gelen "kütüp" diğeri İran dilinde ev anlamına gelen "hane" kelimelerinden oluşan bir sözcüktür[26]. Geniş bir tanımı "belirli ve sınırlı bir çevrenin ya da herkesin yararlanması için yazılı,basılı,görsel-işitsel ve çizgisel her türden yayınları toplayan,düzenleyen, en elverişli yararlanma ortamını yaratacak araçları ve yöntemleri kullanarak çevresindekilere ulaştıran kuruluştur1127 şeklindedir.

Kurulduklarından bugüne kadar kütüphaneler değişik çağlarda değişik anlamlar taşımışlardır. İlk ortayij çıktıklarında belgelerin korunduğu 'depolandığı kitapların yazıldığı yer• olmuştur. Ortaçağda, batıda din kurumlarının desteğiyle varolmuş; doğuda eğitim ve din kurumları içinde ve dışında vakıf geleneğiyle kurulmuştur. Rönesans ve Barok dönemlerinde 'şahsiyeti zenginliği ve sosyal gücü belirleyen bir yer' anlamına gelmiştir. Bugün ise dünyanın onayladrğı.,görev alanlarıJhlzmet ilkeleri ve çalışma yöntemleri belirlenmiş <kurumlardır28. Kütüphanelerin taşıdıkları anlamların bu denli değişmesinin nedeni, bulundukları çağın ekonomik,sosyal,kültürel, politik izlerini taşımaları ve bunlardan etkilenmeleridir29.

Kütüphaneler;amaç,görev,bağlı bulundukları kurum-kuruluş ve kullanıcı gibi farklılıklarla çeşitli türlere ayrılırlar. Bu türlerin içinden halk kütüphanelerinin toplumla daha çok içiçe olması,onlara özel bir önem kazandırır. Bu nedenle, bu kütüphane türüne çağdaşlık anlay1şının yansıma-

---

26. İrfan Çakın. 'Kütüphanelerin Toplumsal Konumu' Türk Kütüphaneciler Derneği_ Bülteni. 35,1(1986). s.9
27. Hasan Keseroğlu.H_g.Jt_~ütüphane.si_}olitikası ve T.C.de Durum.--İstanbul: Türk Kütüohaneciler. OP.rneçı1. 1989. s.5
28. H~san ~e~eruylu. A.g.y.• ~.4
29. Hasan Keseroğlu. A.g.y., s.4

sını incelemek ve bu anlayış doğrultusunda gösterdiği gelişmeleri saptamak istedim.

Halk kütüphaneleri için yapılan tüm tanımlar incelendiğinde bu kütüphanelerin amaçlarının ne denli geniş,görevlerinin de nedenli zor olduğu görülür.Tüm halka hizmet vermek amacı,okuma yazma oranını arttırma isteği ve memleketin topyekün kalkınmasını sağlayabilecek nitelikte bilgi ve belge hizmeti vermenin güçlüğü muhakkaktır. Artan yayın ve okuyucu sayısı düşünüldüğünde, olayın boyutunun büyüklüğü daha da belirginleşir.

Halk kütüphaneleri kendilerinden beklenilen hizmeti en iyi şekilde yapmak için çağdaş biçimleri,yöntemleri benimsemel1,toplum yaşamına girmiş yenilikleri,değişikllkleri takip etmelidir. önemli olan bir nokta da kitaplık geleneğiyle~çağdaş istemlerin birbirine sıkıca bağdaştırılmasıdır30.

Çağdaş kütüphanecilik incelenirkenJöncelikle toplum olarak bilgiyi niçin,ne amaçla ve ne ölçüde gereksindiğimiz..ıgereksinimimizin organik olup olmadığı; sonra sözkonusu gereksinmeyi karşılamada izlenilen yöntem,kullanılan araçlar ve bu çerçevede kütüphane kurumunun durumunu irdelemek gerekir[31]. Bundan anlaşılıyor ki, halk kütüphanelerinin çağdaşlaşabilmesi için öncelikle toplumun vazgeçilmez bir kurumu olmas~daha sonra da kendilerinden beklenileni gerçekleştirebilecek nitelik ve nicelikte yapılanmayı sağlayabilmesi gerekir.

Artan nüfus sonucu kent merkezlerinin dışıhda da yerleşim yerleri kurulmaya başlanmıştır.Batıda halk kütüphaneleri kiliseler,okullar,süpermarketler gibi bölgenin vazgeçilemez kurumlardan biri olmuştur. Bilgi,su,

---

30. Türker Acaroğlu. 'Halk Kitaplıklarımız ve çağdaş istemler' Türk Kütüphaneciler Derneği BOlteni. 23,1(1974). s.48
31. Özer Soysal. 'Kütüphane Haftasının düşündürdükleri' Türk Kütüphaneciliği I,2(1987Ls.51.

enerji,iş,sermaye vs. gibi önemli bir olgudur ve toplumun bilinc.i ne erişmiştir. Bu nedenle de kentin beyni durumundadır. Her tür gelişmeye ayak uydurarak, kendini yeniliklere açık tutmalıdır32.

Batı da halk kütüphanelerinin bugün modern kuruluşlar haline gelmelerinin sebebi,daima daha iyiyi aramal arı ve yeni buluşları tereddüt etmeden denemeye gayret etmeleridir33. Ülkeye,bölgeye ve hatta yöreye göre çağdaşlaşmanın ölçüsü değişebilir. Bu o yerleşim yerinin politik,ekonomik ve kültürel gelişmişliğine bağlıdır. Fakat yine de halk kütüphanelerinin gelişimi için şu temel şartlar öne sürülebilir;

1. Hayatın her aşamasındakf kişiler için okur-yazar oranını arttırmak ve okuma.alışkanlığı ile zevkini beslemek için sürekli kampanyalar yapmak,halk kütüphanesinin gel işen ülkelerde topluma yapabileceği temel katkıdır. Halk kütüphaneleri bu şekilde etkili bir davranış biçimi içinde olduğu her yerde .htzrngtıertnin geliştiği ve yararlılıklarının arttığı görülür .
2. Halk kütüphaneleri yayın,.radyo,yazım ve gğ.itim hizmetleriyle ilişkilerini gelişti rmel idi r.
3. Halk kütüphaneleri milli kültürün gelişimine katkıda bulunacak şekilde bütün milletin,yazılı ve yayınlanmış materyallere ulaşmalarını sağlamada kullanıcılara yardım edebilecek şekilde teşkilatlanmal ıdır.
4. Kütüphanenin gelişmesih;-i-ı:L bir diğer öğe de kütüphane personelinin etkili bir biçimde eğitilmesidir34.

---

32. TQUrıSağlamtunç. Halk Kütüphaneciliğinde Gelişmeler ve Türk iye ' Türk Kütüphanecil iğL, 1,3(1987). s.111.
33. C<Xr'l M.White . AmerfkanHalk Kutüphaneleri.çev.ilhan Kum.Amerikan Kütüphi}J'lecilik lHitrubeleri:Kütüphanelerin maz is Lt iuler t ve' kütüphanecilikte bugünkü davranış.--Ankara:Güven Matbaası,(t.y).s.63.
34. H.C.Campbell. Halk Kütüphanesi Sistem ve Hizmetlerinin Geliştirilmesi. çev.Bengü Çapar.--Ankara:Kültür Bakanlıgı,1988. s.207-208

Tek tek halk kütüphanelerinin gelişmesinden ziyadeıbatı'da oldüğu gibi halk kütüphanesi sisteminin kurulması ve yaşatılması önemlidir. Ni~ tekim UNESCO'nun yayınladığı bildirge de halk kütüphanesi sistemleri üzerinde etkili olmuştur. Her ülkede sistemin gelişim~çok sayıda insana bilgi ve okuma malzemesi sağlam~bu malzemenin eşit dağılımını her ülkenin yazma ve yayınlama yapısı içinde birleştirme ihtiyaçının ortaya koyduğu sorunlara cevap o1muştur35.

Halk kütüphanesi hizmetini yaygınlaştırabilmek için bir sistem kurmak gerekir. Sistem dendiğinde hizmetini ülke,bölge ve kent çapında yaymakla görevli, bu işi değişik yollarla yapanJbirbirleriyle bağlantılı çeşitli hizmet uçlarından oluşan bir bütün akla gelir. Halk kütüphanesi sistemler~ kuruldukları ülkenin özellikle yönetsel yapısına ve büyüklüğüne göre yerel,bölgesel ülke çapında yaygınlaşmış biçimde örgütlenebilir ve bunlar arasında bağlar kurularak ulusal kütüphane ağları meydana getirilebilir36.Sistem kurulduğunda önemli olanhiçbir hizmet ucunun tek başına kalmamış olmasıdır. Her uç sistemin bütününün desteğinden yararlanabilmeli ve sistemin tüm kaynaklarına ulaşabilmelidir. Okuyucularda bölgelerindeki kütüphanelere bu gözle bakabilmeli,hizmet ucundaki elemanlar ve donanım da bu görüşü destekler nitelikte olmalıdır37.

Hizmet uçlarının eğitim,kontrol ve büyük bir sistem içinde kaynaklarının etkili bir şekilde paylaşılmasını sağlamak amacıyla,hiyerarşik olarak şube kütüphanelerin,nüfusu daha yoğun yerlerdeki "bölge" kütüphanelerine ve mümkünse hepsinin de ana veya merkez kütüphaneye bir ölçüde bağlı olacak

---

35. fü.C.Çampbell. A.g.y. s.10
36. Bengü Çapar. 'Halk kütüphanesi hizmetinin planlanması ve yaygınlaştırılıTTgsı' Türk Kütüphaneciliği. I,2(1987). s.56
37. Halk Kütüphaneleri için hizmet klavuzu.Haz.IFLA halk kütüphaneleri .Çev. Sevgi Hısım.--Ankara:Kültür Bakanlığı, 1987. s.67.

şekilde organize edilmeleri genellikle uygun olmaktadır. Bu sistemin yönetim büroları merkez kütüphanede veya tamamen ayrı bir binada bulunabilir. Elemanlardan kıdemli uzman.l ar, merkez kütüphanede veya bölge kütüphanelerde çalıştırılmalıdır. Fakat idari düzenlemelerle bunların özel yetenek ve bilgilerinden bütün s.istemde yararlanma imkanı sağlanmalıdır38. Şube,bölge ve merkez kütüphanenin birbirine bağlanmasıyla hatta üniversite,okul,özel a.raştırma kütüphanelerinin eklenmesiyle birlikte, büyük bir kütüphane ağı meydana gelecektir. Daha gerçekci bir gözle bakılırs~ halk kütüphanesi sisteminin merkezi bir kütüphane etrafında,bölge ve şube kütüphanelerden Qluşması daha uygundur. Bu kütüphanelerin işbirliğiyle oluşan ağın yeterliliği şu sorularla de~erlendirilir.

1. Küçük.bir şube kütüphanesindeki eleman koleksiyonda olmayan belirli bir kitap veya bilgi isteğini nasıl karşılayacaktır?
2. Bu istek onu en iyi karşılayabilecek kütüphaneciye ne kadar zamanda ulaşabilecektir?
3. Cevap ne sürejçinde sağlanabilecektir?
4. Teorik ve pratik olarak aranan bilgi ve kitapların sistem içindeki yerinin tespLt edilmesi ve arayana ulaştırılması için düzenlemeler yeterli midir?
5. Elemanlar eğitilmişmidir ve istekleri mümkün olan en kısa sürede karşılayabilecekler mi?
6. Kütüphanenin donanımı telefon,kataloglar,bibliyografyalar,basılı formlar,p.ersonel el kitapları.uzman elemanların telefon ve adresleri,kütüphanelerarası taşımacıJık,fotokopi makinaları,bil.gisayar

---

38. Halk kütüphaneleri için hizmet klavuzu. A.g.y. ~.68.

terminalleri amaçları için yeterli midir?

7. Kütüphanenin yöntemleri zaman zaman,belirli aralıklarla yapılan yoklamalarla kontrol ediliyor mu?[39]

Böyle bir kütüphane ağını kurmakla halk kütüphanelerinin kaynak türleri arttırabilecek,okuyucunun ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayabilecek biçimde bir işbirliği ortaml da yaratılmış olacaktır. özellikle gelişmekte olan ü1keler düşünüldüğünde,kütüphane yayınlarının sayısının azlığı ve eldeki paranın sınırlı olması nedeniyle, işbirliğine duyulan ihtiyaç fazladır.

Halk kütüphanelerinin gelişmesi için sorunların farkında olmak,gerekli çözümü bulmak için de teorik bilgi ve teknik araç gerekir. Bunun yanısıra halk kütüphanelerinin gelişmesini olumsuz etkileyen yan faktörler şöyledir:

1. Basılmış veya yayılmış materyallerin ihtiyaca cevap verebil.ecek sayıda 'otmenas.ı
2. Okuma yazma oranının düşüklüğü
3. Bilgi sağlama hizmetine yatırılan p·aranın ülkemn her yerine bu hizmeti götürmek için yeterince gelişmemesi
4. Basılı materyalleri desteklemek ü~re ılülkenin okuyan halkına ana dillerinde tam gör-işitsel malzeme sunulamaması[40]

Dünya kütüphaneciliği bu olumsuzlukların farkında ve bunları 19.yy. ın son çeyreğinden bugüne değin değiştirebilme çabasındadır. Gelecek 15 sene içinde halk kütüphanelerinde görülecek gelişmeler üç ana noktada toplanabilir·.

1. En az değişim gösterecek alan: Kitapların elde edilmesi,profesyo~

---

39. Halk kütüphaneleri için hizmet klavuzu. A.g.y. s.67-68
40. H.C.Campbell. A.g.y. s.1-2

nel insan azlığı. Bu devam edecek

2. Değişiklik başlatılmak istenen alan: Servislerin gelişti rilmesi, yeni teknoloji kullanımı,parasal yardımın ve desteğin arttırılma sı.
3. Bizim değişmesini kontrol edemeyeceğimiz alanlar: Yeni materyal çeşitleri,yeni politik çevreye adaptasyon ve daha büyük girişimciliğin kabul edilmesi41.

Görülüyor ki,gelecek yıllarda halk kütüphanelerinde değişebilecek alanlar olduğu gibi,aynı kalacak bazı noktalar var. 2000li yıllarda bugün varolan problemlerin bir kısmı devam ederken,daha geniş bir kısmı çağdaş kütüphanecilik standartlarına erişmiş olacaktır.

2. ÇağdaşlajanKütüphane ögeleri

Şimdiye kadar halk kütüphanelerinin değişimine neden olan şartlardan ve halk kütüphanelerinin sorunlarından bahsettim. Halk kütüphaneleri çevresinde meydana gelen sosyal ve teknolojik her tür değişimden etkilenmiş, toplum gerisinde kalmamak için bu değişimlere ayak uyduracak şekilde yenilenmiştir. Tüm bu yenilik ve değişiklikler,kütüphaneyi oluşturan ögeler üzerine şöyle yansımıştır.

2.1. Değişen Kütüphaneci

Kütüphane bina, bütçe,derme,kullanıcı ve persüiiel olmak üzere beş ögeden meydana gelir. Bunlardan birini diğerine tercih etmek zor olsa da, personel meselesi özel bir öneme sahiptir. Çünkü; "her çeşit yayınların içlerine aldıkları bilgileri zamanında arayana ulaştıracakJo bilgileri de-

---

41. Linda Crismond. The Future of Public Library Services Librarw Journal November 15, 1986. s.48

ğerlendirecek,kütüphaneyi yaratacak olan kişiler kütüphanecilerdir"[42]. Bu açıdan bakıldı~ında kütüphane yapıları,kütüphane malzemesi ya da kullanılan araçlar kütüphane demek değildir. Bunlara işlerlik kazandıracak kişiler kütüphaneci1erdir.

KütüphanelerdeJkütüphanecilik eğitimi almış kişiler dışında farklı alanlarda eğitim görmüş,çeşitli statülerde çalışan personel vardır. Bu kişiler konu uzmanı olarak kütüphaneye büyük hizmetler vermektedirler. Diğer bir gurup persone~e kütüphaneci yardımcısı olarak adlandırılabilecek lise ve dengi okul mezunu kütüphanecilerdir. Onlarda diğer çalışanlarla birlikte hizmetin geliştirilmesi için kütüphaneciye yardım ederler.

Fakat halk kütüphanelerinin gerçekten etkili halk eğitim müessese leri olarak çalışabilmesi,ancak geniş genel kültüre sahip.meslek eğitimi görmüş,insanları seven ve onlara her an yardım etmekten kaçınmayan halk kütüphanecileri ile gerçekleşebilir[43]. Artık geleneksel kütüphaneci tipi değişmiş 'gri kütüphaneci olarak adlandırılan sessiz,pasif kütüphaneci yerini, meslek öğrenimi görmüş,çeşitli sorunlara uzun vadeli çözümler getirebilen ve kütüphane türlerine göre kendini biçimlendirmiş kütüphaneciye bırakmıştır[44].

Kütüphanelere birçok teknik araç ve bilgisayar girmiştir. Bunlarla ilgili son gelişmeleri öğrenmek,bu araçlar yardımıyla kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesine çalışmak önemlidir. Ayrıca sistem analizinden ve yeni tekniklerden haberdar olunmalıdır. Bugünün kütüphanecileri büyük organizasyonları yönetmekte ve pekçok problemi her tür iş merkezinde yönetici-

---

42. Jale Baysal. •cumhuriyet döneminde Türk Kütüphaneciliğinin Gelişmesi' A.g.y. s. 110
43. Carl M.White. Amerikan Halk Kütüphaneleri A.g.y. s.64
44. Tülin Sağlamtunç. A~g.m. s.112-113.

lerle paylaşmaktadır[45]. Bu da önemli bir atılımdır.

Geleneksel kütüphanecilik hizmeti, mesleki eğitim görmemiş kişiler tarafından sürdürülebilir. Fakat verilen hizmetin geliştirilmesi, çağdaş seviyeye yükseltilmesi için mesleki eğitim görmüş kütüphanecilere ihtiyaç vardır. Yine kütüphaneciler ile kütüphanenin en ekonomik biçimde yürümesi ve gelişmesi sağlanabilecektir. Kendine bu işi meslek edinmiş, bu mesleğe kendini vermiş insanlara büyük ihtiyaç vardır[46].

Kütüphanecileri ilgilendiren diğer bir konuda kütüphaneciliğin artık meslek statüsünde değerlendiriliyor olmasıdır. Bu gelişme son derece sevindiricidir.

Günümüzde bu mesleğin temel sorunu kütüphanelerin değil, kütüphanecilerin işlevidir. Gelecekte büyük bir ihtimalle ortadan kalkacak olan kütüphaneler, bilgi sistemi içindeki öğelerden biri olarak kalacak, bu durumda kütüphanecide bilgi uzmanına dönüşecek ve kütüphane dışına çıkacaktır. İleride olacak bu değişim gözönüne alınarak kütüphanecilik kuruma bağlı olmaktan çıkarılmalı ve bu meslek eğitimine yansıtılmalıdır[47].

Görülen bir başka değişim de meslek örgütlerinin kurulması böylelikle kütüphanecilik mesleğinin lobileşmesidir. Başarılı bir lobileşme ile kütüphaneler ve kütüphaneciler açısından son derece olumlu kararlar alınabilir. Bu kararlar dolaylı olarak da kullanıcıyı etkiler[48].

Kütüphanecilikle ilgili her tür problemin çözümü için temel şart",

---

45. H.C.Campbell. A.g.y. s.82-83
46. Carl M.White. A.g.y. s.3
47. Aysel San. "Profesyonellik Açısından İstanbul Kütüphaneleri" Türkiye'de Kütüphane Alanında Teori ile Uygulama İlişkisi Sempozyumu, 7-8 Mayıs 1987 İstanbul:Edebiyat Fakültesi, 1988. s.201.
48. Tülin Sağlamtunç. A.g.m. s.112-113.

iyi kütüphanecilere sahip olunmasıdır~ Bulunduğu çevrede aydın sıfatı[49] taşıyan kütüphaneciler de bu sıfata uygun biçimde işlerine sahip çıkmaı~. mesleki eği t.iml er ini tamamlamalıdırlar.

2.2 Değişen Derme

Kütüphanelerin halkın destek ve kullanımını sağlayacak en önemli aracı dermesidir. Her ne kadar halkın kütüphaneyi kullanma amacı materyalle ilgilenmekle sınırlanmasa da, en fazla istek bu konudadır.

Halk kütüphaneleri gelişmiş bir bilgi hizmeti verebilmek için,toplumun ihtiyaçlarını iyice belirleyebilmelj bunlare uygun materyal toplayarak hizmete sunabilmelidir. Bu materyallerin gerek tesbitinde,gerekse seçiminde bazı ilkeler kabul edilmeli,derme geliştirme politikası uygulanmalıdır.

Kütüphane materyalinin tesbiti ,okuyucu enketleri ve okuyucu profi 1-leri ile olabilir. Ayrıca kütüphaneciler de, kendi görüşleri doğrultusunda yayın seçimi yaparlQr. Kitap seçerken kitap listesinden yararlanılabilir. Kütüphaneci bu işi yaparken; onların hakiki kıymetlerini bilgi verebilme imkânlarını ve okuyucuyu aydınlatabilme hassalarını dikkate almalı ve hiç bir kitabın belli bir ırkın,milletin veya yazarın politik veya dini görüş~lerini aksettirmesi bakımından dermeye katılmasından hariç tutmamalıdır. Ayrıca kütüphanelerin dermesi zamanın uluslar<1raşJJ~lysal ve yerel meselelerinde her görüşü aksettirecek şekilde olmalı ve belli bir partizan veya doktrinler gurup lehine hiç bir kitap dermeden çıkarılmamalıdır[50].

Halk kütüphanelerinin derme politikası oluşturması onların bu ko-

---

49. Mustafa Yazıcı. Türkiyede Kitap ve Kütüphane Meseleleri. (y.y:y.y.) 1970. s.13
50. Carl M.White.Amerikan Halk Kütüphaneleri .A.g.y. s.64-65

nuda daha tutarlı karar vermelerini sağlayacaktır. Bu politika geliştirilirken şu noktalar gözönünde bulundurulmalıdır:

1. Materyaller okuyucuların çeşitli ilgilerine uygun olmalı ve yeterli sayıda kopyeler halinde sağlanabilmelidir.
2. Kütüphane dermesi her eğitim düzeyindeki halkın ihtiyaçlarını karşılamalı,birinci öncelik olarak yeni okur-yazarlar için basit materyaller sağlanmalıdır.
3. Materyaller bütün konuları kapsamlı bir şekilde içermeli ve çeşitli görüşleri temsil etmelidir.
4. Materyaller.güncel konulara ilişkin olmalıdır. Çünkü okuyucular ancak o andaki ihtiyaçlarına ve durumlarına cevap verebileceğinden emin oldukları zaman halk kütüphanelerine baş vuracaklardır.
5. Bir halk kütüphanesinin dermesi ağırlıklı boş zamanları değerlendirme unsuruna .sahip materyalleri içermelidir. Bu basılı materyallerin yanı sıra gör-işit materyaller için de. geçerlidir51.

Bilim ve teknolojide görülen gelişmeler halk kütüphanelerine,özellikle materyal türlerinde .ct.eğ iş iklik yaparak yansımıştır. Kütüphane dermeleri artık sadece basılı malzemeden ibaret değildir.Basılı olmAyan materyal de kütüphanelerde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Bunlar içinde özellikle son yıllarda,görsel işitsel malz.emenin kullanımı 1.artmıştır. Kütüphane dermelerinde şu temel=çör=1 sit malzeme bulunmaktadır:

-Gramafon Plakları: özelde ülkenin folk müziği,genelde daha eski ve daha güncel müzik,oyunlar,konuşmalar,ana dillerdeki milli edebiyat ve dil kurslarından. okuma parçaları olmalıdır.

---

51. A.C.Campbell. A.g.y. s. 155

-Teyp Kayıtları: Gramafon plakları gibi,halkın dinlenmesi için üre~ tilmeli ve özürlüler ile körler için,yerli dillerde konuşan kitaplar şek- linde de sağlanmalıdır.

-Renkli slaytlar ve film şeritleri: Bunlar ülkenin coğrafyasını ve kaynaklarını,tabiat tarihi.sosyal tarih vb.konularını kapsamalıdır.

-Belgesel filmler: Şimdilerde kendi eğitici ve belgesel filmlerini yapmayan çok az ülke vardır.Bunlar halk kütüphanesinin koleksiyon kaynak- larının temel kısmını oluşturmalı ve hem guruplarının hem de kişilerin temel kullanımı için bulundurulmalıdır.

-Televizyon programları: Video kayıtlarına yaygrnlıkla erişebilmesi şimdi halk kütüphanesi,halka dağıtmak ve halkın kullanımı içinbu şekilde üretilen yerel ve milli materyalin sağlamasını mümkün kılmaktadır"[52].

Halk kütüphanelerinde özellikle müzikle ilgili materyaller ilgi çekmektedtr.Bunlar müziğin tarihçesi,kuramı,ünlü bestekarların hayatı ve eserleri,teknik el kitapları,çalmak ve dinlemek için materyal ,müzik ve ya- kın konudaki müracaat eserleri ve müzik bilgisi veren popüler eserlerdir. Newyork Halk Kütüphanesi,Philadelphia'daki Frae Library,Buffalo'daki Grasvenor Kütüphanesi geniş müzik hizmeti veren ba~lıca halk kütüphanele- ridir[53].

Kütüphanelerde yaygın olarak kullanılan bir başka materyal de mik- roformlardır.Bunların içinde mikrofilmler,mikrofişler,mikro-opak kartlar apertür kartlaf4sayılabilir.Bu malzemeler modern kütüphanenin vazgeçilmez

---

52. H~C.Campbell. A.g.y. s.153
53. L¢ster Asheim-Arthur Byler 'Müzik kütüphaneleri.Türk Kütüphaneciler D.erneği Bülteni. ·1C:. 4(1968). s.306-309
54. Y@şar Tonta. Mikroformlar .Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni,33, 3(t984). s.104-105
Ap~rtürkart(aperture cards): Yaklaşık 8x19sm.boyutlarında delikli kart- ıqfdır.üzerinde bir veya daha fazla film parçası bulunur.Genellikle bü- yültme gerektirmeden olunabilecek bilgi içerir.

ar~çları haline gelmiştir. Artan belge sayısı karşısında yer sorununu çözümleyebilmek amacıyla bunlardan yaygın olarak faydalanılıyor. Ayrıca kitap dışı belge {non book materials) olarak isimlendirilen harita,küre,atlas ve diğer kartografik belgeler sıralanabilir[55]. özgün sanat yapıtları poster,fotograf,resim,kartpostal,teknik resim,sinema,bilgisayar şeritleri[56] de kütüphanelerde kul lanı lan materyailerdendir.

üç boyutlu objeler denilen oyuncaklar,oyunlar,yap-boz bilmeceler de kütüphane malzemesi olmay~ başladı.Daha sonra sanat eserlerinin (tablo,afiş, heykel) kütüphanede bulunduğu ve hatta ödünç olarak verildiği görülür. Günlük hayatta kullanılabilecek aletler bile ödünç a.lınabilJyor. Michigan ve Grosse Pointte halk kütüphaneleri bu işi 40 yıldır yapıyorlar[57]. Bunlara ilave olarak akla gelebilecek hertür materyal bilgisayar,hesap makinası, fotoğraf makinalarındah kukla, doldurulmuş hayvana kadar değişen çeşitlerin kimisi kütüphaneden yararlanarak,kimisi de yine ödünç verilerek kullanıcı hizmetine açıktır~8Bu üÇ boyutlu objeler ile kütüphaneye daha çok kul lanıcı çekilmesi mümkün olabilir. Ayrıca bu materyaller ile de sadece okur sayısının arttırılması değil, kullanıcıların çeşitlenmesi de sağlanmıştır.

Yeni okuma yazma öğrenenler için büyük puntolu harflerle basılan kitaplar kütüphanelerde kullanılmaktadır.

Kütüphane malzemesinin değişmesiyle birlikte kavramlarda da değişiklikler görülür. örneğin; Bilgisayarlarla kütüphanelere ulaşma imkanının doğmasıyla 'duvarsız kütüphane' kavramı türemiştir. Materyal açısından bakıldığında, yeni bir terimle daha karşılaşılır. "Konuşan kitap" böyle

---

55. Nazmiye özgüç.'Coğrafya ve Tarih Kitaplıkları üzerine.ı.ü.ur~k..Cc.9,Ce..-.~.ıtı'l85) s.99
56. Jale Baysal. Kütüphanecilik alanında yeni kavramlar,araçlar,yöntemler. tstanbul:i.ü.Edebiyat Fakültesi, 1982. s.88-89
57. TDlin Sağlamtunç. A.g.m. s.113-114
58. Tülin Sağlamtunç. A.g.m. s.114

bir kavramın kullanılıyor olmasının sebebi 'audio kaset' denilen ve büyük yayınevlerinin çıkardığı okunabilen herşeyin dinlenebilmesini sağlayan ye~ni bir belge türünün varlığıdır59.

Basılı olmayan malzemenin bu denli çeşitlenmesi~kütüphaneleri bu materyalleri kullanmaya zorlamıştır. Bunlar kolay kullanılabilme,uzun ömürlü olma ve en önemlisi de yerden tasarruf sağlayabilme özelliklerine sahiptir.

Her ne kadar basılı olmayan malzeme,bugün modern kütüphaneciliğin ayrılmaz bir parçası olmuşsa da yapılan bir araştırmaya göre;

- 2000 yılında mevcut öz ve dizinlerin %50'si yalnızca elektronik biçimde hizmete sunulacak,bu oran %90 düzeye ancak 2000 yılından sonra erişecektir.
- Her konudaki mevcut süreli yayınların %25'i ancak 2000 yılından sonra/yalnız elektronik biçimde hizmete sunulacaktır.
- 1990 larda mevçut.başvuru eserlerinin sadece %25'i yalnız elektronik biçimde üretilecek,bu oran %50'ye ancak 2000 yılından sonra erişecektir.
- 1995'lerde teknik raporların %50'si sadece elektronik biçimde bulunacak,bu oran %90'a ancak 2000 yılından sonra ulaşacaktır60.

Açıkca görülüyor ki; basılı gereçler 2000 yılına kadar kütüphanelerin yine de vazgeçilmez materyalleri olacaktır.

Halk kütüphanelerinin amacı "yetişkinlere Ve çocuklara çağımızdaki olayları izleme,kendilerini sürekli eğitme,bilim ve sanattaki ilerlemeleri izleme olanağı vermek,böylelikle insanların yaratıcı ve eleştirici fikirlerini geliştirmesine yardımcı olmaktır61. Bu amaca ulaşabilmeleri için kul-

---

59. Tülin Sağlamtunç. A.g.m. s.115
60. Aynur Ertunç.A.g.m. s.14
61. Hasan Keseroğlu. A.g.y. s.41

lanıcıların ilgi ve isteği doğrultusunda her tür materyalle dermelerini zenginleştirmeıeri·ger~Rir.

Halk kütüphaneleri hangi tür materyal bulundurursa bulundursun önemli olan bu materyalin okuyucu tarafından sürekli kullanılmasını[62] sağlamaktır. Halk kütüphanelerinin kullanıcıları dikkate alındığında derme paylaşımı sağlamanın ve dermeyi geliştirmenin zorluğu görülür. Kütüphaneler bu zorluğu(daha etkin hizmet vermek için)üstesinden gelmelidir. Diğer ülkelerdeki halk kütüphanesi sistemleri,basılı ve diğer materyallere çabuk ve ekonomik biçimde ulaşmayı sağlamak üzere,ülkenin milli,üniversite,hükümet,sendika,okul,yüksekokul ve özel kütüphaneleri ile birlikte.,milli bir bilgi sistemi oluşturmak ve bunların dermeleriyle materyallerinin,her kullanıcının bilgi ihtiyacını karşılamak için birleşik ve eşgüdümlü bir şekilde planlanması gereğinf kabU1 ~tıni.şi:ffRA.}, Bu şel<.fıdekl bir işbirliği ile halk kütüphanelerin'daha tutarll ve güncel bir koleksiyon oluşturacağt muhakkaktır.

Meydana getirilen dermenin iyi olduğunu iddia edebilmek için nitelik kadar niceliğinin de yeterli olması gerekir. Gelişmekte olan ülkeler de dokuz bin ciitten az koleksiyona sahip kütüphanede ne uygun materya 1türü bulunabilir.,ne de tatmin edici bir hizmet için bu sayı yeterli sayılabinr[64].— Tüm bu yeni teknolojinin yarattığı materyal türlerini kütüphaneler kullanırken.amaçlarına uygun olup olmadığına dikkat etmeli,tıpkı basılı malzemede oldu~u gibi amaç dışında olanlar kütüphaneye alınmamalıdır. Ayıklama işlemi yapılması ve gereksiz materyalin maledilmesinin önlenmesi ile halk

---

62. H.C.Campbell. A~g.y. s.139-140
63. H.C.Campbell. A.g.y. s.149-151
64. H.C.CampbeU. A.g.y. s, 67-68

kütüphaneleri tatminkar bir dermeye sahip olacaktır.

2.3. Değişen Bina

Halk kütüphanelerinin çalışmalarını verimli kılan ögelerden birisi-de binadır. Kütüphanelerin hizmet birimlerinin değişmesi ve çeşitlenmesi sonucu mimari anlayışında da yeni gelişmeler olmuştur.

Modern kütüphane mimarisinin başlangıç tarihi 1940-1945 yılları arası denilebilir65. Halk kütüphanelerinin etkili bir eğitim aracı olması kütüphaneyi pasif ve sadece kitaplardan oluşan bir kurum niteliğinden uzaklaştırmıştır.Çeşitli sosyal faaliyetlerin yapıldığı, basılı malzeme dışındaki materyali içeren yeni halk kütüphanesi tipine uygun binalar inşaa edilmeye başlanmıştır.

Mimari denildiğinde iç dekorasyon,dış görünüş ayrıca binanın yeri de anlaşılmelıdır. Modern kütüphane binaları yapımında,bu üç unsurda da değişiklikler olmuştur.

Çağdaş bir halk kütüphanesi "şehrin en görkemli yerinde herkesin yürüyerek en geç 20 dakikada ulaşabileceği,en az evi kadar sıcak,çekici,ferah ve rahat bir yer"[66] Olmalıdır. Şehrin merkezi bir yerinde,alışveriş merkezlerine yakın bir konum tercih edilmelidir. Binanın büyüme isteğine bağlı olarak ileride ihtiyaç duyabileceği ek binalar için uygun mekanlar ayrılmalı,gelecek 10 ile 20 yıl göz önüne alınarak (yeni hizmet birimleri ve nüfus artışı)kütüphane içi bölümlerde de olabilecek değişiklikler için plan yapılmalıdır67.

---

65. Arthur M.McAnally.:KütOphane Mimarisinde Modern Eğilimler' .çev.Sema Göksel. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. >.I8C', 3(1969), s.151.
66. Halk Kütüphanesi Hizmetlerinin Yurt Sathırida Yaygınlaştırılmasında Mahalli idarelerden Beklentilerimiz.Ankara:Kültür Bakanlığı,1990. s.10
67. H~C~Campbell •.A.g.y. s.70-71

Kütüphane mimarisinde görülen en büyük değişiklik;büyük ve haşmetli yapıların,yerini sade ve kullanışlı binaya bırakmasından yana değişmesidir68.

iç dekorasyon da değişiklikler olmuştur. Duvarlarla sabit biçimde ayrılan bölümler yerini geniş mekanlara bırakmıştır. Bu mekanlar portet lt, dekoratif araçlar yardımıyla çeşitli bölümlere ayrılmaktadır. Kullanımda esneklik yaratmak amacıyla güçlü çelik konstrüksiyonlar üzer inde,1 m21ye 1 ton ağırlık hesap edilerek kurulan •modüler yapı tipi kendini kabul ettirmiştir?9 Böylelikle kullanıcı kendini çok daha özgür hissedebilir ve. örneğin bir bölümden aldığı kitabı kendine göre daha çekici gelen bir başk<1 yerde okuyabilir.

Binanın ışıklandırılmasına,gerek mobilyaların gerekse duvarların renklerine dikkat edilmektedir. Daha ekonomik olan ve daha iyi ışık veren floresans ışıkları kul lanılmak.tadır.Son ytrrnibeş yıl <.içinde mimarıar,.ok.uma ve çalışma odalarının ışıklarını 15 ayak mumdan 50 ayak muma çoğalttığından, modern kütüphaneler bugün çok daha iyi aydınlatılmaktadır70.

Odalarda tek renk kullanmak yerine canlı,çekici,parlak değişik renkler kullanılıyor.Kullanıcının yaşına da renk seçiminde dikkat ediliyor.

Değişen diğer bir unsurda döşemedir.Eskiden mermer ve mozaik gibi, göründüğünde ses çıkaran döşeme malzemesi artık kullanılmıyor.Yerini sert kauçuk,levha,vinlex,asfalt kareler,mantar veya lyLkalite muşambal}a bıraktı. Bunlar da değişik renk ve çeşitte olabilir.

Sabit masa ve sandalyeler yerineJdeğişik biçim ve renklerde masalar (kare,yuvarlak,köşeli)ve sandalyeler kullanılmaya başlanmıştır.Parlak renkli koltuklar aralara serpiştirilmiştir72.

---

68. Arthur M.McAnallj. A.g.m. s.160
69. Jülin Sağlamtunç. A.g.m. s.116.
70. ~rthur M.McAnally. A.g.m. s.161
71. Arthur M.McAnally. A.g.m. s.161-162
72. Arthur M.McAnally. A.g.m. s.163

Amaç kullanıcının sanki evindeymiş izlenimini edinmesini sağlayabilmektir.

Binaların ısıtma,havalandırma tesisatı iyi olmalıdır. Nem ayarlama araçları bulunmalıdır.

Binaların planlanmasında sadece mimar çalışmıyor artık. İç mimar, mimar ve kütüphaneci üçgeni birarada görüş alışverişi yaparak,modern kütüphane binaları oluşuyor.

Son yıllarda görülen bir başka yenilik ise,eski binaların modern kütüphanecilik ilkelerine göre değiştirilmeleridir. Okul,hastahane,sinerna vb.binalara ek bina yapılarak veya ana bina da köklü değişikliklerle işlevsel duruma getirilmektedir.Okullardaki kütüphanelere de yetişkinler bölümü açılarak,yeni halk kütüphaneleri binaları yapılmaktadır[73].

Modern kütüphane binalarında bulunmqsı gerek~n bölümler:ödünç verme alanları,yetişkinler için danışma alanları,gör-işit materyal ve araçları içing alan mekan,çocuklar için kütüphane hizmeti alanları,sergi alanı,ayrılmış dermeyi depolama alanı,personel çalışma odaları,bürolar,personel dinlenme odaları,mutfak,tuvalet,vestiyer vb. ve diğer alanlar olarak74 özetlenebilir.

Halk kütüphane binaları gerek iç dekorasyon,gerekse mimari biçimiyle oldukça değişmiştir.Amaç gösterişli binalardan ziyade,sade fakat son derece çekici,canlı sıcak mekanlar yaratabilmektir.Hedef kullanışlı binalar yapabilmektir. Modern kütüphanecilik her türteknik araç ve bilgisiyle bu tür binalarda hizmet vermek yolunda ilerliyor.

---

73. Tülin Sağlamtunç. A.g.m. s.116-117
74. H.C.Campbell. A.g.y. s.70-71

2.4. Değişen Kullanıcı

Halk kütüphanelerini diğer kütüphane türlerinden ayıran en önemli özelliği,hertür kullanıcı için kapılarının açık oluşudur.Yapılan tüm çalışmaların verilen her tür hizmetin amacı, kullanıcıları memnun edebilmektir.

Kullanıcı dendiğinde akla ilk gelen ,kütüphaneden bizzat yararlanan insandır.Oysa çağdaş halk kütüphanesinin kullanıcı tipi bu sınırı aşmıştır. Bugünün halk kütüphanesi,toplumda kütüphaneyi kullanmayan kimse kalmasın düşüncesindedir. Artık okul öncesi çağdaki çocuktan,evinden çıkamayacak kadar yaşlı olan kişilere,hastalara,özürlülere,tutuklulara,islahevlerine, işsizlere,yabancı azınlıklara vb. kadar değişen kullanıcı tipi görülmektedir. Bunlar kütüphaneyi kullanma amacına göre çeşitlere ayrılmakta ve hizmet biçimine göre sınıflandırılmaktadır[75].

Batı halk kütüphaneleri kullanıcılarını iyice tanımak için çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir. örneğin;Phoenix halk Kütüphanesi 1980 yılında yaptığı bir projede 4 tip kullanıcı olduğu savını öne sürüyor.

1. Ayrıntıya girmeden okuyan
2. Araştırıcı
3. Bağımsız öğrenci
4. Gurup katılımcısı[76]

Her kesimden insana hizmet alanlarını duyurabilmek ve halkın ilgisini çekebilmek için kütüphaneler yoğun çalışmalar yapıyorlar. Halkın ilgi,güven ve sevgisini kazanabilmek,toplumun çeşitli kesimleriyle olan

---

75. Tülin Sağlamtunç~ A.g.m. s.111-112
76. T.D.Webb. A hierarchy of Public Library User Types .Library Journal/ September 15. 1986. s~48

ilişkilerinde karşılıklı anlayışı devam ettirebilmek,planlı ve programlı olabilmek için halkla ilişkiler önemli bir konu olmuştur[77]. Böylelikle kütüphanenin tanıtımı yapılarak kütüphaneyi kullanmayan kişilerin de ilgisi çekilmeye çalışılmaktadır. Çünkü en iyi tanıtımcı okuyucunun kendisidir[78].

Günümüzde değişen bir nokta da, kütüphanecilerin kullanıcılara bakış açılarında olmuştur. "Müşteri herzaman haklıdır" gibi "kullanıcı her zaman haklıdır" sloganı artık yerleşmeye başlamıştır. Toplumda en büyük bilgisayara sahip kütüphaneler değil,kullanıcının gereksinimini doğru saptayıp onunla her açıdan iletişim kurarak, sağlıklı bir diyaloğa girebilen kütüphaneler bu değişim dönemini başarıyla geçecekJerdir[79].

Kullanıcının isteklerini, beklentilerini bilmekle,yeni hizmetler verilebilir veya hizmetin niteliği artırılabilir. Bu işi kolaylaştırmak için okur anketleri,çevre araştırmaları ve pazarlama çalışmaları yapılmaktadır.

Kütüphaneler bir t.ür arz,..taJ~p deng.esi i)e çalışır .Halk,kütüphaneden hizmet ister,(bilgi,belg.e,sqsyal faaliyetler vs.) kütüphaneler de bu taleblere göre kendilerini g~lLştirirler.Bilinmesi gereken bir nokta da kulanıcı isteklerinin en iyi biç~mde kütüphane yetkililerine duyurulabilmesinin önemidir. Yapılan her girişimin amacıihalka daha iyi hizmet verebilmek ve daha çok okuru kütüphaneye çekebilrnek içindir.

2.5. Değişen Bütçe

Halk kütüphanelerinin amaçlarına ulaşabilmesi,halkın kendilerinden beklediği hizmeti verebilmesi,yeterli mali kaynaklara sahip olmasına bağ-

---

77. Esra Fındık.'Halk'Kütüphaneleri ve Halkla İlişkiler' .Türk KütüphaneciltQi 2,3(1988). s,99,
78. H.C.Campbell. A.g.y. s.207
79. Tülin Sağlamtunç. A.g;m. s.110

lıdır. Kütüphanenin akla gelebilecek herbirbirimi ve hizmeti için modern kütüphanecilik anlayışına uygun biçimde hazırlanmış yeterli bütçeye ihtiyacı vardır.

Kütüphaneleri ~ağunlukla devlet kurar. Fakat bugün batıda olduğu gibi yerel yönetimler büyük katkıda bulunur~0Gelişmekte olan ülkelerde de halk kütüphaneleri kurma işi devl~tindir.Ancak yerel yönetimler(belediyeler) kütüphane kurmalarına yasa.I açıdan bir engel olmamasına rağmen,bu işe pek sıcak bakmazlar.

Çünkü kütüphanelere yapılan yatırımların karşılığı para olarak geri alınmaz. Kütüphaneler hizmet üretir. Verdikleri hizmeti1de sonuçta parasal bir karşılığı yoktur. Herhangi bir işletme gibi kar sağlamazlar. Halk kütüphanelerine yapılan yatırımlar da kısa vade de ölü bir yatırım gJbLgeLebilir. Üstelik kütüphane kurmak so~ derece pahalıdır. Sadece kurulması için değil, işletilmesini sağlamak için de paraya ihtiyaç vardır. Bu durumdan dolayı kütüphane, onu kuracak yetkililer için çazip bir yatırım alanı değildir. Oysa uzun vade de düşünlil<1Qğüncle.,kütüpparı~derıiyararl.arıan. i.ısanlar elde ettikleri bilgiler ile üretirrıeikatkıda buLunacaklar,bu da para olarak geri dönecektir.

Bu bilincin yerleştiği ulkelerde yöneticiler,kütüphanelerin artan önemi karşısında bütçeyi k.ışıtlama tutumlarından vazgeçmiş.üstelik bağlı p..u1undukları kuruluşlara ödeneklerin arttırılmasıikainuoyu yaratılarak yeni kaynakların sağlanmasına çalışm+Şlardır. Bazı ülkelerde ekonomik sorunlar3£ dan dolayı personel sayısı azalmış.satın alma ödenekleri kısıtlanmıştır. Bu nedenle kullanıcılardan para cezası veya üyelik aidatı alındığı görüle-

---

80. Tülin Sağlamtunç. A.g.m. s.117

NEAR EAST UNIVERSITY LIBRARY 1988 - LEFKOŞA

bilir[81]. Bütçenin az olması koleksiyon gelişimini.personelin niteliğini ilk bakışta etkileyecektir. Kullanıcılardan alınan bu ücretler kütüphaneye ek gelir sağlayabilme amacına yöneliktir.

Batıya bakıldığında halk kütüphanelerinin ödenek yetersizliğinden dolayı çalışmalarını sınırlamaları gerektiğinde,gelir sağlamak için sadece kütüphanenin çaba harcamadığı,örneği~ kentin ünlü bir pop şarkıtısının gönüllü konser verdiği görülür[82]. Bu kütüphanenin toplum tarafından ne derece benimsenip sahiplendiğinin somut bir delili olarak kabul edilebilir.

Unutulmaması gereken bir nokta da genel bütçeden daha fazla pay alabilmenin biraz da kütüphanecilerin çabalarına bağlı olduğudur. Kütüphanelerin harcama yapmaya değer olduğunu göstermek için ikna edici deliller bulunmalı ve kamu yöneticileri t~rafından halk kütüphanesi hizmetlerini yürütmek ve yaymak için mali kaynakları elde edebilme yoluna girmelidirler[83].

3. Çağdaş Halk Kütüphanesinin Özellikleri

Halk kütüphaneleri gelişmelerini sürdürürken sadece yeni hizmet birimleri yaratmakla kalmamış,bir yandan da yapmakta olduğu işlere çağdaş boyutlar getirmeye çalışmıştır.örneğin; kütüphanelerin herbir bölümünün daha sağlıklı çalışması ve düzenli gelişmesini sürdürmesi için,halk kütüphanesi politikalarının oluşturulmasının önemi farkedilmiş ve planlamaya olan ihtiyaç belirlenmiştir. Ayrıca kütüphanelerin toplumla daha çok içiçe olmalarının sağlanması ve daha iyi diyalog kurulması için sosyal faaliyetlere verilen önem artmıştır. Kullanıcı türlerinin çeşitlenmesiyle yeni hizmet bi-

---

81. Tülin Sağlamtunç? A.g.m. s.117
82. özer Soysal. A.g.m. s.54
83. H.C.Campbell. A.g.y. s.26

çimleri oluşmuştur. Teknik hizmetler alanında da yenilikler görülmektedir. Bu nedenle,

1. Politika ve planlama
2. Sosyal falliyetler
3. Yeni Hizmet Biçimleri
4. Teknik Hizmetler ele alınaraısherbir maddenin çağdaş kütüphanecilik anlayışındaki durumu incelenecektir.

3.1. Politika ve Planlama

Çağdaş kütüphane hizmeti verebilmenin koşullarından biri de kütüphane politikasının belirlenmesidir.

Kütüphane politikası "kütüphanenin amaçları ve erekleri doğrultusunda hizmetlerini yürütmek,denetlemek için ilke olarak alınan kararların eylem klavuzudur" biçiminde tanımlanabilir[84].

Politikaları oluşturan kararların düzenli ve sürekli bir biçimde uygulanabilmesi için. daha önceden kağıt üzerinde belirlenmesi gerekir. Ayrıca uygulamada ortaya çıkan güçJükler saptanmalı,bu güçlüklerin politikadan ileri gelip gelmediği araştırılmalıdır85.

Halk kütüphanelerin if"l,.politikaları, kütüphanenin belirlenen amaçlarına ulaşabilmesi için alınan kar.arlar topluluğu olması neden İyl.ejdaha tutarlı ve daha bilinçli hizmet vermeyi sağlaması ve verilen hizmetin nitel iğini biçimlendirmesi bakımından önemlidir.

Kütüphane politikalarını destekleyen.halk kütüphanesi hizmetlerinin sistemli bir şekilde yaygınlaştırılmasını sağlayan en iyi.en doğru,akılcı

---

84. Hasan Keseroğlu. A.g.y. s.11
85. Hasan Keseroğlu. A.g.y. s.11-12

ve ekonomik yol planlamadır. Böylelikle tekrarlar,tesadüfi fakat isabetsiz kararlar en aza indirgenecek,insangücü,araç ve gereç,para,zaman kaynakları ayrıntılı belirlenecektir[86].

İyi bir planlamanın temelinde standartlaşma yatar. Bu nedenle halk kütüphanesi planları hazırlanmadan önce,halk kütüphanesi standartları hazırlanmalıdır. Hazırlanan planın tutarlı olması ve hedefine ulaşabilmesi için,standartların yanı sıra kütüphanenin amaçları ve eldeki imkanları iyi belirlenmiş olmalıdır. Ayrıca plan hazırlamak kadar önemli olan bir nokta da bunu gereğince uygulayabilmektir. Bu işi başarabilmek için iyi bir yönetim kadrosuna da ihtiyaç vardır.

Her ülkenin planı birbirinden farklıdır. Hatta bir ülkenin çeşitli bölgeleri için hazırlanan planlar dahi birbirine benzemeyebllir.fakat bunların ortak yanı, yurttaşların ihtiyaçlarına uyacak biçimde ve onların desteğiyl~ hazırlanmasıdır[87].

Politika oluşturma ve plan hazırlama çalışmaları birbirini bütünler. Çağdaş kütüphanenin sürekli büyüyebilmesi için bu iki unsur büyük önem taşır.

3.2. Sosyal Faaliyetler

Halk kütüphaneleri,.sadece dermelerindeki materyalle hizmet vermek amacında olan kuruluşlar değildir. Değişen anlayı~Ja birlikte kütüphaneler, "toplumun kültür hayatının merkezi olma[88] arzusundalar. Bunu sağlayabilmelerinin yolu,çeşitli alanlarda yapılabilecek sosyal ve kültürel faaliyetlerin merkezliğini yapmaktır.

Bu faaliyetler kapsamında değerlendirilebilecek hizmetlerin bir kısmı

---

86. Bengü Çapar. A.g.m. s.59
87. H.C.CampbelLı A.g.y. s. 205
88. A.g.y. s.30

bu çalışmada yeni hizmet biçimleri başlığı altında ki bölümde incelenmişse de, sosyal faaliyet dendiğinde ilk akla gelenler sergi,konferans,gezi,yarışma,toplantı,münazara ve münakaşa gurupları kurmaktır. Bunlar modern kütüphanelerin vazgeçemeyeceği hizmet türlerinden olmuştur.Nitekim Amerikan halk kütüphaneleri tüm bu faaliyetlere ek olarak,kütüphane idarecilerinin hazırladığı kitap li~telerini ve kütüphane hakkında aydınlatıcı bilgi veren broşürleri dağıtırlar.Kütüphaneler çevrelerinin sosyal faaliyetleriyle de ilgilenirler. Radyo.televizyon ve gazete aracılığıyla da bu faaliyetler daha çok insana ulaşabilir89.

Tüm bu faaliyetler ile kütüphaneler daha aranılan yerler konumuna gelecek nizmet vermek istedikleri insanların d~ha faila ilgi cidağı o(Jrak isim yapabileceklerdir. Sosyal faaliyetler,kütüphanelerin toplumla diyalog kurmalarını sağlayan önemli bir araçtır. Daha önce ki bölümlerde bahsedildiği gibi halk kütüphanelerinin verdiği hizmet türlerinin çeşitlenmesi kullanıcılarını etkileyecektir. Çağdaş kullanıcının amacı sadece kütüphane dermesinden yararlanmak olmadığından dolayı_,.sosyal faaliyetlere katılabilmek için halk kütüphanelerine ihtiyaç duymaktadır. Bu bakımdan kütüphanelerin,toplumun bu qoğrultuda ki beklentilerini farkederek "kültür evi olma amacı son derece çağdaş bir anlayıştır ve çağdaş bir çalışma gerektirir1190

Bu faaliyetler belki de çağdaş kütüphanenin en önemli özelliğidir. Toplumun kültür hayatının merkezi olma amacı, bu kütüphane türüne özel bir önem kazandırmış ve sorumluluk yüklemiştir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için dinamik bir biçimde hazırlanmış faaliyetler dizisini organize etmesi

---

89. Bedi N.Şehsuvaroğlu.KUtüphanecilikte Yeni Görüş ve İstanbul Şehir Kütüphanesi ·Türk. Kütüphanecilier Derneği BUlteni. ?,5;',1(1976). s. 2
90. Carl M.WhitEl'a:Modı::rrı Kütüphaneciliği~_Esaslı3.ri.. A.~.y. s.19.

ve tüm hızmetleri topluma duyurabilmesi gerekir. Bunu d3 aıcak kullanıcılarının n3bzını iyi ölçebilen kütüphaneler yapabilecektir. Çünkü hedef sauece göstermeıik faaıiyet ycıpma~...:de;ilJgerçenc-n toplumun ehteyaç duyduğu ilgi göstereceği konuları saptayabilmek olmalıdır. Bu da daha komplike bir çalışma ortamını ve çağdaş bir anlayışı gerektirir.

3.3. Yeni Hizmet Biçimlerf

Bilim ve teknolojinin ilerlemesi,kütüphane kullanıcılarının çeşitlenmesi,halk kütüphanelerini yeni hizmet birimleri olu~turmaya yöneltmiştir. Alışılanın dışında değişik alanlarda verilen bu hizmetler,toplumla halk kütüphanelerinin daha fazla kaynaşmasını sağlamış,böylelikle de halkla ilişkilere verilen önem artmıştır. Ayrıca danışma ve bilgi hizmetlerinde görülen gelişmeler de Mikkat çek.icidir.

örneğin; yeni bir hizmet olmasa da Yerel Enformasyon Hizmetleri, (CIS:Community Information Services) halk kütüphanelerinde başarıyla özellikle Büyük Britanya'~a verilmektedir. Bu alışılmış danışma hizmetinin dışında,toplumda mağdur durumda olan insanlara Vatandaş Danışma Büroları (Citizen Advice Bureaux)kanalıyla ve halk kütüphanelerinin desteğiyle hizmet verilmektedir.Yabancılara,eğitimi yetersiz olanlara,alt sosyal sınıf bireylerine,işsizlere vb. her konuda istenilen her tür bilginin verilmesine çalışılmaktadır91.

Bu gurup içinden işsiz insanlaraJaradıkları her konuda bilgi verebilmek için gerekli materyalin toplandığı enformasyon merkezleri ve sorunlarını tartışabilecekleri buluşma merkezleri halk kütüphanelerinde kurul-

---

91. Tülin Sağlamtunç.A.g.m. s.118

maktadır. Bu merkezler İş ve İşçi Bulma Kurumuyla işbirliği halindedir. İş ilanları da bu merkezlerde ilan edilmektedir92.

New Jerseydeki halk kütüphanesinin ilginç bir uygulaması organ bağışlayanların merkezi olarak hizmet vermesidir. Organ bağışl~yacakların adresive hangi organlarını bağışlayacakları konusunda veri toplanmaktadır. İsteyenlere konuyla ilgili bilgi verilmekte ve gereken yardım yapılmaktadır93.

Değişik başka bir hizmette kadınlara yöneliktir. Kadın okuyucuların ilgisini çekmek için.,onlarla ilgili konularda tartışmaların yapıldığı ve etkinliklerin düzenlendiği bir bölüm vardır. Bu bölüm halk kütüphanelerinin 'Cafe Ulipot denilen ve kütüphanenin kafeteryası işlevini gören yerdir. Burada popüler dergi,gazete vardır. Bazen 'Kadın Günleri düzenlenmekte ve herkese açık olarak hizmet vermektedir94.

Kütüphaneyi kullanmayan kişilerin kütüphcın<=ye çekilebilmesi için Montreal Halk Kütüphane'sinin ilginç bir çalışması var. Metro istasyonunda yaya geçidinde deneme amacıyla kurulan birime,daha önce kütüphaneye hiç gitmemiş 5000 yeni okuyucu kazandırılmıştır. Günde 73.000 kişinin geçtiği bu yerde kurulan kütüphane, güncel yayınlarla zenginleştirilmektedir95.

Daha önce "değişı:.:n<kt1Jlanıcı" bölümünde belirlenen guruplara verilen hizmetler şöyle sıralanapilir:

Hastahanede yatan ya da evinde kalmak zorunda olan hasta kişilere yönelik hizmet vermek,halk kütüphanelerinin görevJ§fi,nc:lendir. Bu kişilere kitaplar kamyonetle veya postayla ulaştırılmaktadır. Sayfa çeviremeyecek durumda olanlar için konuşan kitaplar kullanılmaktadır. Körlere yönelik te

---

92. Tülin Sağlamtunç. A.g.m. s.118-119
93. Tülin Sağlamtunç. A.g.m. s.120
94. Tülin Sağlamtunç. A.g.m. s.120
95. Tülin Sağlamtunç. A.g.m. s.120

özel materyal vardır. Verilen bu hizmet gönüllü kişiler tarafından başlatılmış.daha sonra halk kütüphanelerince sürdürülmü~tür96.

Diğer bir kullanıcı gurubu olan tutuklulara bazı kütüphaneciler iyi hizmet vermek için kendi koleksiyonlarının yetersiz olduğmou anlamış ve halkın yardımıyla 'kitap değişim merkezleri' kurmuştur97.

Halk kütüphaneleri~civarlarındaki o~ul kütüphaneleriyle sıkı bağlar kurarak) çocukların eğlenmesini ve boş zaımanlarını değerlendirmesini sağlamak,okumaya ve öğrenmey~ özendirmek,okulu bıraktıklarında da bu alışkanlıklarını devam ettirebilmeleri için çalışmaktadır. Böylece bu hizmet hem o çocuğa, hem de ülkeye ekonomik ve sosyal yararlar sağlar98. Hatta halk kütüphaneleriyle okul kütüphanelerinin bütünleşme çalışmaları vardır. Böylece kütüphane kentin canlı bir kültür ve iletişim rnerk.ezi haline gelE;cektir99. Halk kütüphanelerinin ayrılmaz bir parçası da çocuk kütüphaneleri olrnuştur. Çocuk bölümü olmayan bir halk kütüphanesi düşünülemiyor artık.

Bir kütüphane okuyucularına özel bir hizmet olarak, anne ve babalarıyla,çocukların akşam.kıyafetLeriyle g.E;lme..lerirıe izin vermiş ve 'Pijama Masa1 Saati ' düzen lemi şttr1PO.

Gençleri de kütüphaneye çekmek için çalışmalar yapılmaktadır. Araştırmalara göre bu gurup/ daha çok kendi başlarına kalabilecekleri rahat ortamlar füulabilirlerse kütüphaneye gelmektedir: Bunun için kütüphaneyi gençlere 'buluşma yeri' olarak sunmak görüşü ya,Ygındır. Daha sonra kütüphaneden gitmemeleri için onların ilgisini çekecek konularda çalışmalar yaPmaları sağlanmaktadır101. İklimi elverişli yerlerde park kütüphaneleri bi-

---

96. H.Ç.Campbell. A.g.y. s. 115-120
'97. Tülin Sağlamtun~. A.g.m. s.120
98. H.C.Campbell. A.g.y. s.12
99. Tülin Sağlamtunç. A.g.m. s.119
100.Tülin Sağlamtunç. A.g.m. s.120
101.Tülin Sağlamtunç. A.g.m. s.119

çiminde daha çok gençlere yönelik kütüphane kurulmuştur.

Montreal halk kütüphanesinin değişik bir uygulaması da 'Bestseller Kiralama Servisi kurulmasıdır. Kütüphaneye bu kitaplardan birkaç tane alınsa da yeterli olmadığı görülmüştür. Bu nedenle her bestseller tipi yayından 10 adet alınarak,kitabın fiyatının %10nu ve 1 dolarda işlem masrafı okuyucudan talep edilmiştir. Hesaplandığında bu ücretin çok cuzi kalması rağbeti arttırmıştır102.

Tüm bu hizmet biçimleri halk kütüphaneciliğinde ne denli yol katedildiğinin göstergesidir. Halk kütüphanelerinin hizmetleri sadece binanın boyutlarıyla ve ellerindeki dermeyle sınırlı değildir. Kütüphaneler artık tam anlamıyla toplumun kültün merkezleri haline gelme çabasındalar. Bunu başarabilmek içinde çağdaş .bJr anlayışlaJyine çağdaş anlamda. h lzmet ürettyorLar.

3.4.Teknik Hizmetler

iyi bir okuyucu hizmeti verebilmek için teknik hizmetlerin sağlıklı ve düzenli galışması gerekir. Bu birimin gerçekleştirdiği işler olmadan, kütüphanelerin nitelikli hizmet vermesi beklenemez.Teknik hizmet faaliyetleri üç temel fonksiyon çerçevesinde döner.

1. Kütüphane materyaltrun satın alınması. (Yani ofis alet gereç inden çok koleksiyon için)-Sağlama bölümü
2. Okuyucuların kullanabilmesi için materyallerin düzenlenmesi ve işlenmesi -Katalog bölümü
3- Koleksiyonu ve kütüphane fonksiyöouna erişimi sağlayan kayıtları tutmak(yani okuyucu kataloğu ve yer dizini) -Ciltleme ve katalog

---

102. Tülin Sağlamtunç. A.g.m. s.120

bölümleri103

Bunların dışında süreli yayınlar bağış ve değişim104 ödünç verme105 gibi bölümlerde kimi uzmanlara göre teknik hizmetlerden kabul edilebiliyor.

Çağdaş kütüphanecilik anlayJşının bir parçası olan otomasyonun teknik hizmetleri etkilemesi dolayısıyla,bu konuya da değinmek yerinde olur kanısındayım.

Otomasyon ''Bir işlemin yapılması için veya kendi harekete geçen,kendi işleyen veya kendi kontrolünü yapan bir gurup makinenin tasarımı,gelişmesi,metod ve tekniklerini kapsayan bütün bir araştırma alanı. Otomasyon.tam otomatik çalışan bir makine,işlem veya alet yapımındaki teori.sanat ve tekniği içerir.Kısaca bir işlemin otomatik yolla gerçekleştirilmesidir. Bilgisayarlar ve bilgi işleyen ~letler,bir işlemin otomasyona geçmesinde.bilgisayarlar da mevcut karar verme yeteneğinden ötürü(ki,ge rçekte,işlemin durumu hakkında bilgisayardan alınan bilgiyle işlemi kontrol ve idare eder)önemli bir rol oynar11106.

Kütüphaneler için en. yaygın.otomasyon aleti bilgisayarlardır. "Bilgi sayarın kütüphane hizmetlerinde kullanılmaya başlanmasıyla birlikte,kütüphanecilik alan ▮ndavdevr Im olarak nitelendirilebilecek qel işme olmuştur11107. Halen kütüphane işlemleri,muhasebe,materyal siparişi,kataloglama,süreli yayın kontrolü,ödünç verme,bibliyografik bilgi edinilmesi ve kütüphanelerarası ödünç verme bölümleri bilgisayar desteğiyle yü;iJtülmektedir108.

---

103. Marty Bloomberg,G.Edward Evans.Kütüphane Teknisyenleri İçin Teknik Hizmetlere Giriş.çev.Nilüfer Tuncer.Ankara:Türk Kütüphaneciler Derneği,1989. s.3
104. Marty Bloomberg. A.g.y. s.4.
105. H.C.Campbell. A.g.y. s.126.
106. Marty Bloomberg. A.g.y. s.20.
107. Yaşar Tonta.'Kütüphanecilikte Son Gelişmeler'. A.g.y. s.112.
108. Marty Bloomberg. A.g.y., s.20.

Otomasyon iki biçimde gerçekleştirilir. 1.Kütüphane içi sistem, 2. Dışarıdaki sistemlerle bağlantı.

Birinci durumda kütüphane,sistemin uygulanmasının tüm sorumluluğunu alır[109]. İkinci durumda sistem bütün kütüphanelerde kullanıldığı bilinen bibliyografik bilgi sistemleri bir kaç kütüphane tarafından paylaşılan maksi bilgisayara dayanır.Orneğin:OCLC (başlangıçtaki adı Ohio College Library Center kısaltmasıyla şimdi OCLC Inc'e çevrildi ve şimdi Online Computer Library Center Inc) Birleşik Amerika ve Kanada'da yüzbinlerce kütüphaneye bilgi sağlamaktadır. Diğer iki sistem WLN (Washington Library Network) ve RLIN(Research Libraries Information Network)dir.Müracaat için MEDLINE, DIALOG,ORBİT sayılabilir.Bu sistemlerin çoğu kütüphanenin kullanımına göre abone usuluyle çalışır ve büyük bilgisayara ~ir telefon hattıyla bağlanabilir[110].

Bilgisayar kullanımı zor ve pahalı bir iştir.Dikkatle hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.Böyle bir girişimden önce bilgisayara gerçekten ihtiyaç olup olmadığı iyice araştırılmalıdır. Ayrıca işe başlandığında birçok zorluklakarşılaşılabileceği unutulmamalıdır.

Enformasyon teknolojisinin gelişmesiyle halk kütüphanelerinden ev bilgisayarlarıyla yararlanılabiliyor[111].

Son yıllarda kütüphane kooperatifleri ve ortakları,üye kütüphanelerin otomasyon,standardizasyon,koleksiyon geliştirme,kütüphanelerarası ödünç verme ve diğer hizmetler gibi alanlarda yardımcı olmak maksadıyla bilgi ağları kurmuşlardır[112].

Tüm bu sistemler ve bunların sonucunda verilen hizmetlerdeki gelişme-

---

109. H.C.Campbell. A.g.y. s.144-146
110. Marty Bloomberg. A.g.y. s.23~24
111. Tülin Sağlamtunç. A.g.m. s.11
112. Marty Bloomerg. A.g.y. s.32

ler kütüphanelere bilim ve teknolojisinin yansımasının sonucudur. İşlere dogruluk ve hı~ kazandırmıştır. Rutin işlerde büyük kolaylık sağlandığından, kütüphanecilere diğer hizmetleri yürütebilmeleri için zaman kalmaktadır. Çağdaş kütüphanecilik anlayışının içinde önemli bir yere sahip olan otomasyon ve bilgisayarlaG teknik hizmetlerin ve çağdaş kütüphanenin vazgeçilmez ögelerinden biri olmuştur.

II. BÖLÜM

TÜRKİYEDE HALK KÜTÜPHANESİ

1. Türkiyede Çağd~ş.Kütüphane Anlayışı

Türk kütüphaneciliği tarih.boyunca birçok yenilikler yaşamış,buna bağlı olarak çeşitli dönemler geçirmiştir. insanoğlu,yaşadığı çağın ahlak, gelenek,görenekleriyle çeşitli sosyal normlarını değerlerini,kurumlarını ve ilişkilerini elindeki imkanlardan yararlanarak,kendisinden sonra gelenlere işaretlerle.duvar resimleriyle.yazıyla kil tabletlerle,papirüs,parşömen,kağıt~e nihayet mikroform ve ma~yetik bantbarlart3 aktarma arzusu duymuş ve bunu başarmıştır. Tüm bu geçiş dönemleri de kütüphaneciliğimizi etkilemiş zamanla çehresini değiştirmiştir.

Türkiyede köklü bir kütüphane hareketi olarak nitelenebilecek ve modern kütüphaneciliğin başlangıcı kabul edilebilecek olay [113]yazma eser kütüphaneciliğinden,basma eser kütüphaneciliğine[114] geçerek olmuştur.

Matbaanın icadından önce hertür fikir ürünleri yazma eserlerde toplanırdı.Matbaanın icadından sonra yazma eser devri sona erdi ve basma eser dönemi başladı [115].

Osmanlı imparatorluğunda 1727 yılında resmi adı Dar-üt Tıbaat-ül Ami-

---

113. Tekin Aybaş.Kil Tabletten Mikrofişe Türk Kütüphaneciliği. I,3 (1987).s.110
114. Mustafa Yazıqı. A.g.y. s.157
115. Yaşar Karayalçın.Kütüphanelerimize Umumi Bir Bakış.Ankara:Güney Matbaa ve Gazetecilik, 1952. s.7.

re olan ve halkın bhamahane olarak adlandırdığı matbaa,ibrahim Müteferrika tarafından kurulmuştur.O zamanın sadrazamının görüşü alın~rak hadis,fıkıh ve kel~m gibi İslam diniyle ilgili konular dışında kalan sözlük,tarih,tıp, astronomi ve diğer bilimlerle ilgili kitapların.Osmanlı ülkesinde basılmasına izin verilmiştir116. Avrupa matbaayı 15.yy. ortalarından itibaren kullanmaya başlamasına rağmen,Osmanlı' lara bu teknik 18.yy. 'da girmiştir. Yaklaşık 300 yıllık bu geçikme diğer ülkelerle kıyaslandığında,Türk kütüphaneciliğinin çağdaşlaşma hareketinde ~eç kalışının sebeblerinden biri olarak görülebilir.

Fakat Avrupa ülkelerinin bu konuda geçirmiş olduğu tecrübelerden yararlanarak,yurdumuzda bugünün ve yarının kütüphane ihtiyacını en rasyonel ve en mükemmel bir şekilde karşılamaya yarayacak, işbölümü ve işbirliğine dayanan planlı modern kütüphaneciliği kabuLve tatbik etmemiz gerekirdi[117].

Türkiye.' de çağdaş kütüphane hareketinin başlaması,çağdaş kütüphaneler kurulabilmesi ve çağdaş hizmet verilebilmesi,kütüphaneleri dolaylı olarak etkileyen diğer toplumsal şartlarınıdüZeltilmesine! bağlıydı. Bu şartların düzeltilmesi ,çağdaş kütüphanecilik yolunda ilk adımların atılmasını sağlayan olay,Cumhuriyet1 in ilanı ve onu izleyen Atatürk devrimleri olmuştur.

Modern kütüphanecilik hareketine önemli ölçüde destek sağlayan kişilerden biri de Mustafa Kemal Atatürk'tür.Nitekim 1 Mart 1923 tarihinden T.B.M.M.sini açarken bunu kanıtlayacak nitelikte yaptığı konuşma da şunları şöylemiştir:

"Ameli ve şamil bir maarif için hududu vatanın merakizi mühimmesinde asrî kütüphanele~tesisi lazım olduğu gibi;bilhassa şimdiki teşkilatı mülki-

---

116. M.Nuri inuğur.Basın Ve Yayın Tarihi.--İstanbul:Çağlayan Kitabevi,1982. s.153-155.
117. Mustafa Yazıcı. A.g.y. s.157.

yeye nisbetle kaza merkezlerine kadar bütün memleketin matbaalarla te.chizi icap etmektedir. Bir taraftan tab edilen ve yeniden telifi kararlaştırılan kitapları meccani olarak her tarafa dağıtmak ve halkı okumaya alıştırmak için hükümetçe sarfı mesai edilecektir[118].

Bu konuşma da; uygulamalı yaygın bir eğitim-öğretim için vatan sınırları içindeki büyük merkezlerde çağdaş kütüphaneler kurman~n gerekli olduğunu[119], kaza merkezlerine dek basımevlerinin yaygınlaştırılacağını, vilayetlerdeki kütüphanelere ücretsiz kitap gönderildiğini.şehit çocuklarına onbeşbin kadar kitap dağıtıldığını[1~0] böylelikle hükümetçe halkı okumaya alıştırmak için çaba sarfedilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Atatürk Cumhuriyet'in başlangıç yıllarında,kütüphanelerin ve kitapların durumunu görmüş,bu .durumdan Türk kütüphaneci!liğin.L kurtarmqk. ve yayın hayatını canlandı.rrni3.I< için atılımlar yapmak istemiştir.Üstelik,aynı dönemde Avrupa ve Amerika'da kütüphaneler oldukça ileri seviyedeydi.

12.yy. da bilim akademisi ve kütüphanesi, 18.yy..'da milli kütüphane, 19.yy. 'da laik halk ve. çocuk kütüphanesi kurulmuş, 19.yy.'ın sonunda ilk kez A.B.D.de olmak üzere kütüphanecilik bilimi üniversite kapsamına alınmıştır[121].

Bu tarihlerden decanlaşılıyor ki 19·.yy.'ın sonunda Avrupa'da önemli atılımlar yapılmışken,btzde•>.20.yy.'ın başında bu durum yeni farkedilmiş ve Atatürk'ün liderliğindegayretler başlamıştır.

---

118. Mustafa Yazıcı.Türklerde Kütüphanecilik.--Ankara:(y.y),1969. s.III
119. Necmeddin Sefercioğlu. XVII.Kütüphane Haftasında Yaptığı Konuşma• Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 30,2(1981). s.79
120. Meral Alpay.Atatürkün Kültür Anlayışı ve Kütüphaneleri .Kütüphane: @ünü Yarına Bağlayan Köprü.--İstanbul :Türk Kütüphaneciler Derneği, 1990 s.267.
121. Meral Alpay. A.g.m. s.267.

Ülkemizde 29 Ekim 1923'te hemen hemen aynı denebilecek bir hızla bir yandan kütüphane türleri kurulmuş.diğer yandan da halkın okur yazarlık oranı artırılmaya çalışılmıştır. Bilgi üretme ve tüketme alanında kaçırılmış bunca yüzyıllık zaman.bu işlere aynı anda başlama zorunluluğunu doğurmuştur[122].

Bu açığı kapatabilmek amacıyla 1 Kasım 1928 tarihinde 'Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki'[123] hakkında kanun çıkarılmış ve Atatürk'ün önderliğinde harf devrimi gerçekleştirilmiştir.Amaç,tüm halkı okur yazar yapabilmektir. Bu amaca erişildiğinde.kütüphaneden yararlananların sayısı artacak,dolayısıyla kütüphaneler daha çabuk gelişecek ve tutunacaktır.

Diğer ülkelerde örneğin;daha 1900 yılında XX.yy.ın başında Fransada, XIX.yy.da ise ingilterede halkın hepsi okuma yazma biliyordu[124]. Türkiye'de 1927 nüfus sayımında,ülke insanlarının çok az kısmının okur-yazar olduğu, büyük bir kesiminde yazı ile ilişkisi olmadığı görülür[125]. 1976 yılında okuma-yazma bilenlerin sayısı tüm nüfusun %50'sidir[126]. Bugün de halkın hepsi okur-yazar yapılamamıştır.

Harf inkılabı amacına ulaşılmamıştır.Bu nedenle,toplumun herbir bireyinin ihtiyaç duyduğu kurumlar haline gelemeyen kütüphanelerimiz,sınırlı bir kesime hizmet vermek zorunda kalmış.bundan direkt olarak etkilenmiş ve gerçek manada çağdaşlaşamamıştır.

Ancak kütüphaneciliğimizin bugünü,kendi geçmişiyle kıyaslandığında oldukça ileridedir.Çünkü.Cumhuriyet döneminde atılan küçük adımlar bugün

---

122. Meral Alpay. A.g.m. s.267
123. Meral Alpay.'Yazının İşlevi ve Harf Devrimi' .Kütüphane:Dünü Yarına Bağlayan Köprü.--istanbul:Türk Kütüphaneciler Derneği.1990.s.210
124. Osman Ersoy. 'Fransız Kütüphanecileriğine Bir Bakış' .Türk Kütüphanecileri Derneği Bülteni.25,1(1976). s.149-150
125. Meral Alpay. 'Yazının İşlevi ve Harf Devrimi' .A.g.y. s.210
126. Osman Ersoy.'Fransız Kütüphaneciliğine Bir Bakış' .A.g.y. s.150

ürünlerini vermeye başlamıştır. Bu dönemin getirdiği yeni görüş ve anlayışın kütüphaneciliğimize yansıttığı gelişmeler çeşitli bilim adamları tarafından şöyle dile getirilmiştir:

Jale BAYSAL: Bir yandan Osmanlı İmparatorluğu döneminden kalan kitaplar düzene konmuş;diğer yandan çağdaş kütüphane anlayışının ortaya çıkardığı çeşitli kütüphane türlerinde,değerli kuruluşlar meydana getirilmiş ve en önemlisi kütüphane,kütüphanecilik,kütüphane amaçları,kütüphanelerarası işbirliği, bibliyoğrafya,bibliyografik denetim,sınıflandırma,kataloglama,okuyucuyu yayınlardan yararlandırma gibi kavramlar,sağlam ve doğru bir düzeyde ele alınmış.Türkiye çağdaş kütüphanecilik görüşü kazanma yoluna girmiştir[127]

Türker ACAROGLU'da Jale Baysal'ın görüşlerine paralel bir şekilde, "Owmhuriyet döneminde kütüphane.kütüphanecilik ,kütüphanelerarası işbirliği, bibliyografya, dokümantasyon,sınıflandırma,yararlandırma konuları doğru anlaşılar~k,Türkiye'nin çağdaş kütüphanecilik ve dokümantasyon görüşü ve anlayışı kazandığını[128] söylüyor.

Adnan ÖTÜKEN 1972 yılında yazdığı bir makalesinde 15-20 yıl öncesinden o güne kadar yapılan yenilikleri belirtmiştir. Bu yenilikler kütüphaneciliğimizin katettiği yolun somut bir göstergesi olması nedeniyle önemlidir.

1. 15 sene önce Türkiye'nin gerçek manada bir milli kütüphanesi yoktu.
2. 1934den önce bir Derleme Kanunumuz ve bir milli bibliyografyamız mevcut değildi. Basılan eserler toplanaffiıyordu.Bugün Basma Yazı ve Resimleri Derleme Teşkilatımız,Milli Kütüphane Binası içinde Bibliyografya Enstitüsü ve Derleme alan 5 kütüphane vardır.
3. 15-20 sene evvel kütüphanelerimizde mikrofilm ve fotokopi bilinmi-

---

127. Jale Baysal. 'XVII.Kütüphane Haftasında Yaptığı Konuşma' .Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 30.,2(1981). s.84
128. Türker Acaroğlu.'Kütüphaneciliğimizin Elli Yılı'.Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 24,1(1975). s. 10

yordu. Bugün kütüphanelerimizde (Ankara Milli ve İstanbul Süley~ maniye Kütüphanesi) hizmet verilmektedir.Ayrıca bir kitap restorasyonu merkezi mevcuttur.

4. 15-20 sene öncesinin(Hafız-ı Kütüp) tipi artık değişmiştir,yerini yüksek öğrenim görmüş kütüphaneciler almaya başlamıştır.

5. 16 seneden beri mevcut olan derneğimiz Türk Kütüphaneciler Derneği vardır.

6. 13 seneden beri ilmi ve mesleki karekterlere sahip Türk Kütüphaneciler Derneği'nirr Bülteni yayınlanmaktadır.

7. Milli Kütüphaneden başkaJTürkiye'de belli başlı kültür merkezlerinden bir kısım kütüphanelerin şekli değişmiş ve bunlar bizlerin gurur duyabileceği mo.denn kütüphaneler şekline dönüşmüştür. Keza üniversitelerin kütüphanelerinin bir kısmında eksiklikler olmasına rağmen onlar dadq değişiklikler vardır.

8. 15-20 sene evvel kütüphaneci yetiştiren kuruluşlar yoktu.Kütüphaneciliğin ilim gerektiren bir meslek olduğunu bilen bile yoktu.Bugün Ankara üniversitesi ve İstanbul üniversitesi öğrenciler yetiştirmektedir. Ayrıca yurtçapında mesleki kurslar açılarak mevcut personelin yetiştirilmesine çalışılmaktadır. Devlet hesabına yurt dışında kütüphanecilik tahsili yapmak için gidenler,Türk kütüphaciliğinin gelişmesine büyük katkıda buhınacek lardır.

9. Eksiklikleri olsa>da son 15-20 sene içinde yeni kütüphaneler kurulmui,kütüphanelerin sayısında artmalar olmuştur.Çocuk kütüphanesi, evlere ödünç verme servisi,halk kütüphanesi ve gezici kütüphaneler gibi 10-15 sene önce hiç bilinmeyen tipteki kütüphaneler kurulmuştur.

10. 15-20 sene öncesine göre Türkiye'de kütüphanecilik mesleği ve bib-

liyografya üzerine birçok eser ve makale yayınlanmıştır.

11. İstanbul .Kütüphanelerinin yazma eserlerinin katalogları neşredilmiştir.Buna devam edilmektedir.Böylelikle yazma eserlerimizin dünya iUm alemine. istifadesi sağlanmıştır.

12. Modern kütüphane binaları yapımına başlanmış ve buna bir örnek İstanbul üniversitesi .Merkez Kütüphanesi için büyük bir proje yarışması yapılmış ve başarıyla neticelenmiştir.

13. Son 15-20 sene içinde ilk defa olarak Türk kütüphanecileri meslek kongresi ve konferansına davet edilmişlerdi. Daha önce ki zamanlarda hafız-ı kütüp Türk kütüphaneciliği için bu b.ir hayaldi 129.

Tüm bu gelişmeıes.cumhuriyet' in ilanınd.an sonra örgün. ve yaygın. eğitim alanında çok ciddLgJri.şimlerde bulunulcluğ.unu,kütüphan~ v~ kütüphanecilik sorunlarımızın büyük bir önemle ele alındığını gösterir[130]. Ayrıca bu dönemdeJAtatürk ilkelerinin getirdtği devletçilik ve sosyal devlet anlayışı doğrültusunda,dev let kütüphanelerine doğru bir akış olmuş,ülkemizde milli, devlet,il ve ilçe kütüphaneleri ile sosyal kütüphanecilik anlayışı kurulmuştur131.

Cumhuriyet'in ilk on yılında yapıl.an .tüm bu girişimler, o günlerin heyecanını sonradan ka,yp~Jrıı.iş ve istenilen sonuç alınamamıştır.Bugün kütüphaneciliğimiz adına yapılması gereken pek çok çalışma vardır. Türk kütüphaneleri ve. kütüphanecil iği özel l.ikle dev let ve meşJek.<3.damlarından büyük hizmetler beklemektedir .Ha.kiki iıı lim ve araştırma yapacak kütüphaneler kurulmadan, ülkemiz daha 40 yıl g~ti ülkeJer grubunda kalmak zorunda kalacaktır132.

---

129. Adnan ötüken.'Kütüphanelerimiz ve Kütüphaneciliğimiz' .Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 31,2(1972)is.75-79.
130. Leman Şenalp.'Atatürk Kitap ve Kütüphane' .Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 30,1(1981). s. 10-11
131. Mustafa Yazıcı.Türkiye'de Kitap ve Kütüphane Meseleleri.A.g.y. s.160-162
132. Adnan Ötüken. A.g~m. s. 75-79

Bugün kütüphanelerimizin yeteri kadar gelişememiş olmasının eksikliğini, sadece gelişmekte olan ülkeler arasında olmakla ödemiyor,bu arada gelişmiş ülkelerin yararlandığı imkanları da kaçırıyoruz. Gelişmiş ülkeler, kütüphanelerine teknolojinin en son ilerleme ve çalışmalarını yansıtıyorlar. Kütüphanelerin gelişmiş araç-gereçle ve makinayla donatan bu ülkeler,semeresini de bilgiye daha. hızlı ve daha kolay eriş.erek almaktadır. Az şey değildir bu[133]. Ülkemizin tüm çabası da bu seviyeye gelebilmektir.Çünkü amaç bilgiye en kolay biçimdi erişebilmektir.

Bugün kütüphaneler sadece bilimsel araştırma,bilimsel ve kuramsal yorum için inceleme konusu değil,aynı zamanda bu araştırma ve yorum sonuçlarından yararlanarak,kendilerini geliştirmek durumunda olan kuruluşlardır. Bunun için de görevlerinde yeni yöntemleri uygulayarak etkinlik alanlarını genişletebilirler.Klasik görevlerini yapmakla kalmayıp,sürekli yenileşen, aktifleşen bilgi ve belge merkezlerinin işlevlerini gerçekleştirebilirler. Artık kütüphanelerin görev ve amaçlarının içine pun1ar da girmiştir[134].

Türkiye'de en yaygın kütüphane türü olması paJnmından halk kütüphaneleri, özel bir öneme sahiptir. Bu nedenle ülkemizdg~J,h9lk kütüphanelerinin durumunu saptamak,kütüphanelerimiz hakkında genel bir fikir de verebilir~ Aşağıdaki maddelerde halkc~ütüphanelerinin gelişemey}şirıirtrn~derıleri sıralenmuştır:

1. Etütlere ve programa dayanan,koordinazyon ve işböJünü esasına uygun bir çalışma.tarzını halk kütüphaneleri yapmamıştır.
2. Kütüphaneciler hala eski,köhne zihniyetle kütüphaneyi kitap deposu veya müze sayan, kitabı okuyucudan esirgeyen ,yaptığı işten zevk

---

133. Yaşar Tonta'Kütüphanecilikte son gelişmeler'. A.g.y. s.124.
134. P.Kaegbein.özel Bilgi Sistemi Olarak Kütüphane' .çev.Meral Alpay. Türk Kütüphaneciliği. 1,1(1987). s.25

almayan bilakis külfet ve angarya olarak algılayan kütüphane personelidir.

3. Kütüphaneleri~izin sayısı azdır.
4. Kütüphanelerdeki kitap sayısı aydır.
5. Kütüphanelere ayrılan.para azdır[135].
6. Halkın okuryazarlık oranı düşüktür.Dolayısıyla kütüphaneye gösterdikleri ilgi azdır[136].
7. Daha fazla sayıda meslek elemanı yetiştirilmelidır.
8. Çağdaş kütüphanenin ve kütüphanecinin tanımını yapacak,kütüphanecilik mesleğine giriş standartlarını ve şartlarını tesbit edecek, kütüphane hizmetlerini sınıflandıracak,bunlarla ilgili standartlar koyacak,her türden kütüphanelerimiz arasında sıkı bir işbirliğini gerçekleitirecek kanun ve yönetmeliklerin çıkarılmasını sağlamak gerekir[137].

Bu maddelerin büyük bir kısmı 1952 yılında Yaşar Karayalçın'ın yazdığı makaleden alınmıştır. Günümüze değin aradan 39 yıl geçmesine karşın,o günkü problemler hala geçerliliğini sürdürüyor.Cumhuriyetin ilan edildiği yıllara göre bir önceki bölümde bahsedildiği gibi önemli gelişmeler olmuştur. Fakat asıl üzücü olan.eldeki imkanlarla. bugün daha iyi duruma gelinebilecek olmasıdır. Sadece aksaklıkları farketmek bir tür gelişme olarak görülebilir.

Adnan öTüKEN'in dediği gibi,Türk kütüphanelerinin ilkokul,ortaokul ve lise hatta yüksekokul öğrencilerinin ders çalıştığı,birkaç emeklinin boş

---

135. Yaşar Karayalçın. A.g.y. s.14-15
136. Yus4f Köse. Halk Kütüphaneleri Türkiyede Neden Yavaş Gelişiyor. (Bitirme Tezi).-~istanbul:I.U.Edebıyat Fakültesi.1969-1970. s.39
137. Jale Baysal. 'Cumhuriyet Döneminde Türk Kütüphaneciliğinin Gelişmesi' A.g.yj.s.112

zamanlarını geçirmek için geldiği silik,şahsiyetsiz ve modern kütüphane anlayışından uzak kurumlar oldukları müddetçe,Türkiye'de hakiki ilim ve araştırma hayatının başlaması mümkün değildir138.

Türkiye'de halk kütüphanesinin ortaya çıkışı ve bugüne dek geçirdiği tarihsel gelişme,belli bir bakış açısından da olsa Hasan KESEROGLU'nun Halk Kütüphanesi Politikası ve T.C.'de Durum139 adlı kitabında geniş kapsamlı olarak ele alınmıştır. Türk Ocakları ve halk evleri denemesi halka çağdaş halk kütüphanesi hizmeti vermenin tohumlarını içertr-.

Türkiye Cumhuriyeti kuruldLıktan sonra 1950 yılına dek hızla gelişen, tek partili dönemden sonra kısa bir duraklama geçiren halk kütüphanesi hizmeti,19601dan sonra yeniden önem kazanmaya başlamış.ekonomik ve siyasal bunalık dönemlerinde kütüphanelere yapılan yatırımlar azalsa bile bu önem hiç olmazsa bilimsel araştırmalarda şürmüş,hal k kütüphanesi hizmeti de ortadan kalkmamıştır.

Halk kütüphanelerinin bağlı olduğu Bakanlık adı önceleri Maarif Bakanlığı,sonra Milli Eğitim Bakanlığı, daha sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı ve en son da Kültür Bakanlığı'dır.

ülkemizde merkezi yönetime da.Ya.Tl bir halk kütüphanesi sistemi vardır. Bu sistemin h iyerarşil< düzeni bugün ···şöyledir:

T.C.Kültür Bakanlığı

Kütüphaneler Genel Müdürlüğü

il Kültür Müdürlüğü

---

138. Adnan Ötüken. A.g.m. s.79
139. Hasan Keseroğlu.Halk Kütüphanesi Politikası ve T.C.'de Durum.--İstanbul:Türk Kütüphaneciler Derneği,1989.
Türkiye'de halk kütüphanelerinin tarihçesi ayrıntılı biçimde s.82-139. arasında verilmiştir.

İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü

İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü

Şube Halk Kütüphanesi Memurl.ukları

Şemada da görüldüğü gibi,yukarıdan aşağıya doğru işleyen bu sistemin tepe noktası Kültür Bakanlığı'dır.Kütüphaneler Genel Müdürlüğü yurt çapında ki tüm halk kütüphanelerinin her konuda ki organizasyonunu yapmakla yükümlüdür. Kültür Müdürlüklerinin görevi İlk Halk Kütüphaneleri ile Kütüphaneler Genel Müdürlüğü arasında özellikle resmi yazışmalar için bir köprü kurmaktır. Her ilin İl Halk Kütüphanesi Müdürlükleri de şubeleriyle birbirine hiyerarşik biçimde bağlıdır.

Tüm bu birimleriwçalışma düzeni incelendiğinde,mevcut olan bu sistemin batı ülkelertnde oluşturulan halk kütüphanesi sistemi gibi olmadığı ve yeterli bir ağın kurulamadığı görülmektedir.Sağlıklı bir işbirliği çalışması yapıl abilmesi ve özellikle halk kütüphanelerinin çağdaşlaşabilmesi için devletin kütüphanelere bakış açısını tahlil etmek gerekir. Bu konuyu en iyi belirleyebilecek kaynak kalkınma planları.yıllık programlar ve icra planlarında ki h,flk kütüphaneleriyle ilgili maddelerdir.

1990 yılı programında kütüphaneler kültür başlığı altında incelenmiştir. Buna göre;

a) Durum

Kültür Bakanlığı 354 sayılı kanun hükmünde kararnameyle müstakil bir bakanlık haline getirilmiştir.

Okuma zevk ve alışkanlığının kazandırılması amacıyla 1989 yılı tçinde önemli gün ve haftalarda konu ile ilgili sergiler,toplantılar,sempozyumlar düzenlenmiştir.Kütüphanelerin mesai saatl.eri dışında da açık

tutulması doğrultusunda uygulamalar başlatılmış ve "en iyi hediye kitaptır" kampanyası radyovte levi zyon ve diğer yayın organları aracılığıyla sürdürülmüştür.

Gençleri okumaya özendirmek,araştırma alışkanlığı kazandırmak,temel kültür değerleri konusunda derin bilgi sahibi olunmasını sağlamak amacıyla 10 dalda,lise ve dengi okullararasında ödüllü araştırma yarışmaları düzenlenmiştir.

Kütüphaneler ve bilgi merkezleri arasında işbirliğini gerçekleştirmek üzere Türkiye Kütüphane ve Bilgi Merkezleri Hizmetleri Danışma Kurulu oluşturulmuştur.

24-26 Mayıs 1989 tarihlerinde istanbulda III.Müslüman Kütüphaneciler ve Enformasyon Bilimleri. Kongresi toplanmıştır.

Mevcut kütüphaneler ile yaptırılmakta olan ve mahalli idarelerle işbirliği sonucu binaları temin edilen kütüphaneler için kadro ihdasına duyulan ihtiyaç devam etmektedir. Ayrıca kütüphanelerin kitap sayısının artırılması ve kütüphane hizmetlerinde etkinliğin sağlanması konusunda çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

1989 yılında KültürŞakanlığınca yayınlanan 71 eserden 71.375 adet satın alınan 757 eserden 50.000 adet ile çeşitli kurum ve kuruluşlardan bağış yoluyla sağlanan kitaplar il ve ilçe halk kütüphanelerine gönderilmiştir140_

1990 yılı programınd~ milli kültür başlığı altında

b) Tedbirler

"(1) Okuma zevk ve alışkanlığının kazandırılması konusunu bütün bo-

---

140. Kalkınma Planları,Yıllık Programlar ve icra Planlarında Kültür.--Ankara:Kültür Bakanlığı,1990. s.290.

yutlarıyla kapsayan bir araştırma yapılacak ve araştırma sonuçlarına göre uygulama çalışmaları başlatılacaktır.

(8) Halk ve çocuk kütüphanelerinin nitelik ve niceliklerinin yükseltilmesine gayret edilecek kütüphane hizmetlerinde rasyonel kullanıma itina gösterilecek,mahalli idarelerin ve özellikle belediyelerin kültür hizmetlerinin geliştirilipıriyaygınlaştırılması,ayrıca k it.ap okuma alışkanlığının artırılması amacıyla mahalle ve beldelerde kütüphane kurma çalışmalarına katkıda bulunmaları sağlanacaktır11141.

Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Yıllık Programlar kütüphane açısından incelendiğinde; t.2.3A.Beş Yıllık Kalkınma Planlarında kütüphane hizmetlerine ilişkin veyaconları etkileyen yasa ve yönetmelikler konusunda hiçbir ilkeni~ yer almadrğlgörülür142.

6.Beş Yıllık Kalk.Jnma Planına bakıldığında ise;milli kültür başlığı altında kütüphaneler~:

1093.Kütüphane hizmetlerinin daha verimli ve ülke çapında dengeli bir şekilde yaygınlaştırılması için yeni tedbirler geliştirilecektir.

1094. Belediyelertni y.ıJJık. kült.üt .f;aa Liyet prqgramları hazırlamaları ve uygulamaları destek.lenecek,mahalle ve kasaba kütüphanelerinin yaygınlaştırılması özendirilecekt.i.r!i143 biçiminde ele alınmıştır.

Kalkınma planı ve.yıllık programlara bakıJdığında, 1990 yılında kütüphane ile ilgili önemli kararların alınmamış olduğu görülmektedir .Ancak son yıllarda yine de Kütüphah.eler Genel Müdürlüğünün çağdaş kütüphanecilik

---

141. Kalkınma Planları.Yıllık Programlar ve icra Planlarında Kültür.A.g.y. s.293.
142. Hasan Keseroğlu. A.g.y. s. 169.
143. Kalkınma Planları.Yıllık Programlar ve icra Planlarında Kültür.A.g.y. s. 52.

anlayışına uygun,toplumun iletişim merkezi olacak halk kütüphanelerinin içe dönük,durağan bir yapıda~halkla ilişkiler konusunda daha etkili daha etkin bir işletmecilik anlayışı ile dinamik biçime dönüşmesi amacıyla idari yönden yaptığı atılımlar144 şöyle sıralanabilir:

- Halk kütüphanelerinin daha etkin hizmet vermesi,insanlarımızın daha çok okuması için araştırmalar yapılmış ve gereken uygulama çalışmalarına başlanmıştır.
- Halk kütüphaneleriyle ilgili yasal düzenlemeler ve standartlaşma çalışmaları,
- Yayın alımlarında sağlanan ödenek artışı (Yayın alımlarının yatırım olarak kabul edilmesi ile 1986 yılında ayrılan ödenek 50.000.000.TL. iken bu miktar 1987 yılında 130.000.000.TL.'ye,1988 yılında yaklaşık 1.000.000i~OOO.TL'ye ulaşmıştır.
- Yayın satın alımlarının kütüphaneler tarafından yapılması,
- ISBN uygulamasına geçilmesi,
- Katalog ve tasnifte birHk sağlanması,
- Kültürel faaliyetlere daha çok yer verilmesi,
- Toplu il Kataloglarının oluşturulması,
- Mesleki yayınların arttırılması
- Cumhuriyet dö8eminde ilk kez 1.Milli Kitap Fuarı'nın açılması "Edebiyat ödülleri'' ihdas edilmesi,
- Bazı yerlerdebelirli saatlerde hizmet veren kütüphanelerin açılması ve büyük illerde halk kütüphanelerin in geç saatlere kadar açık

---

144. Bülent Dizdaroğlu.'Türkiye'de Halk Kütüphanelerinde Gençlere Yönelik: Wizmetler Bu Konuda Geli~meler ve Yeni ~rayışlar .Türkiyede ve Almanya Federal Cumhuriyetinde Gençlere Yönelik Kütüphane Hizmetleri.--Ankara: Kultur Bakanligi,1989. s.9.

tutulması.tutulması,

- Kütüphanelere görsel ve işitsel araçların kazandırılması,
- Kitap kampanyaları düzenlenmesi(En Güzel Hediye Kitaptır)çalışmaları [145].

Ayrıca çağdaş halk kütüphaneciliğinde,daha önce çeşitli amaçlarla kullanılan binalar,birtakım değişikliklerle kütüphaneye dönüştürülmektedir. Ülkemizde de "merkezi bir yerde tarihi öneme haiz eski bir binanın onarılarak kütüphane binası yaptırılması Kültür Bakanlığının politikası olmuştur[146].

Bu maddelerin belirlenmiş olması, çağdaş kütüphanecilik açısından sevindiricidir.Ancak,uygulamada görülen aksaklıklar bu amaçlara gölge düşürmüş gibidir.Oysa ki, anayasemızın prensipleri doğrultusunda kütüphanelerin hizmet vermesini ve daha verimli çalışmasını sağlamak istiyorsak,şu sorunlara devlet biran önce çözüm bulmalıdır.

1. Devletin kütüphanelere,kütüphanelerin devlete karşı görev ve sorumluluklarının belirtilmesi için bir kütüphaneler kanununun çıkartılması.
2. ülkede bulunan her türlü kütüphanenin ortak çalışma.yönetim ve denetiminin mutlaka sağlanması.
3. Varolan kütüphanelerin nicelik ve nitelik bakımlarından geliştirilmesi için kütüphanelere özel bütçe ile halk kütüphanelerine ayrılan bütçenin arttırılması.
4. Türkiyede kütüphanecilikmesleğinin devlet personel kanunu ile uyuşan ve çelişen yanlarının saptanması [147]

---

145. Bülent Dizdaroğlu. A~g.~. s.59-60

146. ~alk Kütüphanesi Hizmetlerinin Yurt Sathında Yaygınlaştırılmasında Mahalli Idarelerden Beklentilerimiz.A.g.y. s.24

147. Meral Alpay.Halk.Kütüphanesi Kanunu B~ekli mi?Kütüphane:Dünü Yarına Bağlayan Köprü.--İstanbul:Türk Kütüphaneciler Derneği. s.198.

Kütüphaneciliğimizin gelişebilmesi için öncelikle bu önemli sorunlar çözümlenmelidir.Bu maddeler bize batı anlamında kütüphane sorunlarını ele almakta ne denli geç kalındığını gösteriyor148. Fakat yine de modern kütüphaneciliğin ülkemizde geçmişe göre gelişiyor olduğunu görmek bir tür teselli olabilir.

Yukarıdaki maddeler arasından bütçe konusu oldukça ilginç bir tablo çizmektedir. ülkemizde bugün halk kütüphanesi ödenekleri Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne ayrılan bütçeden karşılanmaktadır. Geçmiş yıllara bakıldığında bakanlığın bütçe ödenekleri büyüdükçe,halk kütüphanelerinin ödeneklerinin oranının küçüldüğü görülür. Oysa, ödenek-~erde yıllar itibarıyla artış görülmektedir. Fakat bu durum,enflasyon dolayısıyla ortaya çıkan bütçe ödenekleri nin büyüklüğünden kaynaklanmaktadır. Yalnız 1987 yılında dikkati çekecek ölçüde bir artış olmuştur. Bunun da nedeni kütüphane materyal alımının fabrika,baraj bina yapımı ve gezici kütüphane alımı gibi yatırım olarak kabul edilmesive yatırım harcamalarından yapılması ilkesini.n benimsenmesindendir. Cari ödeneklerdeki artışlar personel ücretlerindenkarşılanmaktadır. Transfer ödeneklerinin kütüphaneler için bir yararı söz. konusu değildir. Bazı yıllar da bu alanda ödenek bile ayrılmamıştır. Görülüyor ki halk kütüphanelerine geçmişte olduğu gibi bugün de yeterli mali kayn9k sağlanamamış,ayrılan mali kaynakların dağılımı ve kullanımında planlama y4pılmamıştır. Kültür Bakanlığı ile Devlet Planlama Teşkilatı halk kütüphaneleri için kısaJorta ve uzun vadede gerçekçi politika oluşturmalı,mali açıqan tüm nüfusa hizmet verecek şekilde destekle~-melidirler. Ayrıca ödenekler yetersizdir ve bu bütçeyle halk kütüphaneleri-

---

148. Milli Eğitim Bk~nlığı Kütüphaneler Komitesi Raporu.-- Ankara: (y.y.) 1961. s.54.

nın geliştirilmesi olanaksızdır[149].

ülkemizde çözüm bekleyen bir başka problem de personeldir. Kütüphanecilik dünyada profesyonelleşme aşamasındadır. Kütüphaneciliğin en çok geliştiği ülkelerden biri olan A.B.D. de dahi,profesyonelleşme sürecinin tamamlanıp tamamlanmadığı tartışılıyor.ülkemizde otuzyıldan bugüne üniversitelerimizde kütüphenectlik dersi verilmiş,buralarda sadece lisans değil, lisansüstü düzeyinde eğitim yapılmış.bir tek de olsa meslek dergisi yayınlanmış ve meslek derneği kurulmuşsa,ulusal ve uluslararası düzeyde mesleki toplantılar düzenleniyorsa o ülkede, yani Türkiye'de profesyonelleşmeden bahsedilebilir[150].

Fakat ülkemizde kütüphaneciliğin bazı ç.evrelerde dahi .olsaJmeslek olup olmadığının tartışllmast,bu işi en tyi meslek elemanlarının yapabileceği görüşü herkes tarafından kabul edilmeyip sosyal bir belirsizlik olması Türkiye' de mesleki bir takım sorunların varlığını gösterir[151].

T.C.hükümetler i döneminde kütüphanelerle ilgili yapılan çalışmalar ana konular çerçevesinde şöyle özetlenebilir.

a) Durumun tesbiti için yapılan çalışmalar

b) Vakıf kütüphanelerle ilgili çalışmalar

c) Kataloglama,sınıflandırma,genel olarak kütüphane yönetimi işlerini yoluna koymak için yapılan çalışmalar

d) Milli yayınların kontrolü ve bibliyografya çalışmaları

e) Dokümantasyon çalışmaları

f) Kütüphanecilerin eğitimleri konusunda yapılan çalışmalar

---

149. Fahrettin özdemirci. 'Halk Kütüphanelerinde Türk Bütçe Kanunlarıyla Verilen ödeneklerin Analizi:1973-1990'.Türk Kütüphaneciliği. 4,3(1990). s.124-126
150. Aysel San. A.g.m. s.191.
151. Aysel San. A.g.m. s.192

g) Planlama çalışmaları [152]

Bu çalışmalar,kütüphanelerimizin çağın gerisinde kalmak istemeyip içinde bulundukları durumu değerlendirerek,ellerindeki imkanlar nispetinde en iyi gerçekleştitme arzusunda olduklarının göstergesidir.

Ayrıca TüBiTAKta kurulan "Hi l let ler-ar as ı Bilgi Erişim Merkezi ile YÖK bünyesinde kurulan Dokümantasyon ve Uluslararası Bilgi Tarama Merkezi kütüphaneciliğimizin çağdaş gelişmelere ayak uydurabilmesi için atılmış önemli adımlar olarak değerlendirilebilir[153].

Yaşadığımız çağ değişik şekillerde adlandırılıyor.Gelişmiş ülkeler çağı yakalamak,ilerleme ve gelişmelerden mümkün olduğunca yararlanma isteğindeler.Bunu yapabilmek içinde gerek toplum,gerekse kurum olarak sürekli bünye ve işlev değiştiriyorlar.Bu değişimlerden kütüphaneleri ayıramayız. Gelişmiş ülke kütüphaneleri birer enformasyon merkezi olma çabası içinde. Çarp!fı olan nokta,~~l işmekte olan ülkelerde yaşanılan çelişki. Kimi kütüphanelerde yazı makinası yokken,kimisinde ise yayın taraması yapılabiliyor. Böyle bir değişim süresinde bu tür bir çelişki yaşıyor olmak doğal ,fakat önemlir:dılan bu dramı çabuk atiatıplAtatürkün emeli olan •muasır medeniyet• seviyesinin üstüne çıkmaktır[154].

2. Halk Kütüphanesi Tanımı

İngilizce'de public. library; Fransızca'da bibJjotheque(f) publique delecture publique;popuJaire:Almancada Volksbücherei(f):Volksbibliothek olarak ifade edilen terim Türkçe'ye halk kütüphanesi[159] olarak çevrilmiştir.

---

152. Jale Baysal. A.g.y. s.103.
153. Necrrı:ı=ddin Sefercioğlu. 21.Kütüphane Haftası Konuşması .Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 34,2(1985).s.92-95.
154. Necmeddin Sefercioğlu.Kütüphanecilik ve Çağı Yakalamak' .Türk KütüphaneciliQi. l,2(1987).s.50.
155. Dort Dilde Kütüphanecilik Terimleri Sözlüğü.haz.Leman Şenalp.--Ankara: Milli kütüphane,1959.s.154-155.

Halk kütüphanesinin iik ortaya çıktığı yer İngilteredir ve bu terim 1850 lerde ilk defa bu ülkede kullanılmıştır.Avrupa ülkeleri ve A.B.0.de kavramın ortaya çıkış zamanı ve gösterdiği gelişme farklı olmuştur156. Türkiye için de aynı durum geçerlidir. Halk Kütüphanelerine ait Türkiyede ve yurtdışında yapılantanımlar şöyledir:

2.1. Yur-tdışında Ha)k Kütüphanesi Tanımı

Halk kütüphaneleri ile ilgili yurtdışında yapılan tanımlar şöyle sıralanabiilir:

Halk kütüphanesi;bir belediye ya da benzer bir yerel yönetim birimi tarafından kurulanıgenelde ihtiyaçlarının bir kısmı yerel vergilerle desteklenen(kitap sağlama ve danışma servisleri bakımından) ve o yerede yaşayan insanların serbestçe yararlanabildikleri kütüohanedir157 .

1972 yılındaki Unesco Halk Kütüphanesi bildirgesine göre halk kütüphanesi şöyle tanımlanmıştır. "Halk kütüphanesi eğitim,kültür ve bilgi için yaşayan bir güç,kişilerarası,uluslararası anlaşma ve barışın güçlenmesi için temel bir kuruluştur. Bu bildirgeye göre halk kütüphanesi;

Eğitim,kültür ye bilgi için demokratik bir kuruluş, çağamboyu süregelen evrensel eğitim,kültür ve bilgi için insanlığın yükselmesi anlayışı içinde,demokrasi inancının Dratik bir göstergesi,

insanın düşünce,düşün~ve yaratıcı güçlerini ifadesinin toplandığı ve herkese açık olan temel Uar açtır11158.,

Buradaki "açık olma" deyimi ile de "halk kütüphanesi kolaylıkla gi-

---

156. Hasan Keseroğlu. A.g.y.
157. The New Encyl-0paedia Britannica. 15.bs.--Chicago,1973-1974. s.285.
158. Hasan Kesetoğlu. A.g.y. s.29.

rilir olmalı ve kapılarını toplumun her üyesine soy,renk,ulus,yaş,cinsiyet, dil,din,stato ya da eQitim durumu gözetmeksizin açmalıdır[159] biçiminde açıklanmıştır.

1973 yılında Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu (International Federation of Library Associations)son bildirgesinde halk kütüphanesi için şunları söylemiştir., "halk kQtüphaneleri,insanoQlunun duygu ve düşünce kayıtlarının ve onun yaratıcı gücünün ifadesini herkese serbestçe sundugu temel araçlardır.1-lalk kütüphan(;:.leri insan ruhunun yenilenmesi amacına hizmet ederler. Bu amacı dinlenme ve z.evk için kitap saQlayarak,araştırmacıIera yardımcı olarak ve en son teknik,ilmi ve sosyolojik bilgileri temin ederek gerçekleştirebilirler. Bu emaçlar.ın gerçekleşmesi için halk kütüphaneleri kolayca ulaşıl4bilir kurumlar olmalı ve ırk,renk,milliyet,yaş,cinsiyet ,din,dil,meyki ve eğitim düzeyi farkı gözetmeksizin toplumun bütün bireyLı;:rince serbest ve eşit kullanım için kapılarını açık tutmalıdır"[160].

IFLA Halk. Kütüphanesi Seksiyonu tarafından yapılan başka bir tanım da şudur: 'Halk kütüphanesi,yerel veya bazı durumlarda merkezi kamu yönetimi veya onun adına bir baş.k.a kurum ti3.l"gfırıdan kurulup, finansa edilen, ayrım gözetmeksizin kµUarımak isteyen h(:rkese açık olan kütüphanedir11161.

2.2. vürkiyede Halk Kütüphanesi Tanımı

ülkemizde yapılan halk kütüphaneleri t.aruml.arı şöyle sıralanabilir:

Şemsettin Sami kütüphaneleri iki guruba ayırmıştır. 1.özel kütüphaneler. 2. Umumi kütüphaneler. Umumi kütüphaneler;hayır sahiplerinin toplaıdıQı ve satın aldıkları,herkesin okuyup istifade etmesi için kitapların

---

159. Has~n Kesero~ıu~ A.g.y. s.29.
160. Esra Fındık. A.g.m~ s.99.
161. Halk Kütüphaneleri İçin Hizmet Klavuzu. A.g.y.s.9

toplandıgı bina veya özel yerdir162.M.E.B.Kütüphaneler Komitesi Raporu~a TDrkiye'de ilk defa umumi kütüphane ile halk kütüphanesi kavramlarının tanımı yapılmıştır.Buna göre umumi kütüphane terimi:kitap hazinelerine herhangi bir amaç gütmedenJherçeşit ve herkonuda kitapalan ve çevresine hiçbir ayrıntı göstermeden topyeknn hitap ve hizmet eden kütüphaneler163 anlamına gelir. Bu rapora göre umumi kütüphaneler 'kadim kütüphaneciliQimizin' tabii bir sonucu olarak meydana gelmiştir164.

Aynı raporda halk kütüphanesi "heryaşta ve her seviye de okuyucunun çeşitli konulardaki fikir ürünlerinden ücretsiz olarak serbestçe istifade etmesini temin suretiyle bölgesinin kültürel,sosyal ve teknik kalkınmasını sağlayan muessese1er en b"ırıdır11165 denilmektedir.

1973 yılında yapılan bir radyo konuşmasında halk kütüphanesi "herhangi bir ayrılık göstermeksizin bütün halkın kütüphane koleksiyonundaki eser:l'er.inden bilgi edinmek ve zamanını değerlendirmek üzere yararlandıkları kütüphanelerdir11166 şeklinde tanımlanmıştır.

Osman ERSOY'un ~ütüphaneler Komitesi Raporuna dayanarak yaptığı tanıma göre de halk kütüphanesi "kadın-erkek her yaşta,her seviyede ve her meslekten okuyucunun serbestçe yararlanmasını sağlayarak bölgesinin kültürel, sosyal ve teknik kalkınmasına yardımcı olan kurumlardırn167_

Berrin YURDADO~ bir yazısında halk kütüphanesini "yurttaşlar arasında hiçbir ayrım gözetmeksizin,herkese parasız olarak hizmet vermeyi amaç edinen bir kitaplık türü11168 olarak tanımlamıştır.

---

162. 'Ş~f!]Se~tin .~a~ı.:.~~n DeQişen Kütüphane Anlayışı'.Türk Kütüphaneciler Derneği Bulteni;<~~'.c,4(1974).s.210.
163. M.[.$.Kütüphaneler Komitesi Raporu. A.g.y. s.18.
164. M.E.B.KütUphane1er Komitesi Raporu. A.g.y. s.18.
165. M.E?B?Kütüphaneler Komitesi Raporu.A.g.y. s. 22.
166. Yuvarlak Masa'1923den Z~73e KütüphaneciliQimizdeki Gelişmeler ve Kütüphanelerimizin EQitime Olan Katkıları' .Türk Kütüphaneciler DerneQi Bülteni. 22,1(1973). s.22.
167. Hasan Keseroğlu.A.g.y. s.28
168. Hasan Keseroğlu.A.g.y. s.29.

Meral ALPAY'ın tanımına göre "halka dil,din,ırk,yaş ve cins ayrımı gözetmeden hizmet vermek,bilgilendirilmesini sağlamak amacıyla örgütlenmiş kuruluşlardır"[169] şeklindedir.

Osman ERSOY'un başka bir tanımında ise "yaygın eğitimin,halk eğitiminin en iyi aracı, en güçlü silahı olup,halkın bilgi,beceri kültür alanındaki herçeşit gereksinimini karşılayan bir halk üniversitesidir"[170].

Bengü ÇAPAR'da "insan düşüncesinin ve fikirlerinin kayıtları ile yaratıcı hayalgücünün ifadesini,herkesin serbestçe yararlanmasına sunan başlıca araçtır"[171] biçiminde tanımlanmıştır.

Hasan KESEROGLU'nun halk kütüphanesi tanımı ise; "bir toplumda yaşayan kişiler arasında hiçbir ayrım gözetmeden onların eğitim,kültür ve bilgi gereksinimlerini karşılıksız olarak yerine getirmeyi ve boş zamanlarını değerlendirmeyi amaçlayan kurumlardır"[172] şeklindedir.

Bana göre'de halk kütüphanesi toplumdaki herbir birey için varolan, onların bilgi ihtiyaçlarını karşılayacak materyal sağlamayı ve her tür kültürel faaliyetleri için de uygun ortamı yaratmayı amaçlayan bir eğitim ve kültür kurumudur.

Görülüyor ki halk kütüphaneleri gerek ülkemizde,gerekse yurtdışında değişik biçimlerde tanımlanmıştır. Bu tanımların her ülke için geçerli olması beklenemez. Çünkü bu kurumlar örgüt ve yönetim bakımından bulundukları toplumların iktisadi düzenlerine bağlı olarak bazı ayrılıklar gösterir. Ancak bu tanımların ortakyanı "halka açık ve kolay ulaşılır olması,halkı

---

169. Hasan Keseroğlu. A.g.y. s.29.
170. Osman Ersoy. 'Halk Kütüphaneleri'. A.g.y. s.2
171. Bengü Çapar. A.g.m. s.55.
172. Hasan Keseroğlu. A.g.y. s.30

eğitmek istemesi ve hangi toplumsal sınıf veya yaştan olursa olsun halk üzerinde baskı yapmadan hizmet etmek istemesidir[173].

3. Halk Kütüphanesinin Amaçları

Halk kütüphanelerinin amaçları 19.yy.ın ikinci yarısında eğitim, kültür,bilgi ve boş zamanların olumlu yönde değerlendirilmesi olarak belirlenmiş,başka bir değişle de bugünkü amaçlarına daha o yy.'da ulaşmıştır[174].

Halk kütüphanesi sisteminin amaçları ise 1960'lardan itibaren incelenmeye başlanmıştır. Her on yılda sistemin amaç ve hedefleri değişmiştir. Bu durum önceki kuşağın amaç ve hedeflerinin bir sonraki kuşağın karşılaştığı sorunlardan dolayı değişmesindendir. Bu ikiyüzyıl öncesine kadar uzanır. Halk kütüphanelerinin sürekli değişen istek biçimlerini karşılamak üzere yeni amaçlar belirmiştir. Böyle bir değişme de çoğu zaman yeni kütüphane hizmeti biçimlerinin doğmasına sebep olmuştur[175].

Farklı hizmetler vermesi ,ayrıca mali destek kaynaklarının her kütüphane sistemi için farklılıklar göstermesi sebebiyle,halk kütüphanesinin evrensel olarak uygulanabilir amaç ve hedeflerinin bir anlatımı yoktur. Ayıtıca tek bir halk kütüphanesinin hedef ve amaçlarını belirlemek çok zor olmazken,büyük bir halk kütüphanesinin amaç ve hedeflerinin çerçevesini çizmek daha değişiktir. Halk kütüphanesi sisteminin hedeflerini belirlerken kullanılacak metotlar vardır ve sistemi kuramamış ülkeler amaçlarını ve hedeflerini açık bir şekilde ifade etmeli,bunları gerçekleştirebilmek için de toplumun desteğini tam olarak sağlıyabilir[176].

Bu koşullar altında halk kütüphanelerinin amaçları değişik biçimlerde

---

173. Meral Alpay.'Halk Kütüphanesi Kanunu Gerekli mi'.A.g.y. s.192.
174. Hasan Keseroğlu. A.g.y. s.36
175. H.C.Campbell. A.g.y. s.15-16.
176. H.C.Campbell. A.g.y. s.16-19.

belirlenmiştir.

1927 yılında ingiltere'de Halk Kütüphanesi Komisyonunun hazırladığı rapor ile halk kütüphaneleri toplum yaşamının vazgeçilmez ögeleri olarak kabul edilmişıamaçları için şunlar söylenmiştir: Halk kütüphaneleri "ticaret ve sanayinin gelişmesi için gerekli bilgileri sağlayacak,düşünsel yaşamın her dalı için araştırma yapacak,kişilere ve öğrencilere araştırmalarında yardımcı olacak ve her sınıftan halkın dinlenmesini (boş zamanlarını değerlendirmesini) sağlayacaktır"[177].

1948 yılunda NewYqrk'ta Camegicı Cqrncırcıtion tarafından yapılan araştırma sonucunda halk, kLitilphanesi amaçlaçı:

"1. Aydın bir yurttaş olmayı ve zengin bir kişisel yaşamı yol göstererek. özendirmek ve geliştLrmE:k üzere.örgütlenmiş dermeler biçiminde kitap ye benzeri eğitim materyalini toplamak,korumak ve yönetmek.

2. Toplum için güvenilir genel bilgi merkezi olarak hizmet etmek.

3. Çocuk,genç ve yetişkinlerin kendi kendilerini sürekli olarak eğitmeleri için olanak sağlamak ve özendirmek"[178].

Bir başka araştırma da İngiliz Kütüphane Derneğinin Londra Halk Kütüphanesi Araştırma Gurubu tarafından yapılmıştır.Burada belirlenen amaçlar şöyledir:

1. Eğitim: Kişi ve bilgi arasındaki birleşmeyi sağlayarak,eğitimin her aşarnasında kişi toplum kenşJnJ geliştirmesi için gerekli araçları geliştirmek ve sağlamak.

2. Bilgi: ilgi çeken ve güncel kqnuliirda kişiye/topluluğa_Jdoğru bilgiyi en çabuk ve en geniş şekliyle sunabilmek.

---

177. Hasan Keseroğlu. A.g.y. s.37
178. Hasan Keseroğlu. A.g.y. s.39.

3. Kültür: Kültürel hayatın temel merkezlerinden biri olmak ve bütün sanatlara heves ile katılma,onlardan zevk alma ve beğenmeyi geliştirmek.
4. Boş zamanlar: Boş zamanların en iyi biçimde geliştirilmesini sağlamada değişiklik ve rahatlama için materyal sağlamaka rol oymamak[179].

1949 yılında UNESCO tarafında halk kütüphanelerinin amaçlarına ilişkin bir bildirge yayınlandı. Daha sonra 1972 yılında Kitap Yılını belirginleştirmek amacıyla UNESCO Kütüphane Dernekleri Milletlerarası Federasyo, nu(şimdi Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Milletlerarası Federasyonu) tekrar bir bildirge hazırladı. Bu bildirge ide hi;J.1k kütüphanesinin amaçları şöyle tesbi~ edilmiştir~

"- ömür boyu evrensel eğitime katkıda bulunmak.
- Kültür ve bilimde,insanlığrn başarılarının değerlendirilmesine yardımcı olmak.
- insan düşünce ve fikirlerinin kayıtlarının ve yaratıcı hayal gücünün ürünlerinin serbestçe herkesi hizmetine sunulacağı başlıca kaynak olmak.
- Dinlenmek ve eğlenmek için kitap ve diğer iletişim araçlarının hizmete sunulması ile insan moralintn<canlandırılması.
- öğrencilere yardımcı olmak.
- Teknik,bilimsel ve sosyolojik güncel bilgilerin hazırlanıp verilmesi•11180.

ülkemizde konuyla ilgili yapılan tanımlamalara bakıldığında ilk

---

179. H.C.Campbell. A.g.y. s.16-17.
180. Halk Kütüphaneleri İçin Hizmet Klavuzu. A.g.y. s.11.

olarak Hamit Zübeyr Koşayın Islahat Raporundaki halk kütüphanelerinin amaçları görülebilir. Bu rapora göre halk kütüphanelerinin amaçları "halkı eğitmek,bilgi vermek,bilgiye karşı istek uyandırmak ve boş zamanları olumlu yönde değerlendirmek biçiminde belirlenir. Halk kütüphaneleri resmi eğitimin tamamlayıcısıdırlar ve yerel niteliklidirler"[181].

1969 yılı MEB.Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Halk Kütüphaneleri Yönetmelik Taslağında belirlenen amaçlar şöyledir:"Halk kütüphanesinin çeşitli çalışmalarının asli ve birleşik amacı,insanlık ışığı altında vermek,geliştirmek ve yaymaktır. Halk kütüphaneleri yaygın eğitim kurumlarıdır,asli görevi,kitap okutmak ve araştırma yeri oluşu yanında,binanın ve elemanların imkanı oranında konferans,konser,münazara,temsil,bale vb. sanat,edebiyatlarla ilgili kültürel ve sosyal faaliyetler merkezi olmalıdır"[182].

Osman ERSOY'a göre de halk kütüphanelerinin amaçları şöyledir: "Tüm vatandaşların bilgi edinmek,kendilerini eğitmek ve boş zamanlarını değerlendirmek için kitaplardan serbestçe ve hiç zorluğa uğramadan yararlanmalarını sağlamaktır. Halk kütüphanesi hiçbir zaman ihtisaslaşmaya gitmemelidir. Çünkü halk kütüphanelerinin amacı kültürel olup,başka kütüphanelerle,özellikle ihtisas kütüphaneleriyle yarışmak değildir"[183].

Ankarada CENTO tarafından hazırlanan Kütüphaneciliği Geliştirme Semineri Raporunda halk kütüphanelerinin gaye ve maksatları:

"1. Halk kütüphanesiningayesi,bütün vatandaşların bilgi,eğitim ve eğlenmek maksadıyla kitaplara serbest olarak ulaşmasını sağlamaktır.

2. Halk kütüphanesi esas itibariyla resmi eğitimin vasıtalarından

---

181. Hasan Keseroğlu. A.g.y. s. 143.
182. Yusuf Köse. A.g.t. s.4
183. Yusuf Köse. A.g.t. s.4

biri değildir. Fakat çalışmaları eğitim kurumları ile yakından ilgili olmalıdır.

3. O, daha çok ihtisaslaşmış diğer kütüphanelerle rekabete giriş-memelidir.
4. Gayeleri kültüreldir ve ilk merhalede öyle kalmalıdır.
5. Halk kütüphanesinin nihai gayesi rıerede olursa olsunlar,yaşları ne olursa olsuninerede yaşarsa yaşasınlar veya cinsiyetleri ne olursa olsuntbütün vatandaşlara tam bir kütüphane hizmeti vermek olmalıdır.
6. Kitapların €Vde okunmak üzere ödünç verilmesi halk kütüphanelerinin başlıca görevidir. Periyodiklerin ve gazetelerin temini ile ilgili hususların bu fonksiyonu gölgelemesine müsaade edilmemelidir11184.

Tüm bu amaç maddeleri birleştirilip,ağırlık sırasına göre düzenlendiğinde meydana gelert maddeler dizgesi şöyle olur:

1. Kişiler arasında hiçbir ayrım gözetmeden kapılarını toplumun bütün bireylerine açmak,
2. Kolay girilebilir olmak,
3. Kimse üzerinde baskı yapmadan hizmet etmek,
4. Kişilerin bilgi,kültür ve eğitim gereksinmelerini karşılamak,
5. Halkı eğitmek.Kişinin kendi kendini eğitmesi için bütün konularda güncel ve gerçek bilgiler sağlamak,
6. Yerel,ulusal,uluslararası sorunlarla ilgili hertürlü kayıtlı görüş ve düşünceyi tarafsız ve dengeli bir biçimde halka ulaştırmak,

---

184. Ankara Cento ~ütüphaneciliği GeliştLrme Semineri Raporu.Çev.Necmeddin sefercioğlu.--Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni.11, 3-4(1968).s.105.

7. insan ruhunun dinlenmesi,zevk duyması,yenilenmesi ve mutlu luğu için fırsat eşitliğinin varolduğu demokratik toplum kavramı geliştirmek,
8. Toplumun ekonomik,endüstriyel,bilimsel,eğitsel ve kültürel yönleriyle ayakta tutulması niteliğine katkıda bulunmak,
9. insanlığın deneyimlerini,kültürel kalıtlarını kitaplar ve kitap dışı belgeler biçiminde kullanıma sunmak,bilgi ve düşünce akışının aktarımını sağlamak,
10. öbür kütüphane türleri ve eğitim kurumları ile işbi~liği içinde olmak,halka açık olması nedeniyle tüm ulusal kaynakları yeterince kullanmak,
11. Hizmetini karşılıksız vermek,
12. Boş zamanların olumlu yönde gelişmesine katkıda bulunmak[185].

Daha öncede belirtildiği gibi tüm bu amaçlar tek bir halk kütüphanesinde bulunmayabilir. Bulundukları bölgenin sosyal ve kültürel koşullarına, kullanıcı tiplerine vs. göre kütüphanelerin birbirinden farklı amaçları olabilir. Fakat önemli olan bu amaçların sonunda erişilmek istenen noktaların tesbit edilmesi ve bu yolda çaba harcanmasıdır. Halk kütüphanelerinin amaç ve erekleri de şöyle sıralanabilir:

1. Birey için eğitimle ilgili merkezler olarak halk kütüphanelerinin kullanımını sağlamak,
2. Eğitlme ilişkin resmi programları desteklemek,
3. özel alandaki kaynakları geliştirmek.Başvurma ve ödünç verme işlevlerini içeren özel konu dermeleri kurmak,

---

185. Hasan Keseroğlu.A~g.y. s. 48.

4. Halk kütüphanelerinin bilgi merkezi olarak kullanımını sağlamak,
5. Halk kütüphanelerinin kullanımını kullanıcıyı özel konularda uzmanlaşmış bilgi kaynaklarına yöneltecek noktaları sağlayacak yönde geliştirmek.
6. Halk kütüphanelerinin kullanımını kişilerin tüm sanatlara olumlu yönde katılımlarını sağlayan merkezler olarak geliştirmek.
7. Kütüphanecinin kültürel olayların düzenleyicisi ve başlatıcısı rolünü benimsemesine yüreklendirici olmak.
8. Kütüphaneciyi,sanat alanında boş zamanları yaratıcı bir biçimde kullanmayı geUştirme konusunda,yerel halk ve kültür kurumlarıyla,tartışma .durumunda olması yolunda yüreklendirmek.
9. Halk kütüphanelerinin yerel dernekler ve kültürel kurumlar için bir 'özel kütQpoane olarak kullanımını sağlamak.
10. Halk kütüphanelerini kültürel bjlgj. merkezleri olarak kullanmayı sağlamak ve yüreklendirmek.
11. Kişinin boş zamanında gerekli araçları sağlamak ve bu çalışmaları geliştirmek.
12. Toplumda özel guruplara boş zarnanlattQda eğlendirici hizmetler sağlamak[186]

Eğer bir halk kütüphanesi belirlenen bu.ereklerinden birini dahi gerçekleştirmişse o ereği içeren amacına da 4Jc1.şmış sayılacaktır[187].

Kurumların amaçlarına ulaşmaları onların yeter!ii iklerinin ölçütüdür. KütüpHıaneierin yazılı amaç ve ereklerini saptamaları,bunları zaman zaman gözden geçirmeleri ve denetlemeleri böylelikle de başarılarını ölçmeleri gerekir. Bir kütüphanenin amacının belirlenmiş olması kütüphanenin

---

186. Hasan Keseroğlu. A.g.y. s. 49-50.
187. Hasan Keseroğlu. A.g.y. s. 50

topluma sunacağı hizmetlerin sınırlarını,canlılığını ve ne yapıp yapmayacağını biçimlendirmesi demektir. Amaçların belirlenmesi kütüphanenin bütün diğer politikalarını da belirler188.

4. İstanbul'da Bir Gözlem

4.1. Genel Bilgi

Çağdaş kütüphane anlayışının halk. kütüphanelerine yansımasını incelemek için küçük bir kesit olarak,istanbul'daki halk kütüphanelerini tercih ettim. Çünkü Türkiye'nin en kalabalık ve. en. değişik insan guruplarını barındırması.ayrıca sürekli oluşan yeni yerleşim bölgeleriyle İstanbul,halk kütüphaneciği açısından özel bir öneme sahiptir. İstanbul Halk Kütüphanelerinin durumunu bilmekle Türkiye'deki halk kütüphaneleri konusunda da genel bir fikir edinilebilir. Kütüphanelerin bugünkü durumunu eleştirebilmek için önceJikle geçmiş yıllardaki durumunu bilmek gerekirdi. Bu açıdan yararlandığım kaynak Meral ALPAY ve Safiye öZKAN'ın hazırladığı İstanbul Kütüphaneleri (1982) adlı kitaptır.

İstanbul'da hal~kütüphanesi nizmeti ve~en kurumların .. üç ayrı tepe noktası vardır: Beyazıt Devlet Kütüphanesi - .İl Halk Kütüphanesi ve Atatürk Kitaplığı.

Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve İstanbul iLHalk Kütüphanesi,İstanbul Kültür Müdürlüğü kanalıyla Ankara'da bulunan T.C.Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne,Atatürk Kitaplığı ise İstanbul Büyükşehir Kütüphaneler ve Müzeler MüdürYillğü'ne bağlıdır.

Beyazıt Devlet Kütüphanesinin şubesi yoktur.Basma Yazı ve Resimleri

---

188. Hasan Keseroğlu. A.g.y. s.46.

Derleme Kanunu (1934) uyarınca koleksiyonunu kurar. İl Halk Kütüphanesi'ni n bugün 51 bağlı şubesi vardır. Bütçesini Bakanlık'tan sağlar. Dermesini son üç yıldır kendi oluştururken, 1991 yılında tekrar eskisi gibi yayın seçme ve alma işlemi Anka.ra'cl<3.n yapılmaya başlanmıştır. Atatürk Kitaplığı satın alamadığı yayınları yayıneyl~finden bağış .olarak sağlamaktadır. Zaten bu kütüphane dermesinin büyük bir kesimi bağışlarla kurulmuştur.

istanbul'daki bu üç büyük halk kütüphanesinin 1991 yılındaki durumunu görebilmek ,ayrıca son arı yıl içindeki gelişme (ya da değişme) noktalarını saptayabilmek için. lstanbu;' Kütüphaneleri adl.ı kitaptan a l ı.nan sorular ve bu soruların ışığında oLuş<3.nJ.ablo şöyJeqir:

KÜTÜPHANELER

1. Kütüphanenin adı
2. Bağlı bulunduğu kurum
3. Adres.telefon
4. Kuruluş tarihi
5. Personel durumu
6. Dermenin niceliğ i
7. Dermenin niteliği
8. Sağlama yolları
9. Katalog çeşitleri
10. Yerleştirme düzeni
11. Sunulan hizmetler
12. V.ararlanma yolları
13. Açık bulunduğu gün ve saatler
14. Değerlendirme189.

---

189. Meral Alpay.Safiye özkan.İstanbul Kütüphaneleri.--İstanbul: (y.y),1982 (İstanbul:ünal Matbaası).s.XXXI.

4.2. Beyazıt Devlet Kütüphanesi

1982 Yılındaki Durumu:

1. Beyazıt Devlet Kütüphanesi
2. T.C.Kültür Bakanlığı
3. imaret Sok.No:18,Şeyazıt. 223167
4. 1882
5. 31(6 üniversite~4'ü kütüphanecilik, 8 lise, 3 ortaokul,14 ilkokul)
6. 33Ş802 kitap,1547.4 süreli yayın,11119 yazma,39750 eski harfli basma,1180 pul, 4Ei banknct , 324}6 kqfJpostal ile fotoğraf,10000 afiş.
7. Bir derleme kütüphanesi olduğundan,Ülkemizde yayınlanan her yayın D~rleme Nüshası ' olarak geliyor.Bunun dışında özel olarak 'Atatürk ve Oevriml~ri ' ile 'Kütüphanecilik Arşiv ve Dokümantasyon ' bölümleri oTUşturUlmuştur. Ayrıca ,yukarıda sayıları veri len yazma ve Arap harfli basma eserlerde mevcuttur.
8. Oerleme,bağış,satın alma
9. Alfabetik katalog(Yazar adı ,kitap adı).konu kataloğu(Dewey), Yabancı dildeki kitaplar için alfabetik katalog(Yayın adı,kitap adı) süreli yayınları izleme kataloğu.demirbaş defteri,yer kataloğu, Arap harfli basmalar için alfabetik katalog(Yazar adı,kitap adı), sinema afişleri kataloğu(Afiş adına ggre q1fabetik)
10. Sağlama sırasına göre
11. Başvurma ile fotokopi hizmeti.Kültürel etkinlikler(sergi,konferans vb.)
12. Kütüphaneden lise ve yüksekokul öğrencileri ile araştırıcılar yararlanabilir.öğrenciler kendi kitapları ile ders çalışmak amacıyla kütüphaneden yararlanamazlar. Dışarıya ödünç kitap verilmez.

Yer darlığından ötürü 1978 Ekim ayından başlayarak gelen kitaplar teknik işlemleri yapıldıktan sonra paketlendiklerinden Cl225738 numaradan sonraki kitaplar büyük bir zorunluluk olmadıkça okuyucuya çıkarılmamaktadır.

13. Pazar dışında hergün 8.30-17.00 arası 1 Haziran-31 Ağustos tarihleri arasında Cumartesi günleri de kapalıdır.
14. Yerli yayınlar için İstanbul halkına en iyi hizmeti verebilecek durumda.olan bu kütüphane kötü yönetim ve yanlış işletme yüzünden dermes}nin bir kısmını okura kapqtmak durumunda kalmıştır.Bina sorunun çözümü kangren olmuş yaraya· benzemektedir 190·

1991 Yılındaki Durumu:

1. Beyazıt Devlet Kütüphanesi
2. T.C.KültürBakanlığı
3. imaret sok.No~.18>Beyazıt. 5223167-5223751
4. 1882
5. 46(10) üniversite; 71 si kütüphanecilik, 17 lise, 5 orta oku 1, 14 i 1 koku 1)
6. 387.558 kitap,19145 süreli yayın,l1120iyazrrıa,eski harfli basma, 1535 pul, 144 banknot,33016 kartpostal, 14< video kaset, 153 ses kaseti.
7. Derleme alması dolalyısıyla,ülkede yayınlanan her yayın 'Derleme Nüshası olarak geliyor. 'Atatürk ve Devrimleri ' ,'Kütüphanecilik Arşiv ve Dokümantasyon' ,bölümleri oluşturulmuştur. Yazma ve Arap harfli basma eserler mevcuttur.Ayrıca harita ve müzik bölümü bulunmaktadır.
8. Derleme,bağış.

---

190. Meral Alpay,Safiye özkan. A.g.y. s.7-8

9. Alfabetik katalog (Yazar adı,kitap adı),konu kataloğu (Dewey), Yabancı dildeki kitaplar için alfabetik katalog(Yayın adı,kitap adı)süreli yayınları izleme kataloğu,demirbaş defteri,yer kataloğu,Arap harfli basmalar için alfabetik katalog(Yazar adı,kitap adı) ,sinema afişleri kataloğu(Afiş adına göre alfabetik),harita kataloğu.
10. Sağlama sırasına göre
11. Başvurma,fotokopi ve mikrofiş hizmeti.Kültürel etkinlikler(sergi, konferans vb.)
12. Kütüphaneden yüksekokul öğrencileri ile araştırıcılar yararlanabilir.öğrenciler kendi kitapları ile ders çalışmak amacıyla kütüphaneden yararlanamazlar. Dışarıya ödünç kitap verilmez. 1988 yılından sdnraki yayınların teknik işlemleri yapılmadığından okuyucu hizmetine·sunulamamaktadır.
13. Hafta içi (Pazartesi-Cuma): 8.30-21.00 arası,
    Hafta sonu(Cumartesi): 9.00-17.00 arası açıktır.
14. Derleme olması dolayısıyla istanbul Halk KütDphanelerinin içinde en zengin dermeye sahip olandır.Ancak okurlarını sınırlı tutması nedeniyle lise ve dengi okul öğrencileri bu dermeden yararlanamamaktadır.1986 yılında yeni binasına taşınmış ve yeni bölümler açılmıştır.(Harita salonu,müzik dinleme bölümü,lisan laboratuarı) Bilgisayara geçma hazırlıkları sürmektedir.Teknik hizmetlerde ve başvurma hizmetinde aksaklıklar vardır.Personel sayısı ye.ters izdir.

4.3. İstanbul İl Halk Kütüphanesi

<u>1982 Yılındakf Durumu:</u>

1. İstanbul İl Halk Kütüphanesi

2. İstanbul Kültür Müdürlüğü
3. Simkeşhane binası,Ordu Cad.No:33 Beyazıt 206220
4. 1962
5. 23(6 üniversite,3'ü kütüphanecilik,9 lise-ortaokul,9 ilkokul)
6. 10.000 kitap,22 Türkçe süreli yayın(Süleymaniye ve Millet Kütüphanesinden taş plaklar gelmiştir).
7. Edebiyat,tarih,sosyal bilimler ağırlıklı her konuda
8. Satın alma,bağış,bakanlık kanalıyla
9. Alfabetik katalog(Yazar adı ,kitap adi) ,konu kataloğu(Dewey) ,demirbaş defteri.
10. Konusal
11. Okurlar salondan yararlanıyor.Fôtökopi yapılıyor.
12. Belirlenemedi.
13. 8.30-17.00(Şubat 1982 ye kadar19.00)
14. 16 Kasım 1981 de bugünkü yerirdehiz:rıete açılan kütüphaneye 73 bağlı birim bulunmaktadır.istanbul'daki 6 gezici kütüphanenin üçü buraya bağlıdır.Ragıppaşa Halk iare Servisi de burada hizmet vermeye başlamıştır.Yeni binasında.. kurmaya başladığı derme pek yeterli sayılmaz.Çatısı akiyor,onarıfuödeneği yok191.

<u>1991 Yılında Durumu:</u>

1. İstanbul il Halk Kütüphanesi
2. İstanbul Kültür Müdürlüğü
3. Simkeşhane Binası,Ordu Cad.No:33 Beyazıt. 5181047-5181048
4. 1962

---

191. Meral Alpay,Safiye özkan. A.g.y. s.17.

5. 24(6 üniversite-3 kütüphanecilik,5 lise,4 ortaokul,9 ilkokul)
6. 37.911 kitap, 92 süreli yayın
7. Edebiyat,sosyal ilimler,tarihJdanı~ma kaynakları(ansiklopedi, sözlük vs.) olmak üzere her konuda.
8. Satın alma,bağış,bakanlık kanaJıyLa
9. Alfabetik katalog(Yazar adı,kitap adı),konu kataloğu(Dewey) demirbaş defteri.
10. Konusal
11. Başvurma,fotokopi ve ödünç verme hizmeti yapılmaktadır.
12. 1 kitap 15 gün süreyle ödünç,veriJiyqr.Lise çağına kadar olan okurlar çocuk. bölümünden.Lı.se .ve da.ha üst yaş seviyesindeki okurlar da. yetişkinler bölümünden yararlanabi 1 iyor.
13. Eylül ve Mayıs ayları arasında hafta içi(Pazartesi-Cuma) 9.00-21.00 Hafta sonu(Cumartesi) 9.00-17.00
    Haziran ve Ağustos ayları arasında bafta içi(Pazartesi-Cuma) 9.00-17.00 saat ler inde çalışmaktad ır.
14. Kütüphane 10 müdür lük ve onl araqé 9qğlı 41 şubeden oluşan bir sistemin merkezidir. Beyazıt Devl~tJQtüphanesine bilgisayar ile bağlanabilme hazırlıkları içindedir.Joleksiyon yetersizdir. Bütçe ve bina sıkıntısı vardır. özellikle personel açığı her bölümde hissedilen bir sorundur.Mevcut persone.l+n ıneslek içi eğitime ihtiyacı vardır.

4.4. Atatürk Kitaplığı

<u>1982 .Yılındaki Durumu:</u>

1. Atatürk Kitaplığı
2. İstanbul Belediyesi Kütüphaneler ve Müzeler Müdürlüğü

3. Mete Cad~ No:8. Taksim 490945
4. 1929 (Eski Belediye Kütüphanesi)
5. 37(17 lise mezunu memur,1 üniversite-kütüphanecilik, 19 yardımcı)
6. 96956 kitap,150 süreli yayın; 10'u izleniyor.3200 yazma,4000 eski harfli basma,278 gazete, 168 takvim,379 albüm,39 atlas,79 salname, 47 Kur:an,94 evrak.
7. Her konuda kitap.gazete dermesT,Atatürk kitapları,zengin başvurma dermesi.
8. Bağış
9. Alfabetik katalog(Yazar adı, kitap adı),konu kataloğu(Oewey),yer kataloğu,sözlük katalog(Atatürkkitapları için),demirbaş defteri.
10. Sağlama sırası
11. Salondan yararlandırma
12. ödünç kitap verilrniyor
13. 8.30-12.00;13.oo:..1?.30(Pazar dışında her gün)
14. İstanbul Belediyesine bağlı çeşİtlibağlş demelerini biraraya getiren bu kütüphane yeni binaYayerleşrne sorunları ile uğraşmaktadır.Kütüphanecilik bilgisine gereksinme duyulduğu gibi,araç gereç ve bütçe sıkıntısı da çekilmektedir192.

<u>1991 Yılındaki Durumu:</u>

1. At4türk Kitaplığı
2. İstanbul Büyükşehir Belediyesi(Kültürel ve Sosyal işler Dairesi Başkanlığı)Kütüphaneler ve Müzeler Müdürlilğü
3. Mete Cad. No.45 Taksim. 1495683

---

192. Meral Alpay,Safty~ özkan. A.g.y. s.3.

4. 1929
5. 52(17 üniversite-6 kütüphanecilik,? lise ve dengiokul,7 ortaokul, 21 ilkokul)
6. 141.760 kitap,15.020 süreli yayın,4138 yazma;13416 eski harfli basma ,6500 civarında harita ,6000-6500 arası kartpostal.
7. Her konuda k itep.zenqm' gaze.te.koleksiyonu.Yazma eser,süreli yayın ve görsel-işitsel materyal var.
8. BaQış~satın alma
9. Alfabetik katalog(Yazar adı,kitqp adı),konu kataloQu(Dewey)
10. Okuyucu salonundaki kitaplar D~wgy T8snif Sistemine göre,depodaki kitaplar aksesyona göre yerleştiriliyor.
11. Müracaat hizmeti ,kültürel etktn1ikLer,fotokopi, (Yeni alınan mikroform ve mikrofiş makinası ile de hizmet. verecekler).
12. Ödünç kitap verilmiyor.
13. Pazartesi-Cumartes.i 9.00-18.00

    Pazar 9.00'.'"17.00 çr.ası. sadece keıidi kJtabını okuma bölümü açık.
14. İstanbul Belediyesine baql ı olarak çalışan bu kütüphane hem araştırmacılara} hem de halka hizmet edebilmek amacında.Bütçesi iyi. Personel sayısı yeterli.Meslek içi eQttim yapılıyor.Ayrıca sözleşmeli olarak çalışan bilim uzmanları var. Koleksiyon durumu iyi, özel likle kül türel faaliyetlere verdikleri önem dikkat çekici. fakat yayın sayısının artması sonucu yer dar lıqı başgöstermiştir.

4.5. GenelDegerlendirme

Kütüphanelerin 1982 ve 1991 yılındaki durumları tablolar ışığında karşılaştırıldıQında ,şuril ar söylenebilir:

B.eyazıt Devlet Kütüphanesinde 1982 yılından bugüne kadar görülen en

büyük değişiklik,yeni binasına taşınmasıdır. Dermesine yeni yayın türleri katılmış.yeni teknik araç ve gerece kavuşmuştur.Personel sayısına bakıldığında her ne kadar artma varmış gibi görünse de, yeni bölümlerin açılması,yayın sayısının artması sonucu bu sorun varlığını devam ettirmektedir.1982 yılına göre sosyal faaliyetler alanında ilerlemeler olmuştur. Bütçe meselesi bugünde vardır.Teknik hizmetlerdeki aksaklıklar sürmektedir.

İstanbul il Halk Kütüphanesi bağlı şubeleriyle birlikte en yaygın halk kütüphanesi hizmeti veren kurumdur ..Fakat istanbul'daki halk kütüphanelerinin içinde en zor durumda olandır. Personel,,bütçe,bina ve derme sorunları gün geçtikçe artarak,ısürmektedir. B.ağlı şube sayısı 1982 yılında 73 iken bugün 5l'e düşmüştür. 10 yıl içinde personel sayısı aynı kalmıştır. Buna karşın derme;okuyı..ıc;.Ll. sayısı artmıştır. Teknik hizmetleriyle.ilgili aksaklıkları va·rdlr. Bütçeyle j lg i 1 i sorunlar mevcuttur. G~~:if:t&s,kütüJıh(3.R~-h izm@ti durmuşturU··. Gelenek.sel kütüphaneci! . ik dışına çıkılacak çalışmalar için uygun şartlar hazıırlanma.lıdır.

Atatürk Kitaplığı,bı..ıgün istanbul'.da. en iYLirııkanla.rla hizmet veren halk kütüphanesidir. Koleksiyonu yıllar içinde düzenli şekilde artmış ve yeni yayın türleriyle zenginleştirilmiştir .. Yeni binası.na taşınmıştır. özellikle personel sorununun hall.edilmiş olması sevindiricidir.Bilim uzmanlarının da çalışıyor o lması .bq>kütüphane için bir a.vc3.ntajdır. Bütçesiyle ilgili b.ir takım sorunlar olrııaşc1ıc3. ta.ğmen kütüphanenin çalışmalarını aksatacak boyutta.değildir. Yeni teknt.k araç ve gereç alınmıştır. Sosyal faaliyetlere daha çağ.daş tür boyut getirmişt ir. öyle görünüyor ki 1982 yılından bu yana en belirgin değişikliği yaşayan kütüphanedir.

tstanbul'qaki halk kütüphanelerinin çağdaş kütüphanecilik hizmeti verip vermediğini söyleyebilmek için nicelik olarak ta yeterli ölçülerde (ya da yakın)olması gereklidir.Bunu saptayabilmek için IFLA standartlarına

göre son 10 yıl Jçindeki veriler doğrultusunda sayısal karşılaştırma yaptım.

1982 yılında İstanbul'un nüfusu 4.741.890193 idi. O tarihte bu nüfusa hizmet vermekle yükümlü 62 halk kütüphanesi vardı. 1990 yılında nüfus 5.858.5581941e ulaşmıştır. Halk kütüphanesi sayısı ise 53'e düşmüştür.

IFLA standartlarına göre bir halk kütüphanesi sisteminin idari birimi 50-150 bin kişi arasında kurulur. Her 3.000 kişi için de bir hizmet birimi oluşturmak gerekir. Bu durumda İstanbul ili içinAbir idari birim,geriye kalan 5.708.558 kişi içinde 1902 tane hizmet birimi kurulmalıdır.İstanbul'da bu sayı inanılmaz derecede düşüktür.

Personel için aynı biçimde hesaplama yapıldığında;1982 yılında 259 kişinin çalıştığı görülür. Bunlar 15 kütüphanecilik bölümü mezunu,17 üniversite,89 lise, 61 ortaokul,75 ilkokul, 1 okur yazar, 1 okuryazar olmayandır. Bugün ise 272 kişi çalışmaktadır. Bunlar da 28 kütüphanecilik bölümü,22 üniversite,?? lise,42 ortaokul,101 ilkokul mezunudur.

IflA standar-t.ler ıne.ıçöre 150.000 den. fazla nüfuslu yerlerde 2500 kişi için en az bir personel gerektiği düşünüldüğünde,standartların ne derece altında olduğumuz görülür.

Yukarıdaki verilere göre istanbul'daki halk kütüphanelerinin bina ve personel sayısı yetersizdir. Ancak iyi hizmet üretememelerinin sebebin.i sadececıiceliiğe bağlamak yanlış olur. Nitelikte önemlidir. Bu da çalışanların mesleki bilgilerinin yeterli 1 iğini ölçerek,tecrübeleri ve kütüphaneci> 1 iğe.bcll<.ışiaçılarını tesbit ederek olabilir.

5. Çalışanlarla Yapılan Anket

Çalışanların mesleki bilgilerini ölçebilmek ve kütüphaneci leri aynı

---

193. MeraLAlpay,Safiye özkan. A.g.y. s. XV.
194. Anayıllık 199Q.--İstanbul:A Yayıncılık,1990. s.547.

bakış açısıyla değerlendirebilmek için aşağıdaki altı soru tüm halk kütüphanelerinin. müdür,müdüryardımcısı ve kütüphanecilerine sorulmuştur.

SORULAR

1. Unesco'nun halk kütüphanesi bildirgesine göreJbugünkü halk kütüphanesi yönetneliginin amaç maddesi değiştirilmelimidir? Neden?
2. Halk kütüphaneleriyle ilgili en çok okuduğ~nuz yazar kimdir?
3. Kültür Bakanlığı 'nın son on yıldaki mesleki yayınlarını nasıl buluyorsunuziHangi konuda yayın istersiniz?
4. [n son olarak mesleğinizle ilgili ne okudunuz?Ne zaman okudunuz?
5. Meslek içi eğitim yapılsa hangi konuda tflgilendirilmek istersiniz?
6. Kütüphane yayınlarının cari bütçeden çıkarılıp yatırım bütçesine alınması sizce önemli mi? Neden?

CEVAPLAR

1. Bir.inci sorunun cevabında nıçbir kütüpha.ne personeli UNESCO'nun halk kütüphaqesi b.ildirgesin}n .amaç maddeşJni hatırlayamadı. Yönetmeliğimizdeki amaç.maddesini de tam olarak bilen yok.fakat diğer maddeye göre daha somut durumda. Ancak çalışanlara gereni açı~Jamaları yaptıktan sonra yeterli cevap alabildim.Çoğunluk değiştirilmesi taraftarı.Neden olarak da yönetmel.Lkte~i halk kütüphanesinin amaçları son derece kısıtlı ve yetersıZ qyJunuyor..Çok az bJr kesim de değiştirilmeme.s.i görüşünde.Bu kişiler, bunun cteylet politikası olduğunu ve halk kütüphanelerinin amaçlarının kağıt üzesr.inde değiştirilmesinin bir anlamı olmayacağını söyledıler, öneml.ı .ol.~rn .noktanın uygulama olduğunu vur-qu laya rak ,bu maddenin değiştirilmesinin halk kütüphanesi faaliyetlerini etkilemeyeceğini düşünüyorlar.
2, Halk kütüphaneleriyle ilgili özellikle tercih edilen bir yazar yok.An-

cak çoğunlukla verilen isimler.Adnan ötüken,özer Soysal.Osman Ersoy, Meral Alpay,Hasan Keseroğlu,Tülin i Sağlamtunç,Bengü Çapar.Mustafa Akbulut. Bu isimleri veren kütüphanecilerin bir kısmı üniversiteden mezun olduktan sonra hiç yayın okumadıklarını da söylediler.

3. Kültür Bakanlığının buiyayınları tüm çalışanlar tarafından olumlu karşılanıyor. Yalnız yetersiz bulunuyor. Daha iyisinin yapılabileceği belirtiliyor. Daha çok uygulamayla ilgili,fazla teknik olmayan kitaplara ilgi daha fazla. Çoğunfukbaştan sona kadar bir yayın okumamış. Kütüphaneciler bu yayınlara(sadece göz attıklarını söylediler.

Daha çok halk kütüphaneTeri,halkla ilişkiler,binaların güvenlik sistemleri, kütüphanelerde bilgisayar uygulaması, tasnif ve kata log konusunda yayın isteniyor.Büitstekler danışma hizmetleri ve teknik hizmetlerolmak üzere iki konu üzerinde<genellenebilir.

4. Bü soruya aldığım cevaplar,daha çok çalışanların akıllarına gelen veya masalarında olan kütüphahec ilikle ilgili söyledikleri yayın is imlerden oluştu. Fakat yine de verilen ki tap isimleri en çok okunandan başlamak üzere şöyle sıralanabilir:

1. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni-(Türk Kütüphaneci Iiği)
2. Hasan Keseroğlu.Halk Kütüphanesi Politikası ve T.C.de Durum. --istanbul.:T .K.D., 1989.
3. Meral Alpay. Kütüphane:Dünü Yarına Bağlayan Köprü.--istanbul:T.K.D. 1990.
4. Bloomberg,Marty-G.Edward Evans.Kütüphane Teknisyenleri için Teknik Hizmetlere Giriş.Çev.Ni_lüfer Tunc;er.--Ankara:Türk Kütüphaneci ler Derneği, 1989..
5. Kütüphanelerde Yasal Düzenlemeler ve Standartlaşma(23-25 Şubat 1988).--Ankara:Kültür ve Turizm Bakanlığı,1988.

6. Withers,F.N.KütüphaneHiZmeti·Standartları.Çev.Sönmez Taner,Aysel San.--Ankara:Kültür ve Turizm Bakanlığı,1988.
7. Halk Kütüphaneleri İçin Hizmet Klavuzu.Haz.IFLA Halk Kütüphaneleri. Çev.se·vgf Hısım.--Anka.ra:Kültür Bakanlığı,1987.
8. Halk Kütüphanesi1Hizfl)etlerir1ffn Yurt Sathında Yaygınlaştırılmasında mahalli idarelerden: Beklentilerimiz.--Ankara:Kültür Bakanlığı,1990.

Bu arada belirlenen bTr nokta da kütüphanecilikle ilgi baştan sona bir yayın okunmadığı,fakat gerektikçe ilgili konulara bakıldığıdır.

5. Meslek içi eğitim yapılsa;Jdari işlerle,halkla ilişkilerle,ISBN,bilgisayarın kütüphanelero.e kUllanımı,yayın seçimi,otomasyon,teknik hiimetler, yönetim(personel ilişkileri,personel seçme,personel yetiştirme)konusunda bilgilendirilmek istJyorlq.r.Bir kısım görevli de hiçbir konuda bilgilendiri!meye ihtiyaçları olmadığını belirttiler.
6. Kütüphane yayınlarının cari bütçeden çıkarılıp yatırım bütçesine alınması,büyük bir kesim tarafından son derece önemli bulundu.Bu sayede kütüphane yayınlarına ayrılan ödeneğin fazla olacağı,bütçeden daha az kısıtlama yapılabileceği,kitaba daha çok para ayrılabileceği söylendi.Böylelikle kütüphaneler devlet tarafından daha ciddi ele alınıyor,kalkınma ve kültür için bu kurumların gerekliliği kanıtlanmış oluyor dediler. Bir kısım ise,böyle bir girişim olduğunu hiç duymadıklarını ve bu konuda fikirleri olmadığını vurguladılar.

Tüm bu cevaplardan sonra,genel bir değerlendirme yapıldığında kütüphanecilikle ilgili son gelişme ve çalışmaları tam anlamıyla izleyen kütüphanecilerin olmadığı sonucu çıkıyor.idarecilerin hemen hepsi idari işleri dolayısıyla okumaya fırsat bulamıyorlar.Ayrıca kendi işlerinin organizasyon olduğunu düşündükleri için,bu konularla daha çok kütüphanecilerin ilgilen-

mesini bekliyorlar. Halk kütüphaneciliğimizin gelişemeyişinin en önemli nedeni de;yeni hizmet biçimleri üretebilmek.ya da geleneksel kütüphanecilikten uzaklaşıp daha çağdaş hizmet vermek için öncelikle dünya kütüphaneciliğinin ulaştığı seviyeyi bilmenin,son gelişmelerden haberdar olmanın öneminin bilinmemesidir. Kesin olarak teorik bilgiye ihtiyaç vardır.işte bu noktada da sadece kütüphanecilerin değil,idarecilerin ve memurların da güncel bilgileri takip etmesi ve kendi kütüphanelerinde bunları uygulamaya çalışması gerekir.

S O N U Ç

Batı 'da 19.yy.sonlarında çağdaş kütüphanecilik daha çok insanı daha çok kitapla karşı karşıya getirebilme yolu arıyordu. Bu dönemde çağdaşlaşma Osmanlılar'da batılılaşma ile aynı anlamda kullanılmıştır. Türkiye aynı dönemde sanayileşme ve demokratikleşme sürecini atlamak ya da birlikte yaşamak zorundadır. Bunun sebebi bağımsız birey ve bağımsız devlet anlayışı yaratabilme isteğidir. Bu da çağdaşlaşmayla içiçedir.Bağımsız bireylerin yetiştirilmesi çağdaş kütüphanelerin varlığıyla olabilir.

Halk kütüphanelerine ait tüm tanımlar incelendiğinde çağdaş halk kütüphanesinin evrensel olarak tanımlanmadığı,ancak UNESCO'nun bildirisinde şekillendiği görülür. Buna göre halk kütüphanesi "eğitim,kültür ve bilgi için harekete geçirici bir kuvvet,aynı zamanda insanlar ve milletlerarasında barış ve anlayışın özendirilmesini sağlamak için bir etken olmalıdır"[195].

Ülkemizde halk kütüphaneleri T.C.Resmi Gazete'de 1982 tarihli 17787 Sayılı "halk ve çocuk kütüphaneleri yönetmeliğince hareket eder.Bu yönetmelikte halk ve çocuk kütüphanelerinin amacı "bütün vatandaşların bilgi edinmek, kendilerini geliştirmek ve boş zamanlarını değerlendirmek için kitaplardan ve diğer bilgi kaynaklarından serbestçe,ücretsiz olarak yararlanmalarını sağlayacak halk ve çocuk kütüphanelerinin kuruluş.görev ve yükümlülüklerini düzenlemektir"[196] biçiminde belirlenmiştir.Görülüyor ki amaçların toplandığı

---

195. H.C.Campbell. A.g.y. s.10.
196. T.C.Resmi Gazete 12 Ağustos 1982 sayı 17787,s.22

iki nokta vardır. 1.Bi1gi hizmeti vermek, 2.Boş zamanların değerlendirilmesine yardımcı olmak.

Halk kütüphanelerinin teşkilatlanması her ne kadar bunları gerçekleştirebilme doğrultusunda olsada,yapılan girişimler yeterli değildir. Çünkü kütüphanelerin bu amaçları gerçekleştirebilecek bütçesi,binası,personeli ve dermesi yetersizdir.

UNESCO'nun tanım{yla,.}'önetmeliğimizdeki amaç maddesi karşılaştırıldığında,bu maddenin gelişttrilrnesi gereği görülür.Çünkü çağdaş halk kütüphanesi sadece belirlenenbLJiki amacı taşımaz.UNESCO'nun tanımı dikkatle incelendiğinde halk kütüphah~l.~hnin eğitim,kültür ve bilgi hizmeti vermesi beklenmekte,ayrlca insanla# ve milletlerarasında barış ve anlayışın sağlanmasında temelUhsl.ır olduğu kabul edilmektedir. Son kısım özellikle önemlidir. Kimi zaman iki insan arasında dahi barış ve anlayışın sağlanamadığı düşünüldüğunde,milletlera.ıaslrıqa bUnun gerçekleştirilmesi isteğinin,halk kütüphanelerineneidenlii evrenseTt:ıqyutta görevler yüklediğini gösterir.Dünya ülkeleri arasındabarışi n sağlanrrıaşrve hatta belkide··ııeride sınırların dahi etkisizleşmesi için filizlenecek düşüncelerin Oluşmasında halk kütüphanelerine önemli rol düşecekt ir.

Yönetmelikte bu değişikliğin yapılabilmesi için ilk koşul devletin halk kütüphanelerinin kuruluş nedenlerini bilmesi;toplum ve millet hayatımız için bu>kürumlarrn önemin i kabul etmesi gibi görünüyor. Ancak bu şekilde halk kütüphaneleri 1çin yasaldüzenlemeler yapılma yoluna gidilebilir,personelin sosyal statüsünün düzenlenmesi için girişimler başlatılabilir ve bir kütüp:.. hane politikası oluşturulabilir.

tstanbul'daki halk kütüphanelerini gezdiğim zaman son on yıl öncesine oranla nüfusun artmasına rağmen kütüphane sayısının artmadığını saptadım. Bu zaman içinde önemli üç kütüphaneden Atatürk Kitaplığı 'nın en fazla gelişme

ve değişme gösteren kütüphane olduğu fikrindeyim.Beyazıt Devlet Kütüphanesiinin binası yenilenmiş.dermesi büyümüştür.Ancak bu kütüphane derleme alması dolayısıyla kendini araştırma kütüphanesi statüsünde değerlendirerek,okuyucu ayrımı yapmayı sürdürmektedir. Ankara il Halk Kütüphanesi aynı kanundan yararlanarak oluşturduğu aynı nitelik ve nicelikteki dermesiyle tüm halka hizmet eder~en,Beyazıt Devlet Kütüphanesi bunu niçin yapamasın?

İl Halk Kütüphanesinde sadece koleksiyonun geliştiğini,personel ve bina bakımından ise aynı kaldığını gözledim.Aradan geçen on sene dikkate alındığında bu unsurlar açısından yerinde sayması bir tür gerileme gibi görünüyor.Bunun için Beyazıt'la İl Halk arasında bir bağlantının işbirliğinin kaçınılmaz olduğu fikrindeyim.

Kütüphanecilerle,özellikle yönlendirici işlevi ve meslek öğrenimi görmüş olanlarla yaptığım görüşmeler de,yeni yayınların,meslek dergilerinin izlenmediğini,yurt içinde ve yurt dışında halk kütüphanesi hizmetinin amacında hangi değişme ve gelişmelerin olduğunu bilmek için özel bir ilgi ve çaba göstermediklerini saptadım.Bunun nedeni de meslek elemanlarına gösterilen ilginin azlığı,ücretlerin düşük olması,uygun çalışma mekanlarının olmaması ve meslekî doyumun sağlanamamış olmasıdır.Halk kütüphanelerinde hizmetlerin yavaş gelişiyor olmasından dolayı.çalışanlar da eksikliklerini çok kolay farkedemiyor olsa gerek!

Hem kütüphaneleri hakkında bilgi alırken, hem de,kendilerinin,kütüphanelerinin bugünü ve geleceği hakkında söyleşide bulunurken saptadığım en önemli husus,iki yıldan beri kütüphaneci olarak çalıştığım halk kütüphanesi teşkilatı içindeki kütüphanecilerin ve yöneticilerin en az benim kadar umutsuz oldukları veya göründükleridir.Kütüphanecilik mesleğinin ve hizmetlerinin zevkle yapıldığını gözlemlediğim Atatürk Kitaplığında durum daha farklıydı. Gerek genç kütüphaneciler.gerekse emeklilik durumuna gelmiş deneyimli kütüp-

haneciler okura hizmetin türünü ve kalitesini arttırabildikleri için daha umutluydular.Çünkü onların mesleki doyumları nispeten sağlanabiliyordu.

Bakanlığa bağlı halk kütüphanelerindeki olumsuz durumu ortadan kaldırabilecek ifk adım,devletin kütüphanecilere.diğer eğitim ve kültür kurumlarında çalışan personel ile eşdeğerde imkan sağlaması ve ücret politikası uygulamasıdır. Kaybolan kiJap1arın çalışanlara ödetilmesini öngören Ayniyat Talimatnamesinin katdırı.lrrıası daartıkkangren olmuş bir yaradır.

Halk kütüp.ha.neJf;rtntrı. gelişebilmesi sanayileşmeye bağlıdır.Makina-1:cışmanın artması,ticaff;"i;:in,.sa.ğlık ve eğitim hizmetlerinin gelişmesi gerekir. Daha sonra demokratikleşmenin tam anlamıyla gerçekleştirilmesi mümkün olabilir.Biz gelişmekte olan bir ülkeyiz. Çağdaşlaşabilmek,topluma sahtp çıkan insan yetiştirebilmek için sanayileşmemiz öncelikle gereklidir. Ancak bu şekilde kalkınabiliriz.Biz önce demokratikleşmek daha sonra sanayileşmek isteyen bir toplumuz.Çağdaşlaşmak zorund~yız.Bu da ancak bol fabrika,bol kütüphane ve bol kitaplaolabilir.Çalışan insanların üretimine.okuyan gençlerin o.kumaxzevklerJne ve .ihtiyaçlarına uygun çağda.ş küt.ü.phcırıeler kurmalı ,böy-1eJj kJg..tpplum haya,t;ırnız ın gelişmesi sa.ğlarımalıclır.

S0n1Jç olarak.şu. söylerıebilir:Hal.kkütüpharıelerinin sorunları bellidir. Bunlara. çözüm bulacak .yetkil; kurumlaJ'.Vf;:f;llf;rindf;ki imkanlar da belidir. Yerli. yayınlarda helk. kütüphaneciliği alanınd9ki gelişmeleri yansıtan bilg Her bJnikmiştir. Mes tek j:iğren imi görmüş, çağdaş /teknoloj iyi kullanabilen persQnel pulrrıa.k mümkündür.Okur vardır.iyi bir örgütlenmeyle hizmet verilebilir. q.<zamaırı problem,düny9 kütüphaneciliğinin aldığı yolu görebilmek ve bu yoJcla hJç değilse bir arpa boyu gidebilmekiçin olaya daha çağdaş vegeniş bir pak.ış açısıyla yaklaşabilmektir.Sorun yokmuş gibi davranmak ya da geleneksel kütüphaneciliği hasbelkader yürütmeye çalışmakla modern halk kütüphaneciliği yapılamaz gibi görünüyor.Yapılırsa.verilen hizmete "çağdaş" denilemez, kanısındayım.»

K A Y N A K Ç A

ACAROGLU,Türker. 'Halk Kitaplıklarımız ve Çağdaş istemler. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 2J;f{1974). s.48-51.

ACAROGLU,Türker. 'Kütüphaneciliğimizin Elli Yılı .Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 24,1(1975). s.7-13.

ALPAY-Meral.Atatürkün Kültür Anlayışı ve Kütüphaneler .Kütüphane:Dünü Yarına Bağlayan Köprü.--İstanbul:Türk Kütüphaneciler Derneği.,1990. s.266-271.

ALPAY ,Meral. 'Halk Kütüphanesi Kanunu Gerekli mi?.Kütüphane:Dünü Yarına Bağlayan Köprü.--İstanbul:Türk Kütüphaneciler Derneği,1990. s.192-199.

ALPAY.Meral ve Safiye Özkan. İstanbul Kütüphaneleri.--istanbul:(y.y.),1982. (isıanbul:ünal Matbaası), 220s.

ALPAY,Meral. 'Yazının İşlevi ve Harf Devrimi. Kütüphane:Dünü Yarına Bağlayan Köprü.--İstanbul:Türk Kütüphanecuer Derneği. 1990. s.204-212.

Anayıllık 1990.--İstanbul:A Yayıncılık. 1990. 656s.

'Ankara CENTO Kütüphaneciliği Geliştirme Semineri Raporu.çev.Necmeddin Sefercioğlu.Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni.f1./3-4(1962).s.104-113.

ASHEIM,Lester ve Arthur Byler. 'Müzik Kütüphaneleri'.Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 17 ,4(1968)s.302-310.

AYBAŞ,Tekin. 'Kil Tabletten Mikrofişe.Türk Kütüphaneciliği.I,3(1987).s.132- 138.

BAYSAL,Jale. 'Cumhuriyet Döneminde Türk Kütüphaneciliğinin Gelişmesi. Cumhuriyetin SO.Yılına Armağan.--istanbul:Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1973. s.98-112.

BAYSAL,Jale. Kütüphanecilik Alanında Yeni Kavramlar,Araçlar Yöntemler~~~ İstanbul:Edebiyat Fakültesi Matbaası,1982.207s.

BAYSAL,Jale. XVİI.Kütüphane Haftasında Yaptığı Konuşma• .Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 30,2(1981). s.84-85.

B.ERKES, Niyazi. Türk iye de çağdaş laşma. --İ stanbu l : İstanbu l Matbaası, 1978. 658s.

BLACK,C.E. Çağdaşlaşmanın İ.ti.ci Güçleri. -Ankara:V Yayınları, 1989. 202s.

BLOOMBERG-Marty-G.Edward Evans. Kütüphane Teknisyenleri İçin Teknik Hiz-.met l.ere Giriş .Çev. Nilüfer Tuncer. --:-Ankara :Türk Kütüphanec i ler Derneği, 1989. 412s.

CHAMPBELL,H.C. Halk Kütüphanesi Sistem ve HJzmetlerinin Geliştirilmesi.Çev. Bengü Çap.i"ir. --Ankara: Kü l tür Bakanlığı ,1988. 238 s.

CRTSMOND,Unda. The Future. of Public Libr.9ryiServı.ces Library Journal/No-vember 15. 1986. s. 42-49.

ÇAKIN ~tef an. Kütüphanelerin Toplumsal Konumu ve İşlevleri- Türk Kütüphane-cUerOerneği Bülteni. 35,1(1986). s.s .-16.

ÇAPAR,.Bengü. H9Jk Kütüphanesi. Hizmettoin Pla.r1l9pmas1 .. VfAYaygınlaştı r ı lması Türk Kütüphaneciliği. J, 2 (1987) • s, 55.-6 L

DEMİRTAŞ,Abdullah. Günümüz Kütüphaneçiliğinde Yeni Gelişmeler• .Türk Kütüpha-neciler Derneği Bülteni. 35,2(1986). s.28-31.

DİZDAROGLU,Bülent. Türkiyede Halk Kütüphanelerinde Bençlerle Yönelik Hizmetler,.Bu Konuda Gelişmeler ve Yeni Arayışlar:Türkiyede ve Almanya Federcr.1. Cumhuriyeti nde Gençlere Yönelik Kütüphane Hizmetleri .--Ankara: Kültür B9kcı.nlığı,1989 s.Ş7-67.

Dört Dilde Kütüphanec Uik Terimleri Sözlüğü .Haz. Leman Şenalp. --Ankara:Mil-li Kütüphane,1959. XL+379 s.

EROGLU,Hamza. Türk inkı'ıap Tarihi.--istanbul:Milli Eğitim Basımev i,1982. 559 s.

ERSOY,Osman. 'Fransız Kütüphaneciliğine Bir Bakış'. Türk Kütüphaneciler Derneği.Bülteni. 25,1(1976). s.139-150.

ERSOY,Osman. 'Halk Kütüphaneleri'.Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 32, 2(1983) s. 1-4.

ERSOY,Osman. Kütüphaneciliğimizin Sorunları.--Ankara:Anadolu Matbaası.1960

ERTUNÇ,Aynur. 'Kütüphaneciliğimizin Güncel Sorunları'. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 33,1(1984),s.11-14.

FINDIK,Esra. 'Halk Kütüphaneleri ve Halkla ilişkiler'. Türk Kütüphaneciliği 2,3(1988), s.99-102.

Görsel Genel Kültür Ansiklopedisi. 15c.(y.y.):Görsel Yayınları,(t.y)

Halk Kütüphaneleri İçin Hizmet Klavuzu.Haz.IFLA.Halk Kütüphaneleri.Çev.: Sevgi Hısım.--Ankara:Kültür Bakanlığı,1987. 112s.

Halk Kütüphanesi Hizmetlerinin Yurt Sathında Yaygınlaştırılmasında Mahalli İdarelerden Beklentilerimiz.--Ankara:Kültür Bakanlığı,1990. 25s.

İNUGUR,M.Nuri. Basın ve Yayın Tarihi.--İstanbul:Çağlayan Kitabevi, 1982. 367s.

KAEGBEIN,P. 'Özel Bilgi Sistemi Olarak Kütüphane'.Çev.Meral Alpay.Türk Kütüphaneciliği. 1.1(1987). s.25-32.

Kalkınma Planları,Yıllık Programlar ve İcra Planlarında Kültür.--Ankara:Kültür Bakanlığı,1990. 312 s.

KARAYALÇIN,Yaşar. Kütüphan~lerimize Umumi bir Bakış.--Ankara:Güney Matbaa ve Gazetecilik. 1952. 27 s.

KESEROGLU,Hasan. Halk Kütüphanesi Politikası ve T.C.'de Durum.--istanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği, 1989. 229 s.

KÖSE,Yusuf. Halk Kütüphaneleri Türkiye'de Neden Yavaş Gelişiyor.--i.ü.Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü(Bitirme Tezi).1969-1970. 42 yaprak

MCANALLJ;A.rthur. Kütüphane Mimarisinde Modern Eğilimler.Çev.Sema Göksel. Türk Kütüphaneci 1er Derneği Bü 1teni . 18,3(1969). s.151-163.

MEYDAN Larausse 12 c.--İstanbul:Meydan Yayınevi, 1987.

MİLLİE~İTİM BAKANLIGI Kütüphaneler Komitesi Raporu.--Ankara:(y.y),1961. 72 S.

Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tqrihi II.ilmi Kongresi:tebliğle_r.--Ankara: Ankarq:Türk OcağJ,1989. 244 s.

The~New~Encylopaedia Britannica. 15bs.Chicago. 1973-1974.

öTüKEN ,Adnan. Kütüphanelerimiz ve Kütµppqpeçj .liğimiz . Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 31,2(1972),s.75-82.

ÖZDEMİRCİ-Fahrettin. 'Halk.Kütüphanelerind~l"ûrk Bütçe Kanunlarıyfa Verilen Ödeneklerin Ana Uzi rnn"."1990 Türk. Kütüpt1anect.1iği f4,3Jt990). s. 108-126.

öZGÜÇ,N9zmiye. 'C.oğrafya ve Tarih Kitaplıkları üzerine LLJ. Ed.Fc..k.Cc9,.£,e1;. s,ı(ı~aj, .:'.\5"--HO.

SAGLAMTUNÇ-Tülin. 'Halk ~ütüphaneciliği.nde Gelişmeler ve Türkiye".Türk Kütüphaneciliğ L I ,3(.!_987}~- s. 11.0--124.

SAN,Aysel. 'Profesyonel Uk Açısından Is.tanbul Kütüphaneleri Türkiye'de Kütüphane Alanında Teori ile Uygulama İlişkisi Sempozyumu, 7-8 Mayıs 1987. İstanbul:Edebiyat Fakültesi,1988.

SEFERCİOĞLU-Necmeddin. 'Kütüphanecilik ve Çağı Yakalamak . Türk Kütüphaneci 1igi 1,2(1987). s.

SEFERCİOĞLU,Necmeddin. 'XVII.Kütüphane Haftasında Yaptığı Konuşma'.Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 30,2(1981). s.77-79.

SEFERCİOĞLU-Necmeddin. '21.Kütüphane Haftası Konuşması'. Türk Kütüphanec Uer Derneği Bülteni. 34,2(1985). s.89-95.

SOYSAL,Özer. 'Kütüphane Haftasının Düşündürdükleri' .Türk Kütüphaneciliği. I,2(1987). s.50-54.

ŞEHSUVARO~LU,Bedi N.'Kütüphanecilikte Yeni Görüş ve İstanbul Şehir Kütüphanesi' Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 25, 1(1976). s. 1-4.

Şemsettin Sami'nin Değişen Kütüphane Anlayışı. Türk Kütüphaneciler Derneği. Bülteni. 23:,4(1974) s.209-218.

ŞENALP,Leman. 'Atatürk Kitap ve Kütüphane'. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 30, 1(1981). s.3-23.

TONTA,Yaşar. 'Kütüphanecilikte Son Gelişmeler'. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 31,3(1982). s.121-124.

TONTA, Yaşar. Mikroformlar. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni. 33,3(1984). s.102-115.

T.C.Resmi Gazete. 12 Ağustos 1982. Sayı: 17787.

WEBB,T.D. 'A Hierarchy of Public Library User Types'. Library Journal/September 15. 1986. s.47-50.

WHITE,Carl M. Amerikan Halk Kütüphaneleri .Çev. ilhan Kum.-Amerikan Kütüphanecilik Tecrübeleri:Kütüphanelerin Mazisi,Tipleri ve Kütüphanecilikte Bugünkü Davranış.--Ankara:Güven Matbaası,1961.

WHITE.Carl M. Modern Kütüphaneciliğin Esasları.--Ankara:A.ü.Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi,1961. VIII, 100s.

YAZICI,Mustafa. Türkiye'de Kitap ve Kütüphane Meseleleri. (y.y. :y.y), 1970. VII, 161 s.

YAZICI,Mustafa. Türklerde Kütüphanecilik.--Ankara:(y.y.), 1969.

Yuvarlak masa.'1923'den 1973'e kütüphaneciliğimizdeki Gelişmeler ve Kütüphanelerimizin Eğitime Olan Katkıları'. Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni 22,1(1973). s. 6-20.